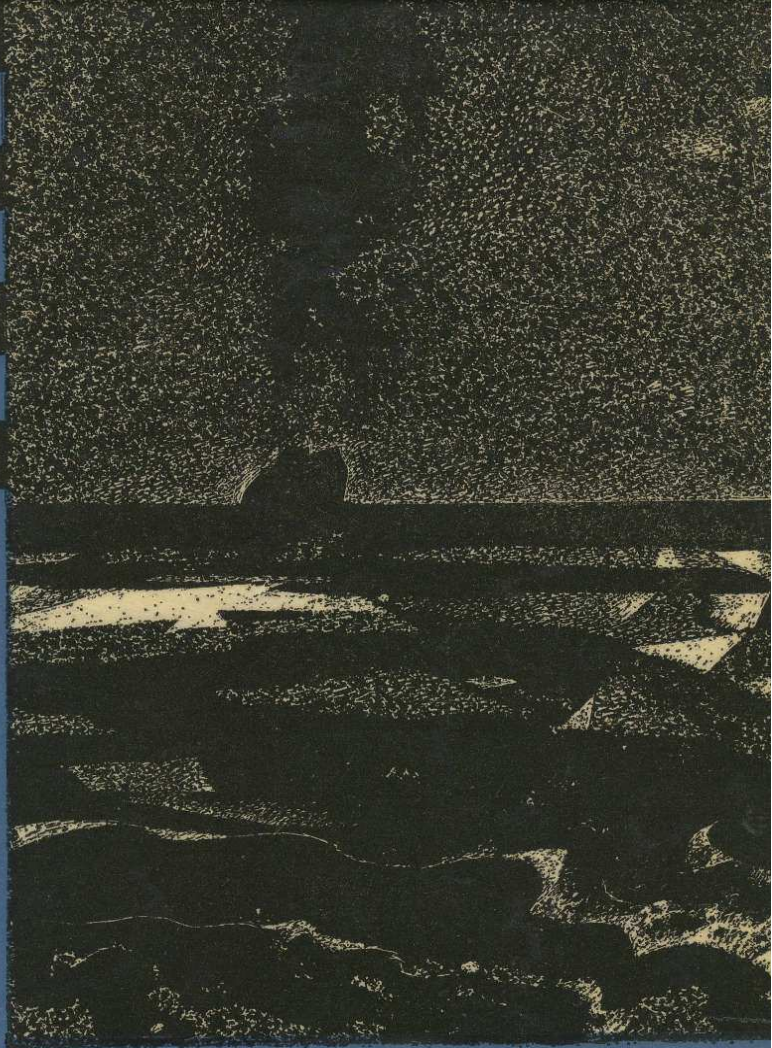

KNIHY ODVAHY

A DOBRODRUŽSTVÍ

SWAZEK 125

Richard Armstrong

ZAKLETÉ MOŘE

Jiskřivé pláň věčných ledových polí, obrovské ledovce ve tvaru katedrál, jižní polární záře, moře a velryby — to je svět, do kterého vyplouvá Thor, potomek mnoha generací velrybářů, na svou první plavbu. Pod velením jeho strýce Krogana se do Antarktidy vydala mamutí lovecká výprava. Dělníci z tovární lodi i harpunaři z lovných člunů věří v úspěch, protože strýc Krogan je pro ně první po bohu mezi velrybáři, zná velryby, zná moře, zná dosud nezmapovaná místa Antarktidy. Thor se těší na lov s ostatními, ale pozná, že velrybaření patří k nejtěžším povoláním, jaké si dnes člověk umí představit. Dřina vyčerpává muže do úmoru a štěstí je vrtkavé. Velryby zmizí. Zoufalá výprava donutí strýce Krogana, aby vydal své dědictví po otci — aby je zavedl do tajného moře, které se otvírá jen jednou za rok, a nakrátko, ale je plné velryb. Velitel odmítá, nechce rušit místa zasvěcená ochraně štvaných zvířat, ale když onemocní, silnější a dravější členové posádky ho přehlasují. A pak se to stane. Řetěz nešťastných náhod vybírá svou daň na lidech i lodích. Podlehe i strýc Krogan a zdecimovaná výprava prchá na sever, aby se dostala do teplejších vod dřív, než plochy jižních polárních moří zamrznou a navěky je uvězní.

Richard Armstrong ústy svého mladického vyprávěče předává čtenáři obraz veliké lidské odvahy, dobrodružství, jaké si my suchozemci ani neumíme představit. Můžeme si jenom s Thorem, když se houpá na rozbouřeném moři v záchraném člunu, položit otázku: Bylo, či nebylo tajné moře zakleté?

13-833-72 14/54

Vázaný výtisk 19,— Kčs

Z VYŠLÝCH SVAZKŮ:

W. Makowiecki: Příhody Řeka Melikla — *V. Ananjan*: Zajatci Pardáli soutěsky — *M. Pašek*: Nesmrtelný kovboj — *H. Melville*: První plavba — *W. Makowiecki*: Tři útoky z Korintu — *R. L. Stevenson*: Černý šíp — *M. V. Kratochvíl*: Napoleon z Černého ostrova — *J. Volček*: Karaj — *M. Soriano*: Nezvěstný plukovník — *J. F. Cooper*: Prérie — *A. Ransome*: Velká šestka — *M. M. Kadlecová*: Muž a pes — *D. Galský*: Král Madagaskaru — *Grey Owl*: Sejdžo a její bobíci — *M. Švácha*: Puma ze Sierry — *E. Salgari*: Černý korzár — *J. R. Wyss*: Švýcarský robinzon — *E. Štorch*: Hrdina Nik — *A. R. Evans*: Sobi táhnou — *N. O. Franzén*: Vele-detektiv Agaton Sax — *R. L. Stevenson*: Poklad na ostrově — *K. Badigin*: Dobyvatelé ledových moří — *F. Mowat*: Hadí spirála — *R. Šimáček*: Zločin na Zlenicích hradě I. P. 1318 — *M. Diekmannová*: Čluny v Brakkeputu — *R. Halliburton*: Toulky světem — *A. Laurie*: Magnetová hora — *M. Z. Thomas*: Za obzorem čeká svět — *Sir Arthur Conan Doyle*: Pes baskervillský — *F. Flos*: Lovci kožešin — *F. Steuben*: Tekumseh I — *M. Diekmannová*: Marijn u pirátů — *E. Dillonová*: Ostrov Divokých koní — *M. Leblanc*: Arsène Lupin kontra Herlock Sholmes — *E. T. Seton*: Dva divoši — *J. Fabricius*: Tajemství starého venkovského sídla — *Z. Davydov*: Zajatci ledu a noci — *F. Steuben*: Tekumseh II — *L. McGiffinová*: Lovci mustangů — *B. Bartosová-Höppnerová*: Pozor, laviny! — *R. Armstrong*: Zakleté moře

PŘIPRAVUJEME:

J. F. Cooper: Lodivod
M. Pašek: Muž pro Oklahomu
W. Morey: Sever, můj domov

Richard Armstrong

ZAKLETÉ MOŘE

ALBATROS PRAHA

© Richard Armstrong, 1966
Illustrations © Zdeněk Brdlík, 1972

1

Pocházím z prastarého rodu velrybářů. Kam až paměť a záznamy sahají, odjakživa muži z naší rodiny lovíli velryby a vedlo se jim dobře. Za starých časů, ještě před velkým Svenem Foynem, kdy se podnikaly plavby na lov vorvaňů a cachalotů, přihlašovali se jako harpunáři, kormidelníci nebo košeráci v Dundee a New Bedfordu. Nemalý užitek, který z toho plynul, spočíval v tom, že nemuseli stavět vlastní bachraté brigy a v první polovině devatenáctého století pronikali daleko za hranice známého světa k severnímu pólu.

Když byl vynalezen harpunomet a rychlé čluny umožnily, aby se lov velryb mohl rozrůstat a vynášet víc peněz, a když se prostor pro lovení rozšířil od severního pólu k zamrzlému jihu, má rodina mezi těmi prvními pod praporem nechyběla. Dědeček se v roce 1901 zúčastnil švédské výpravy Nilse Nordenskjölda do Grahamovy země. V roce 1904 pomáhal Larsenovi vybudovat první suchozemskou stanici na lov velryb na malém pustém ostrově v Jižní Georgii v Antarktidě. A když se začalo s lovením v hlubinách, zúčastnil se jako jeden z prvních při oceánských operacích.

Můj vlastní otec šel v dědových šlépějích a jeho umění, úsilí a fantastická schopnost najít a dostat velryby tam, kde je ostatní muži marně hledali, vytvořily z jeho jména legendu. Ani špatné počasí, ani rozbouřené moře, ani ledové podmínky ho nemohly zastavit. Pokoušel však své štěstí víc, než měl, a jednou, když bylo zvlášť divoké období, zmizel s člunem i posádkou v ledové tříšti Weddellova moře. Nebylo moc chlapů, kteří by znali led i možnosti, jak na něm přežít, lépe než on, a nějaký čas všichni čekali, že se otec zas objeví v Grytvikenu v Jižní Georgii nebo někde na Jižních Shetlandech či Falklandech. Hledali ho celé krátké antarktické léto, ale když znovu padla zima a ledová tříšť opět uzavřela Jižní Georgii a směřovala až k Drake Straitu a pomalu k mysu Hornovu, všechna naděje, že otec a jeho posádka se objeví, pohašla.

Byly mi tenkrát tři roky a pamatoval jsem si na otce jen málo a mlhavě. Nejsilnější vzpomínka byl obraz obra s mohutnými silnými rukama a širokou, ohnivě rudou bradkou. Jenomže kromě maminky

jsem měl spoustu příbuzných a ti byli celí dychtiví a horliví mezery mi vyplnit. Vypravovali a legenda o mém otci rostla se mnou. Ze všech vyprávěčů největší halas nadělal a nejvíc si mne podmanil hřmotný bratr mého otce kapitán Henrik Krogan. Byl také velrybář a velice živě si pamatuji, jak se prvně vrátil z námořní výpravy, které velel. Byla to nejúspěšnější výprava v celé historii velrybaření. Nikdy předtím neuložil nikdo v jedné sezóně tolik velryb, a strýc se vrátil domů jako pravý hrdina dobyvatel. Hrála muzika, všude vlály vlajky a zástupy provolávaly slávu. Pro mě nastal svátek a trval celé přenádherné léto, protože strýc Krogan (který neměl vlastního syna) se snažil nahradit mi ztrátu a maminka mu celá šťastná dovolovala, aby otce zastupoval.

Stejně jako otec byl i strýc rozložitý chlapík a měl stejně veliké ruce. Tím však podobnost končila. Vlasy mu už hodně vypadaly, ale věneček, který mu zůstal nad ušima, byl plavý jako len, a zrovna tak obrovský knír a pečlivě ošetřovaný a důstojný plnovous. Nos měl krátký a u kořene silný. Oči, posazené neobyčejně daleko od sebe, byly světlounce modré, jako když jiskří led, a dalekozrakost i zvyk dlouho na věci upírat pohled působily dojmem, že je strýc chvílemi v jiném světě a duchem nepřítomný. Ke mně však měl vždycky strašlivě blízko a ten rok jsme se spolu od června do září plavili, chytali ryby, plavali, lezli po skálách, a celou tu dobu jsme hovořili o velrybách a lovu.

Jaktěživo ho ani ve snu nenapadlo jakkoliv pochybovat o mé životní dráze.

„Z Thora se nestane žádná běloručka!“ vybafl vždycky na maminku. „Jakmile mu bude osmnáct, první sezónu popluje do Jižního oceánu. Vezmu ho s sebou a udělám z něj velrybáře. Bude zrovna tak slavný harpunář jako jeho táta.“

A zčásti proto, že toto povolání znamenalo v rodinné tradici tolik, že odmítnout jeho návrh by bylo příšerné kacířství, i proto, že pouštět se do boje se strýcovou tvrdou hlavou byla marnost, maminka souhlasila. Mne se ani nezeptali, i když musím přiznat, že by to na výsledku stejně nic nezměnilo. Strýcovo vyprávění ve mně vzbudilo dřímající touhu po dobrodružství a já byl dychtivý při první příležitosti se s ním vypravit.

Narozeniny mám v září a musel jsem čekat ještě dva dlouhé roky, než přišly ty osmnácté. A potom za měsíc jsem v Southamptonu nastoupil na strýcovou loď *Orión* a moje kariéra velrybáře začala.

Nemusím připomínat, že jsem tenkrát neměl ani tušení, jak krátká a úděsně tragická bude.

Orión byl velká loď, víc se však o ní říci nedalo. A ani suchozemská krysa, ani námořník by o ní určitě neřekli, že je krásná. Výtlač měla dvacet dva tisíc pět set tun, byla pět set šedesát stop dlouhá a prostředkem paluby se naměřilo osmdesát. Na první pohled vypadala jako obrovská hranatá škatule, na jednom konci seseknutá a na druhém zakulacená. Všechno na ní bylo špatné. Můstek a hlavní

nástavba jako by seděly příliš vpředu a dva komíny zas jako by trčely strašně blízko k zádi. Navíc stály vedle sebe, místo aby byly za sebou. Kolem nich se zvedala druhá nástavba a třetí byla uprostřed lodi, vzadu pak zívala obrovská díra jako na letišti otevřený vjezd do hangáru. Vypadala jako chřtán nějakého netvora – a chřtán to vlastně byl, protože tímto otvorem, hezky po pásu, vytahoval *Orión* na palubu z moře kořist k dalšímu zpracování.

Přestože *Orión* nebyl stavěn na rychlost, když šlo do tuhého, dokázal ze sebe vymáčknout sedmnáct uzlů a byl neobyčejně silný. Průraznost a síla vůbec patřily k jejím hlavním rysům, protože většinu času loď pracovala v ledu a musela si kdykoli poradit s ledovou bariérou. Boky i kýl měly proto zvláštní tvar a byly opancéřovány. Loď dokázala vzdorovat nárazu, při kterém by se obyčejná loď promáčkla jako stará krabička od sardinek, ale *Orión* mohl najet na kru a prorazit si cestu jenom vahou.

Podle mezinárodních dohod se kosticovité velryby mohou lovit čtyři měsíce v roce. Sezóna začíná 7. prosince o půlnoci, a abychom se dostali v určený čas k lovištím, vypluli jsme třetí týden v říjnu. S námi plula tanková loď *Rigel* s plnými nádržemi paliva a zásobovací loď *Bellatri* s obrovským množstvím zásob, náhradních dílů a výstroje pro jakoukoli myslitelnou příležitost. Ve vybavení nechyběly dokonce ani sáně a stany, kterých jsme měli použít, kdyby se loď náhodou potopily a rity byli nuceni v Antarktidě přezimovat. Jediný přístav, který jsme navštívili, byl Grytviken v Jižní Georgii, na pustém ostrově osm set mil jihovýchodně od Falklandských ostrovů a nějakých šest set mil či dva dny plavby severně od jižního polárního kruhu. Pozemní velrybářská stanice, kterou tu založil Larsen, ještě stále funguje a ostrov se pyšní bezpečným přístavem, který je v těchto divokých končinách jižně od Hornova mysu a mysu Agulhas vzácným a nesmírně důležitým darem.

V Grytvikenu jsme se měli setkat s flotilou lovných člunů, které tam strávily zimu vytažené na břeh. Tyto čluny, které pronásledují a loví velryby, jsou malá rychlá plavidla, tvarem trochu podobná staromódním trawlerům. Mají vysokou čelní nástavbu, dlouhý úzký komín a na předním stožáru koš. Na boku je na podstavci harpunomet – vynález Svena Foyna – a s můstkem je spojen úzkým průvlakem. Na

přední palubě je obrovský kladkostroj, který má neobyčejnou hnací sílu.

Ve flotile *Oriónu* bylo sedm člunů a jmenovaly se také jako hvězdy – *Sírius 1*, *Sírius 2*, *Sírius 3* a tak dál až k *Síriu 7*. Spolu s plovoucí továrnou, s tankánem a zásobovací lodí všechny dohromady tvořily pelagickou velrybářskou expedici. Pelagický pochází z latinského kořene, který značí „na volném moři“, takže se tohoto slova používá, aby se takové výpravy jako naše rozlišily od těch, které podnikají lovci z pozemních základů.

Jelikož byl *Orión* velká loď, měl také velkou posádku. Kromě plného obsazení důstojníků a plavčků, strojníků a topičů, stewardů a pomocného personálu v kuchyni hemžila se na ní ještě spousta všelijakých odborníků a expertů, kteří neměli vůbec nic společného s chodem lodi a s jejím běžným životem. Byli tu instalatéri a elektrikáři, montéři a kotláři, chemici a tesaři, dva lékaři a jeden biolog, chlapík, který sledoval počasí, ředitel továrny, košeráci, kteří stahují z velryb tuk, dranzírují poraženou velrybu, pak kováři, kteří rovnají ohnuté harpuny, jeden potápěč, odborník na radar, harpunáři, kteří zároveň veleli člunům, účetní, který vedl záznamy o tom, kolik se na výrobcích vydělá a kolik z výdělku připadne jako podíl na hlavu, vládní dozorčí úředník, který dohlíží, aby byla dodržena mezinárodní pravidla, a veliká parta dělníků, svalnatých chlapů, kterým připadl úkol postarat se, aby velryba prošla všemi výrobními procesy. Posádka, odborníci, dělníci i lidé z člunů tvořili skupinu více než pěti set mužů a chlapců na palubě.

Moderní velrybářská technika spočívá v kanónu, který vystřeluje harpunu upoutanou na šňůře, která se zabodne hluboko do těla velryby. Zbraň je vybavena náloží s načasovanou rozbuškou. Tři vteřiny po tom, kdy harpuna zasáhne velrybu, nálož v útrobach vybuchne a (přínejmenším teoreticky) kolos je mrtev. Harpunomet vynalezl v roce 1870 můj krajan a po něm se také jmenuje a Norové mají od té doby ve velrybářském průmyslu převahu. Nechci tu pro nás vyžadovat žádné pocty, chci jenom na tuhleto zvláštnost upozornit, protože kdovíproč se na ni zapomíná.

Tato převaha byla obzvlášť výrazná na *Oriónu*. Byla to britská loď a plula pod červenou vlajkou, ale osmdesát procent – to jest čtyři z každé pětice – velké posádky byli Norové. Zbytek byla mezinárodní

míchanice Skotů, Velšanů, chlapíků z Londýna, Kapverdánů, irských cikánů a Holanďanů. Druhý, třetí a čtvrtý palubní důstojník byli Angličané. Stejně tak několik strojníků i hlavní strojník. Ale kromě velitele, což byl můj strýc, patřil k Norům první strojník Flekker. Zrovna tak Solstad, druhý strojník, Thorsen, předák košeráků, Bjornsen, ředitel továrny, a všech sedm velitelů lovných člunů.

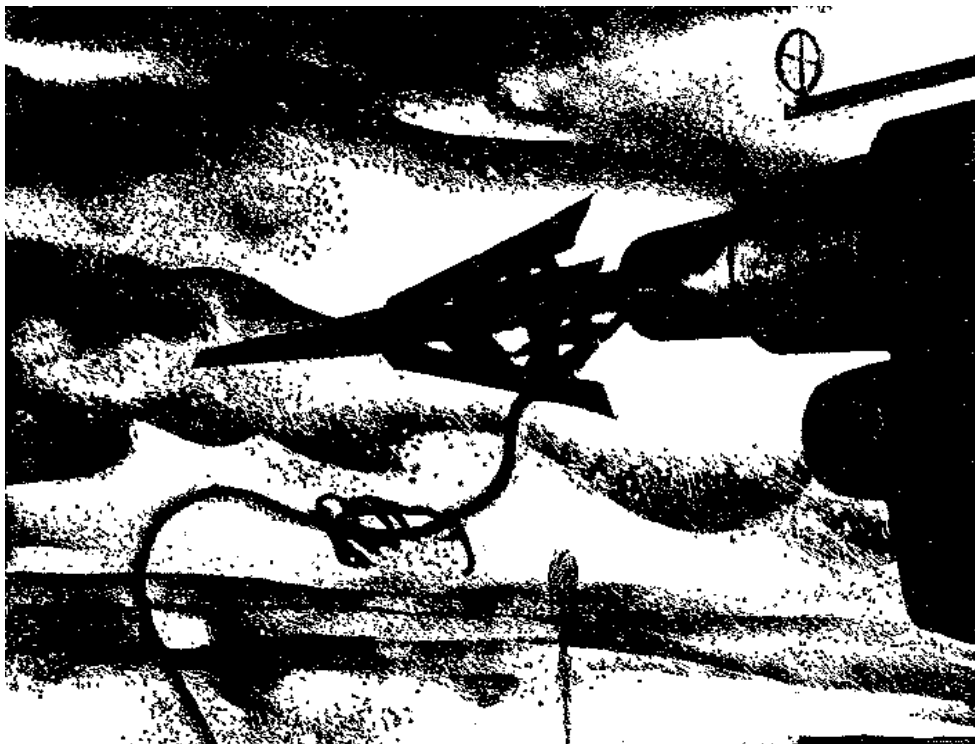
Stejně jako jméno strýce Krogana byla mezi velrybáři slavná i řada dalších jmen – velkých jmen – a já byl v jejich společnosti hotová nicka. Podle smlouvy, která vyjadřovala náš poměr k lodi, jsem vystupoval jako poslíček. Ve skutečnosti jsem však byl kapitánův poskok a má práce spočívala v tom, že jsem tu pro něco poskočil, tu něco podal. Všude jsem mu byl v patách. Obstarával jsem mu pochůzky, čistil boty, leštil knoflíky, napouštěl vodu do vany, kartáčoval laty, stál u jeho židle, když jedl, a posluhoval při sto a jedné příležitosti. Většinu času jsem mu říkal „pane“ a uctivě se držel zpátky, ale vždycky na jednu kouzelnou hodinu každý den po večeři se uvolnil, sestoupil ze svých hrdých osamělých velitelských výšin a stal se opět mým strýčkem. Někdy jsme hráli hry, protože měl hrozně rád dámu a karty. Někdy jsme si vyprávěli vtipy a smáli se. Ale nejčastěji jsme vypravovali, a vždycky znovu o velrybách a jejich lovu.

Základní věci o velrybách už jsem znal, a protože v mém příběhu hrají roli, zdá se mi, že teď je docela vhodná chvíle, abych je předvedl.

Snad nejdůležitější věc u velryb je to, že na rozdíl od obecného názoru nejsou ryby, ale savci. Znamená to, že tato teplomilná stvoření se páří, přivádějí na svět a živí svoje mláďata stejně jako ovce nebo krávy, sloni či žirafy. Jejich kostra dokazuje, že v určitém stádiu vývoje – to se ví před milióny lety – opustily pevninu a přestěhovaly se do moře a přizpůsobily se mu. Dnes už plně patří oceánu a mimo něj nemohou existovat.

Velryb je mnoho druhů, všechny však patří do jedné ze dvou skupin, ozubených – to jsou třeba vorvani – nebo kosticovců. Vědci je nazývají *Odontoceti* a *Mysticeti*.

V různých částech světa velrybáři vorvaně stále ještě loví, ale z obchodního hlediska už jejich lov není zdaleka tak důležitý ani výnosný jako lov bezzubých velryb.

Kosticovci se od druhé skupiny v mnoha směrech liší – tvarem, velikostí, zvyky a výskytem –, ale ze všeho nejvíc druhem potravy, kterým se živí, a tvarem tlamy a chřtánu, které se vyvinuly tak, aby si zvířata s potravou poradila. Tyto velryby mají chřtán tak úzký, že dokonce i největší druhy by jen stěží spolklly obyčejný bochník chleba. A přitom tlama i čelisti jsou v poměru ke zbytku hlavy neuvěřitelně velké. Od špičky k temeni měří nejedna po jedné straně pětadvacet stop. Místo zubů je tento prázdný jícen vybaven stovkami rohovinových průsečných plátů, což jsou kostice. Pláty jsou trojhranné. Zvenku jsou tvrdé a hladké, ale uvnitř roztrěpené do dlouhých žilkovitých štětin, které na patře tlamy vypadají jako dlouhé chlupy. Podle toho, jak velké má velryba čelisti, má i dlouhý jazyk.

Kosticovci se živí droboučkými měkkýšovitými živočichy, kteří patří do velké skupiny rostlin a živočichů, jež nemají žádný vlastní způsob pohybu, ale jsou unášeni vodou a obecně se jim říká plankton. Mořské proudy unášejí plankton v obrovských chumáčích po světě a velryby postupují za ním. Takže kde je plankton, tam jsou i velryby. S čelistmi široce rozevřenými plavou do chomáče a plankton jim i s vodou plyne do obrovské tlamy. Když tlama sklapne, voda se mezi čelistmi protlačí ven, ale plankton zůstane, zachytí se na štětinkách a sklouzne do žaludku.

Nikde jinde není tolik planktonu jako v krátkém antarktickém létě na okraji ledových polí. Někdy se ho tam shlukne tolik, že obrovské plochy moře od něho zružoví anebo rezatě zrudnou. A nikde jinde na světě se nenajde víc kosticovců než v těchto vzdálených ledových vodách.

Největší z tohoto druhu velryb je modrá velryba neboli plejtvák obrovský, kterou studenti přírodovědy znají jako *Balaenoptera musculus* nebo *Sibbaldus Rorqual*. Je to největší savec, jaký kdy žil. Údaje o jeho rozměrech se pozoruhodně liší. Exemplář, který je vystaven v přírodovědeckém muzeu v Londýně, je jedenadevadesát stop dlouhý, váží sto dvacet tun a ocas má rozpětí devatenáct stop. Není to nijak neobvyklý plejtvák obrovský. V jedné obyčejné sezóně jedna pozemní velrybářská společnost v Jižní Georgii ulovila dvě stě plejtváků. Dvanáct procent mělo víc než devadesát stop a čtyři procenta víc než devadesát pět. Jedno období ulovila jiná výprava v Rossově moři víc než dvě stě plejtváků a nejmenší z nich byla samice

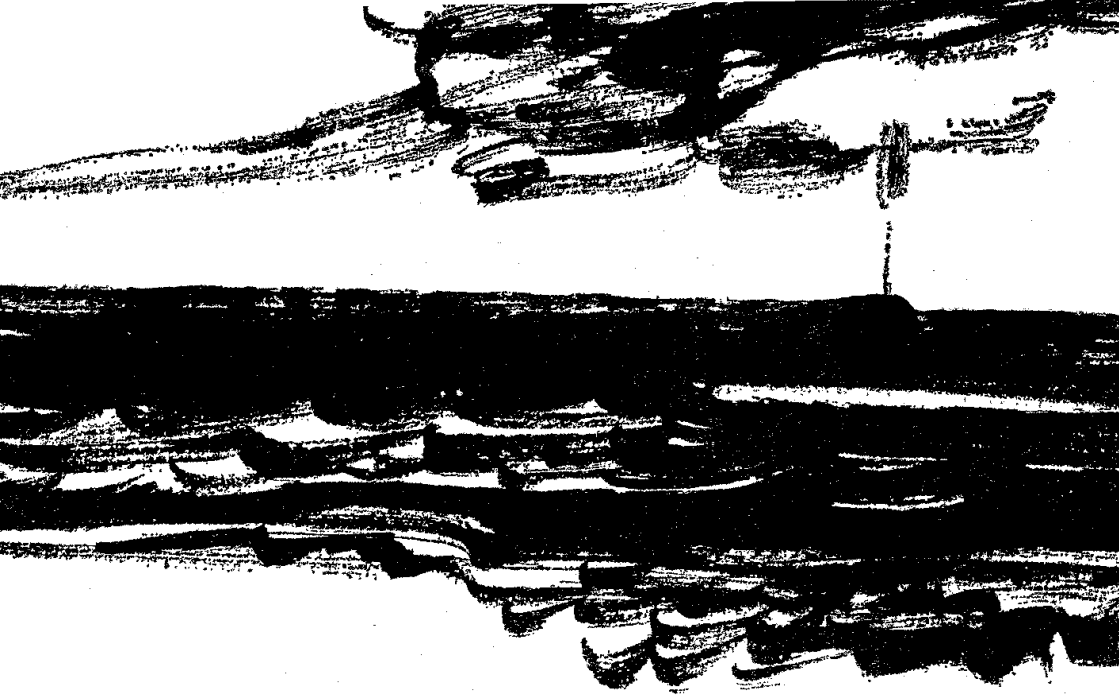
dlouhá dvaosmdesát stop a největší samec – devadesát devět stop. Čtyřicet procent zbývajících bylo větších než devadesát stop. Největší plejtvák, jakého kdy chytili lovci v Jižní Georgii, měl sto sedm stop do délky.

Jestliže tohoto obrovského tvora něco dostatečně vyděsí, dokáže ve vodě vyvinout rychlost patnáct až osmnáct uzlů, a dřív než byly na vodě rychlé motorové lodí, člověk je nikdy nedohonil natolik, aby se mu je podařilo zabít. Plejtvák je modrý jako mokrá břidlice, vespod bíle skvrnitý, má velice malá očka, žádné vnější ucho a žádné čidlo čichu. Břicho má složené jako harmonika nebo zvrásněné, aby se žaludek, když dostane bohatě potravy, mohl roztáhnout. Jelikož na této příšeře je včetně chuti k jídlu všechno obrovské, nezadá si ani roztažený žaludek, a jednou se dokonce u jedné modré velryby našlo v žaludku dvě stě padesát galonů planktonu.

Tělo plejtváka je velice hladké a má jenom tři výčnělky – dvě obrovské boční ploutve a malou hřbetní ploutev, která je daleko blíže k ocasu než k hlavě. Jako všechny velryby, i ona má boční ploutve stavěné tak, že jejich kostra nese stopy, které napovídají, že kdysi v rané fázi vývoje byla pozemním savcem.

Plejtvák se nepotápí tak hluboko jako vorvaň a dokáže zůstat pod vodou asi třicet minut. I to je však výjimka, za pět za deset minut se obvykle znovu objevuje nad hladinou. Vystřikuje gejzír silný jako chlupská paže a na první záběr vystřelí voda až padesát stop vysoko a nahoře se rozstříkne jako fontána.

Hned po plejtvákovi obrovském je největší plejtvák myšok, kterému knihomolové říkají *Balaenoptera physalus*. Je o dost štíhlejší než plejtvák obrovský a průměrně dosahuje šedesáti až sedmdesáti stop délky, ale někdy má i osmdesát pět. Hřbetní ploutev má mnohem větší než plejtvák obrovský a je ji vidět pokaždé, když se tvor vypluje nadýchnout. Myšoků je víc než plejtváků obrovských, a proto patří k těm, které se nejčastěji loví. Jistá autorita tvrdí, že padesát procent všech velryb, které uloví čluny z Jižní Georgie a Jižních Shetlandů, jsou myšoci, přestože myšok je rychlejší a hůř polapitelný než modrá velryba.

Třetí obchodně důležitá velryba je hrboun dlouhoploutvý neboli *Megaptera nodosa*. Dosahuje největší délky padesáti stop a je to ohavné zvíře. Pomalé a pitomé, a navíc vždycky zamořené škeblemi. V prvních letech dvacátého století bylo zabito tolik hrbounů dlouhoploutvých, že tomuto druhu už hrozilo vážné nebezpečí, že vyhyne. Aby se tomu předešlo, byla na jejich ochranu uzavřena mezinárodní úmluva a dnes už řadu let je lov hrbounů dlouhoploutvých proti zákonu.

Nejméně výnosný, a tím tedy i nejméně hodnotný mezi koticovci je plejtvák severní, jinak známý jako *Balaenoptera borealis* čili Rudolfova velryba. Dosahuje největší délky asi padesáti šesti stop, má modrý hřbet a bílé břicho a dává poměrně málo tuku.

Tuk z koticovců je jedlý a používá se při výrobě margarínu a mýdla. Maso se zmrazuje a prodává jako potravina nebo se suší a přidává do krmiva pro dobytek. Další vedlejší produkty jsou kostní moučka a sušená krev, kterých se používá pro přihnojování půdy, výtažek na koření do polévky, vitamíny, kůže a kliš.

Všechno tohle mě samozřejmě okouzlovalo, ale fakta a čísllice dokáží uspokojit jen zčásti. A čím víc se *Orión* a její dvě doprovodné

lodi kolem Ushantova ostrova a kolem severozápadního výběžku Francie blížily k jihu, tím jsem byl dychtivější poznat tyto příšery v jejich přirozeném prostředí.

„Trpělivost, hochu!“ říkal strýc Krogan. „Jen vydrž! Ode dneška za měsíc uvidíš velryb, až se ti hlava zatočí, to ti slibuju.“ A pak se dal do vypočítávání, jak se výprava vyplatí, do úvah, které nikoho na palubě jaktěživo neunavily. „Za tuto sezónu,“ sděloval mi, „bychom měli z Antarktidy přivést tři sta tisíc barelů velrybích výrobků. Jestliže má tuna šest barelů, je to padesát tisíc tun. Tuk se teď prodává za osmdesát liber tuna, takže náš sezónní výdělek přesáhne čtyři milióny liber šterlinků.“

„To je strašlivá kupa peněz,“ hvízdal jsem mezi zuby. „A všichni z toho dostaneme podíl – myslím z celého?“

„Přesně tak, loď samozřejmě dostane nejvíc a někteří z posádky mají větší nárok než jiní. Na harpunáře to může vyjít asi deset tisíc liber na hlavu. Ti jsou na listině první a ty jsi až na konci. Ale pořád na tebe zbude slušný balík, až budeme příští jaro vyplácet.“

Peníze pro mne tenkrát moc neznamenaly, ale najednou mi celá představa připadla neobyčejně důležitá a vzrušující a večer jsem dlouho ležel a nemohl usnout, kejklil jsem s čísly a snažil se v hlavě udělat obrázek, jaký bude můj podíl z lovu. Tenkrát jsem netušil, jak zrádné je to znamení. Napovídalo, že velrybaření mi nastražilo síť a já se do nich chytil.

2

Cesta do Jižní Georgie se nekonečně táhla. Drželi jsme kurs na jih a na západ mezi Kanárskými ostrovy a kolem Kapverd dolů k rovníku. A potom do divokých prostor jižního Atlantiku, kde každý den ukáže jen pusté moře a tu a tam, než se ztratí v modři, zaplachtí s námi důstojně albatros. Jediné rozptýlení jsou vtípy na palubách, létající ryby, parníky, které nás míjejí, a časem vyčichlý rituál pozdravu, když se lodi křížují. A každý na palubě se všeho účastní a předstírá, že si ohromně užívá, s vervou odpočívá a vůbec se chová, jako kdyby kromě těchto povyražení nic jiného nemělo cenu. Pro kluka mého věku měla být plavba vzrušujícím a podnětným zážitkem, ale já ji takhle brát

nedokázal. Byl bych se bez ní obešel, byla pro mne jen obdobím nucené lenivosti a naprostého maření času. Prostě jsem se nemohl dočkat, kdy budu mezi velrybami.

Ovšemže jsem se mýlil. Když se dnes dívám zpátky na ty zdánlivě nekonečné prázdné dny, kdy *Orión* mířil na jih k Antarktidě, uvědomuju si, že se vlastně dělo daleko víc, nežli jsem viděl. Ne na lodi či doprovodných plavidlech, ale s lidmi. Každý na jiném stupni, ale všichni jsme se pohybovali v jistém předpeklí v tom popřeném světě, kdy nás poprvé čas nepopoháněl a nakonec nás vrhal zpátky, stínem zahaloval myšlenky, odpovědnosti, hodnoty a všechny druhy pomyslných věcí. Odříznuti a izolováni redukovali jsme svůj vnější svět na tři lodi flotily a jejich posádku a rychle se z nás stali lidé daleko prostší, méně spjatí s minulostí než s budoucností, až pojmy jako včera a zítra ztratily určitý význam a už nic nevzbuzovaly. Bylo jenom „ted“ a velryby, jejichž záhubě jsme se zaslvětili.

Kromě kapitána Krogana jsem měl na palubě další příbuzné. Předák košeráků Thorsen byl matčin bratr a tři velitelé lovných člunů byli bratrance z některé větve. Pochopitelně že když jsem se seznámil s lodí zvenku a nasýtil svůj zájem o stroje a zařízení, trávil jsem většinu volného času právě s nimi. Většinou jsem poslouchal, protože všichni byli ohromní vyprávěči. Příliš jsem se soustředil na sebe a měl jsem málo zkušeností, abych si toho tenkrát všiml, dnes však vím, že přímo před očima se mi měnili, že každý z nich jako slupky postupně svlékal přetvářku i zvyky a čím dál víc dal vyniknout pravdivému já.

Byla to podivná cháska. Jeden lékař kdysi všechny velrybáře označil za psychopaty. Nepřilepil jim tuto nálepku v náhlém vzteku či odporu, ale na základě pečlivě odpozorované zkušenosti, kterou získal při jedné sezóně ve Weddellově moři. Myslel to tak, že jsou vlastně outsideři, tvrdé individuality, které vždycky z nějakého důvodu zjišťují, že se nedokáží ztotožnit nebo sžít se společností. V tom se nemýlil, a tím víc měl pravdu u všech mých příbuzných. Až dosud to byly nejasné postavy, které patřily k mému životnímu prostředí, k nimž jsem choval úctu, jakou každý kluk prokazuje starším příbuzným, znal jsem je však jenom z doslechu a podle pověsti.

Věděl jsem například, že strýček Sven Thorsen je strašně nábožný člověk; že bratranec mého otce, kapitán Gorskoj, velitel *Síría 2*, je trochu lakomec; že Orkanger z třetího člunu, který je spřízněn s maminkou sňatkem, zase rád utrácí, že můj vlastní bratranec Olaf Norddal, velitel *Síría 4*, je notorický lenoch. Jenomže všechny tyto vědomosti nic neznamenaly. Bylo to stejné, jako když vám někdo

řekne, že jeden má modré oči, druhý je zrzek, třetí má velký nos a čtvrtý uši jako plácačky. Teď když jsem s nimi den ze dne hovořil, začali vystupovat z kulisy, stávali se z nich skuteční muži, zřetelné postavy z masa a krve, a byli mi v čase i duchem daleko bližší, byli mi bližší i vlastním vzezřením daleko víc, než jsem kdy tušil, že je možné.

Hned po strýci Kroganovi jsem ze všech nejraději měl Olafa Norddala. Byl to chlap jako hora, neuvěřitelně zarostlý. Na hlavě měl hustou kštici tuhých žlutých kudrlin, nosil knír a licousy a bradu jako Krakonoš. Jako všichni velrybáři měl ruce jako lopaty a vždycky je držel napůl zaťaté, takže na koncích dlouhých chlupatých paží vypadaly jako kyje. Chodil na plochých nohou s podivnou těžkopádností, z níž jako ze všech jeho pohybů číselo hrozba. Oči však hrozbu popíraly. Z nejhuňatějšího a nejdivočejšího obočí, jaké kdy přeplulo rovník, hleděly tichým štěstím modré oči. Jaktěživo ho nikdo neviděl rozčileného a nikdo si nepamatoval, že by komukoli odepřel jakoukoli laskavost, ať ho to stálo cokoli.

Lenošení si vybral jako způsob života, jako velmi promyšlený návyk. Zvolil si je právě tak, jako se dá někdo na chytání na umělou mušku nebo na pozorování ptáků, a věnoval se mu se stejným nadšením a oddaností.

„Člověk je stvořen, aby přemýšlel,“ říkával. „Nikdy vlastně neměl pracovat, k tomu se dostal jenom náhodou. Takže teď nejlepší léta života tráví tím, že se tomu vyhýbá, anebo tím, aby nahrabal dost peněz, aby nemusel pracovat. Nemůže vyhrát, jenomže já, já jsem si vynašel kompromis. Čtyři měsíce v roce dřu jako mezek, takže zbývajících osm můžu lenořit – a to mi ohromně vyhovuje.“

Při cestě se Norddal jaktěživo neobjevil na palubě před obědem. U jídla si však vždycky dal pořádně do nosu a pak se uklidil do závětrí za komíny, natáhl se tam na zvláštní lehátko a nehnul se, dokud se neozval zvonec k večeři.

Další dva bratrance, Karl Orkanger a Sigurd Gorskoy, mu většinu odpolední dělali společnost. Všichni byli skoro stejně staří a celoživotní zkušenost, kterou získali všichni společně ponejvíc v Antarktidě, je spojila blízkým přátelstvím.

Karl byl ze všech mužů celého osazenstva lodi největší fešák. Měl blonděťaté vlasy, modré oči, a když se svlékl, připomínal diskobola nebo nějakého řeckého hrdinu. Jeho smích byla hotová zvonkohra a zpíval

tak lkavým tenorem, že usedalo srdce i nejprotřelejším velrybářům. Kdyby byl měl příležitost, už jenom podle vzhledu by se stal filmovou hvězdou – ale příležitost se nikdy nedostavila. Narodil se, aby lovil velryby, takže se teď snažil tento úděl co nejvíc využít. Herec v něm však stále ještě velice silně žil a o Karlovi se v celém spolku vědělo, jak ohromně se předvádí.

„Karl nemůže dělat nic, aby to nemělo styl,“ řekl mi jednou Norddal. „Nemůže prostě jinak než být elegantní. Velrybu radši pustí, než by ji vytáhl šlendriánsky, a zabíjí jako toreador. Vždycky máš skoro dojem, že čeká na potlesk!“

Karlova elegance byla tak výrazná jako Olafova lenost. Všechno, co vydělal, to utratil, a zhruba třetinu výdělku spotřeboval na oblečení, další třetinu na bohaté živobytí a za zbytek tropil rozruch. Gorskoy prohlašoval, že velryby měří Karl na hedvábné košile a bedny šampaňského.

Pokud to byla pravda, pak Gorskoy mětil své vlastní velryby velice jednoduše a výjimečně v hodnotách peněžních. Byl to sádelnatý hranol, široký jako vysoký a ošklivý jako skřet. Z obličeje mu visel frňák dlouhý jako chobot a oči s červenými žilkami se ztrácely v povadlých záhybech. Přestože myslel jenom na peníze – ne na peníze jakožto prostředek směny anebo odrazový můstek k moci, ale na peníze jakožto takové –, nebylo v něm nic, co obvykle provází lakomce. Rád se smál.

„Život,“ slyšel jsem ho jednou, „je prostě nekonečný vtip. Ještě jaktěživo se o něj nikdo neprosil, ale všichni si ho musíme protrpět, a vůbec ze všeho nejhorší je brát ho vážně anebo si myslet, že můžete hru vzdát. Nemůžete. Právě proto se chechtám, až se za břicho popadám. Jednou v tom žertu jedeme, takže se člověk musí smát, nebo ho to položí.“

Takoví tedy byli muži, s kterými jsem strávil při té dlouhé plavbě na jih k polárnímu kruhu většinu odpolední. Byla to zvláštní zkušenost a v některých ohledech se podobala tomu, jako kdybych se vracel do školy, protože i když jsme mluvili o spoustě věcí, všechny byly jen povrchní a nikam nevedly. Kromě velryb a peněz nás nic nezaujalo na dlouho a do hloubky. Naši mysl zaujaly jen tyto dva předměty a byli jsme jako žáčci, kteří vyplňují čas před nějakou rozhodnou zkouškou či životní prověrkou zručnosti a odvahy.

Strýček Sven Thorsen měl na rozdíl od ostatních docela jiné mouchy. Patřil k starší generaci velrybářů a někdy průběhem času ho posedlo náboženství, stejně tak jako jiné lidi nakazí třeba horečka nebo pásový opar, až na to, že jeho nemoc byla jak chronická, tak nevléčitelná. Většina populárních podob náboženského vyznání mu byla zcela k neužitku. Strašně málo od svého sluhy chtěly a skoro vůbec se při nich patřičně netrpělo. Prohlašoval, že jsou k hříchům lidstva příliš shovívavé a hříšníkům že se moc promíjí. Proto se zasvětil úplně prazvláštní sektě, která měla obracet na víru a jmenovala se bratří Malachisté. Jejich heslo bylo „Poznat, donutit k pokání a vykoupit svět“ a strýček Sven podle něho žil – nebo to aspoň zkoušel. Rodinu neměl, a když si pro sebe obstaral to nejnужnější k životu, všechno další, co vydělal, šlo bratřím. To samozřejmě neznamená, že o peníze nestál. Naopak, byl zrovna tak posedlý jako Sigurd Gorskoy. Jenomže on přepočítával svoje velryby na zachráněné hříšníky. Byl dlouhý jako chmelová tyčka, samá kost a šlacha, ale vychrtlý jako strašák, zřejmě z toho, jak se ta kostra snažila udržet pohromadě jeho buňčské svaly. Hlavu měl dohola jako koleno, skoro kulatou, vypadala však jako věkem zažloutlý sádelňák. Ostrý nos měl zahnutý jako zobák a tak tenké rty, že kdyby nebylo úzké čárky, ústa by nebylo vidět. Ruce měl jako všichni velrybáři – snadno by v nich schoval pořádné jablko, a sílu měl, že by je rozmačkal napadrť, stejně jako nehtem dokázal z borového prkna vytáhnout čtyřcoulák.

Strýčka Svena jsem viděl jen málokdy, protože většinu času zůstával v kajutě. Čas od času jsem ho ale přece zahlédl, jak si vykračuje po palubě s prosolenou biblí v kožené vazbě pod paží, obrovské kostnaté ruce složené za zády. Hlavu měl vždycky vtaženu mezi ramena a při každém kroku mu klofla dopředu, takže připomínal obrovského heraldického ptáka, který pelichá. Jednou na mě narazil a dlouze mi kázal. Všecko, co mi napovídal, byly hádanky, citáty, napomenutí a dlouhé úryvky z bible, kterou znal skoro celou nazpaměť. Dvakrát jsem tomu nerozuměl, takže jsem si příště dal pozor, abych se mu obloukem vyhnul.

Jediné, co mi dlouhou cestu každý den a vlastně každou hodinu usnadňovalo tak, že byla k snesení, byla společnost strýčka Krogana. Zrovna jako Gorskoy, i on se rád smál, a slyšet ho znamenalo, skoro jako když dostanete ránu anebo bouchne kyslík. Musel každého

strhnout. Smál se až někde v břicho, a když potom vybuchl, rámus se rozlehl tak, že div nezbořil můstkovou nástavbu. Samozřejmě že měl své slabosti jako my všichni, a za té dlouhé, poměrně nečinné doby, než jsme se pustili do vážné práce s lovem velryb, vypluly na povrch.

Byla to například jeho vášeň pro dámu. Byl doslova posedlý a k neuvěření dětinský. K smrti nerad prohrával, a aby se mu to nepříhodilo, docela průhledně podváděl, i kdyby měl třeba nakonec, když všechno ostatní selhalo, jako náhodou shodit šachovnici. Vzápětí ho však posedl tak obrovský pocit viny a tak trýznivé výčitky svědomí, že je nedokázal přenést přes srdce. Na chvíli se začal mrzoutit a bručet, pak posbíral odvalu, přiznal se a svatosvatě slíbil, že příště bude hrát poctivě.

„A už žádné fixlování!“ prohlásil na začátku každé hry. „Tentokrát vyhraje ten, kdo je lepší.“ Jenomže pak mi začne klást malé nástrahy a okamžitě je ohlásí takovými poznámkami, jako že nalíčil na malou rybkou, ale chytí se větší, a v okamžiku, kdy ho dostanu do kouta, všecko se opakuje.

Přes všechny jeho chyby jsem ho měl hrozně rád a věřím, že zrovna tak ho milovali všichni na palubě. Velitelé člunů k němu dokonce vzhlíželi v slepé víře, kterou nic nemohlo otřást. Vzpomínám si, jak jsem s nimi jednou mluvil nedlouho poté, co jsme změnili kurs. Tenkrát už jsem věděl všechno, co se o velrybách z doslechu může vědět. Ale přestože jsem byl plně v osidlech vzrušení z celé výpravy a měl plnou hlavu zlatých snů, co nám vynese, hlodaly ve mně pochybnosti, že štěstí, za kterým jsme se vypravili, nám pořád ještě běhá po poli. A přes všechno, co mi říkali, měl jsem velice silný pocit, že s velrybařením není všechno tak růžové, jak se zdá.

Rozhodně to nebyl jen slepý instinkt. Věděl jsem, že jako spousta jiných věcí v tomto věku rychlých proměn, i velrybářský průmysl trpí úbytěmi. Jelikož se loví tolik kosticovců, kolik je možné, začínají se vyskytovat tak omezeně, že brzy jejich lov vlastně nebude výnosný. Vědci už prohlásili, že brzy dojde k vyhynutí, a žádali, aby se nejméně padesát let kosticovci nelovili. Požadavek byl zamítnut, Mezinárodní velrybářská komise však stanovila, že v jednom období mohou být různým členským zemím povoleny jen určité limity. Byly rovněž hájeny nedospělé velryby. Například plejtváky obrovské menší než

sedmdesát stop museli lovci zase pustit a k práci dozorčího úředníka právě patřilo, aby každé porušení pravidla ohlásil.

Povolené úlovky se měřily v jednotkách „plejtváků“, takže jedna jednotka znamenala buď jednoho plejtváka obrovského, nebo dva myšoky, dvaapůl hrbounů dlouhoploutvých nebo šest plejtváků severních. Už přibližně dvacet let platila snížená hranice. V roce 1940-7 byla například určena na šestnáct tisíc „plejtváků“. V roce 1963-4 klesla na deset tisíc a my jsme pro nadcházející sezónu museli počítat s dalším dvacetiprocentním snížením, které laťku snížilo na osm tisíc. Věděl jsem, že taková výprava do Antarktidy musí nebezpečně ovlivnit situaci tak, že někomu brzy zasvítí červená. Bylo jasné, že náklady na organizaci, provoz, vybavení a vyživení velrybářské výpravy stouply dokonce daleko rychleji, než klesl povolený roční úlovek. Nebylo tajemství, že *Orión* představoval investici plných dvou miliónů liber šterlinků.

Tato fakta i číslíce mi tolik lámaly hlavu, že jsem s nimi jednou přepadl Norddala.

„Hele, Olafe,“ povídám, „počítá se, že tuhle sezónu přivezeme z Antarktidy padesát tisíc tun velrybích výrobků. Kolik těch plejtváků obrovských na to musíme v přepočtu zabít?“

„Všecko záleží na tom, jak pilně továrna pracuje a kolik dostaneme z jednoho kusu. Řekl bych, že hrubým odhadem jich potřebujeme tisíc.“

„A kolik výprav bude velryby lovit?“

„To je další věc, co nevím přesně. Kromě nás se vypravily tři z Norska, několik z Ruska a vůbec nejvíc z Japonska. Řekněme, že dohromady jich bude nejmíň tucet.“

V hlavě mi proskočilo pár čísel a pak jsem hvízdal mezi zuby. „Při tom počtu,“ řekl jsem, „vychází asi šest set padesát plejtváků obrovských na jednu výpravu. Takže někdo na to musí vlastně dojet, ne?“

„Možná,“ nezarazil se Olaf. „Ale my to nebudem.“

„Proč ne? Jak to můžeš vědět tak jistě?“

Můj lenivý bratránek se usmál a otočil se ke Gorskému. „Pouč ho, Sigurde. Na mě by to byla moc velká fuška.“

„No dobrá.“ Gorskoy se naklonil a vzal si slovo. „My to nebudem, protože máme nejlepší harpunáře na celém světě. Tím jsme ve výhodě.“

Ale nejhlavnější je, že nás vede strýc Krogan. Jižní oceán nezná nikdo tak jako on. Nikdo jako on nezná velryby. A nikdo jako on se nevyzná v ledu. Když je velryb málo a ostatní lodi se budou hemžit kolem dokola, aby je našly, strejček nás povede rovnou za nosem a narazíme na celá hejna. Uvidíš. Se strýcem Kroganem nemůžeme prohrát.“

Z tónu, jakým to říkal, i z toho, jak mu blýskalo v očích, jsem poznal, že Gorskoj nemluví do větru. Myslel to úplně vážně. Pro něj a pro všechny ostatní na palubě, kteří do toho měli co mluvit, byl strýček víc než dobrý velitel lodi, dokonce víc než zkušený kapitán a široce obeznalý velrybář. Byl amulet pro štěstí, talisman. Viděli v něm výjimečnou osobnost, a jak jsme pluli stále k jihu a oni se čím dál tím víc obraceli k svému nejbytotnějšímu já, jako by v jejich představách vyrůstal. Brzy už ho obmýšleli určitým druhem neomylnosti, a jak jsem byl mladý, začínal jsem mít dojem, že to nemůže dopadnout jinak, nežli že pro ně bude co nejdřív bohem.

Má vlastní úcta a obdiv ke strýčku Kroganovi se před tímto zbožněním zastavila, přestože jsem na něm bezmezně lpěl. Možná že jsem žil příliš blízko něho a příliš se mi projevil, než abych si musel o jeho schopnostech dělat iluze. Věděl jsem, jak ohromně je lidský, jak je zranitelný, a právě tuhle omylnost jsem na něm nejvíc miloval.

Mezitím se už odborníci a specialisté pilně pustili do přípravy lodi na její prvořadou úlohu, přeměnit mrtvé velryby v takové prodejné výrobky, jako je jedlý olej a sušený protein. Hromady zásob a náhradních dílů, které se za plavby vršily na palubách, byly rozděleny a uloženy jinde. Všude byly nastříhané kotouče lesklých nových lan, spletených a upoutaných do důmyslných zdviháků a kladek, věnčily ramena jeřábů i silné lodní trámy jako pavučiny pohádkových potvor. Všude byly rozestaveny rumpály a obrovské parní pily na řezání kostí byly promazány a vyzkoušeny. Připravily se velikánské parní kotle, v nichž se z tránu vyškvařuje olej, a sto a jedna dalších věcí. Nejvíc práce dalo položení dranzírovací paluby. Znamenalo to běžnou dřevěnou palubu lodi pokryt od jednoho konce k druhému čtyřpalcovými prkny, tak aby palubu nepoškodily ostré dranzíraky, vlečné háky i roztřepená lana, a navíc aby ji nezašpinila krev a vnitřnosti a všechna špína, kterou si od řeznického zpracování velryb nemůžeme odmyslet. Týden po změně kursu jsme byli hotovi a dva dny nato, 19. listopadu, jsme dorazili k ostrovu Jižní Georgie.

Tu noc jsem poprvé od chvíle, co jsem opustil domov, mluvil se strýcem Kroganem o tatínkovi. Jako vždycky jsme hovořili o velrybách a velrybářích a já ho zničehonic bez rozmýšlení zaskočil otázkou.

„Táta – táta byl dobrý velrybář, vid’?“

„Ten nejlepší!“ zazněla odpověď.

„A znal všechny druhy ledu a věděl, co všechno dělá?“

„V tom se mu nikdo nevyrovnal. Měl jakýsi dar šůry. Nějak zvláště ledu rozuměl nebo pro něj měl cit. Pro něj –“ strýček Krogan zaplachtil velkýma rukama ve vzduchu, jako kdyby chtěl chytit pravý výraz – „byla hračka předpovídat Vždycky věděl.“

Znovu se odmlčel a tentokrát na mne upřel své temně modré oči. „O co ti jde, hochu?“

Sám jsem nevěděl. Ale vždycky jsem měl pocit, že otcova smrt je opředena nějakou záhadou, že se mi něco tají, že mi někdo něco nevyšvětlil. Celá historie, tak jak jsem ji znal, dobře neseděla. V jádru se vždycky rozbila o výrazný rozpor. Jestliže táta tolik věděl o ledu, proč na něm nedokázal přežít? A navíc, to je ještě důležitější, jak se vůbec stalo, že svůj člun i posádku do takového nebezpečí pustil? Další podvědomý pocit mi říkal, že strýček Krogan o celé události ví něco, co nikdy neprozradil, a když jsem teď sebral odvalu, přímo jsem ho vybídl.

„Co se mu doopravdy stalo?“ naléhal jsem.

„To bys měl vědět, chlapče!“ odpověděl strýček vyhýbavě. „Slyšels to už mockrát. Zmizel.“

„Ano, to vím. Ale je v tom snad něco víc, ne? Myslím, že člověk jako on prostě takhle zničehonic nezmizí. Musel tu být nějaký zvláštní důvod – a ty ho znáš. Ty ho znáš celou dobu. Nemyslíš, že mám právo také se ho dovědět?“

„Snad máš ... snad...“ Velká hlava se směšnou čupřinou vlasů jako len několikrát divoce přikývla a obrovské ruce udělaly gesto, jako by si strýček sám se sebou vyrovnával spor. Pak se najednou rozhodl a otočil se ke mně. „Vím kde a proč,“ řekl záhadně, „ale nevím jak. Nemůžu tedy ani hádat, jedině že to muselo být něco nečekaného, co přišlo jako blesk z čistého nebe. Chápeš mě? Nějaký vnější zásah, s kterým nemohl počítat, protože jinak by ho vzal v úvahu a vyrovnal se s ním ...“

Chvilku mluvil takhle dokolečka, ale nakonec rozpředl přesně tu nit, která nenapoví ani nezamete stopu. A zase zeširoka přetřásal velrybáře obecně a nemělo smysl, abych ho dál pobízela nebo se ptala. Prostě jsem se opřel a poslouchal.

Velrybáři jsou tajnůstkářská cháska, povídal. Budou repetit jako kolovrátek, ale v životě z nich nevymáčknete nic, dokud nebudou mít jistotu, že z toho, co vám řekli, už nemůže vzejít žádný užitek. Pochopitelně že tedy znají spoustu věcí o Antarktidě, které by s potěšením přivítali kartografové. A kdyby se všechny ty kousky daly dohromady a hezky zapsaly, obrysy podpevniny by notně ztratily na mlhavosti a daly by se daleko přesněji zmapovat.

Můj dědeček zřejmě jednu takovou povědomost taky měl. Týkala se bezejmenného poloostrova a značně se lišila od všeobecného mínění zastávaného na Západě. Podle dědečka se totiž ledová tříšť v těch místech pohybuje směrem k severu a na vnitřním okraji pole, u Velké ledové bariéry, se vytváří obrovské jezero či malé moře. V období, kdy se tato plocha vody vlastně dokola uzavře, dochází tu k obrovskému soustředění planktonu a v letech, kdy je špatné počasí a všude jinde potravy nedostatek, stahují se tu velryby v ohromných hejnech. Dědeček si tuto malou zeměpisnou lahůdku nechal pro sebe, jenom před smrtí ji svěřil svým dvěma synům.

„Tvůj otec,“ řekl strýček Krogan zničehonic, „zmizel v jednom z nejhorších období. Počítám, že byl posedlý a šel velryby hledat až do dědečkova tajného moře. Co se stalo potom, může každý jen hádat. Nevíme dokonce ani, jestli se tam vůbec dostal. Víme jen, že se nikdy nevrátil.“

Víc už jsem z něho nevymámil a po poslední partii dámy (kterou jsem vyhrál rychle a přesvědčivě, a strýček jako by si toho ani nevšiml) jsem šel na kutě. Zatímco jsem spal, *Orión* a jeho dvě průvodkyně vpluly do grytvikenského přístavu, a když jsem nazítří ráno vstal, čluny už u tankánu doplňovaly nádrže a já věděl, že vleklý klidný čas je za námi.

Zdrželi jsme se v Grytvikenu celé dva dny. Ať se na to člověk dívá jak chce, je to nevzhledné město, všude jen holé černé skály, rozčvachtaný sníh a věčný led a trvalý opar pachů ze všech velryb, které tu v posledním půlstoletí byly rozřezány. Ten pach se od velrybaření oddělit nedá. Nezdálo se mi, že je nepříjemný a že se z něho lehce zvedá žaludek, byl mi doslova odporný. Přesto mě Gorskoj ujišťoval, že to, co cítím tady, je vůně fialek proti tomu, co mi půjde pod nos, až se na *Oriónu* začne pracovat.

„Samo sebou si rychle zvykneš,“ dodal. „Pamatuj, že čím větší smrad, tím větší bude výplata – to ti hodně pomůže!“

Jako vždycky mu od smíchu naskočily vějíře vrásek, ale mně to nepřipadalo zvlášť legrační ani moc příjemné a nemohl jsem se dočkat, kdy vypadneme na volné moře.

Vypluli jsme po snídani 22. listopadu a tankán i zásobovací loď jsme tu do chvíle, kdy je zase budeme potřebovat, zatím nechali na kotvách. Flotila teď sestávala z osmi lodí – továrny a sedmi člunů –, a jakmile jsme se odpoutali od ostrova, zamířili jsme do divokých pustin v jihovýchodním směru. Do začátku sezóny na kosticovce chyběly ještě dva týdny, ale strýček Krogan počítal, že zatím budeme lovit vorvaně. Velitelé člunů si zatím mohou zbystřit mušku, aby se opět dostali do vrcholné formy, a noví pracovníci na *Oriónu* se mohou obeznámit s celou procedurou ještě předtím, než docela vážně začneme pronásledovat plejtváky obrovské a myšoky.

Ten první den po vyplutí z Grytvikenu nemohu do smrti zapomenout. Byl to pro mne konec jedné epochy, poslední den nevinnosti, a život už nikdy neměl být stejný. Obloha byla jasná a nekonečně vysoká, moře neuvěřitelně modré. Vítr se skoro nezvedl a vzduch byl čistý, tak čistý a čirý, a bylo v něm právě tolik ostrosti, aby zrychlil tep a zbystřil smysly.

Chvíli po poledni jsem uviděl ledovec. Plul na jih od nás a řekli mi, že je obrovský. Jenomže jak byl plochý a pravidelný a příliš daleko od nás, aby dokázal zahrát barvami, vůbec na mě neudělal dojem.

Čekal jsem, že bude daleko větší, že z něho půjde daleko větší hrůza, a přiznal jsem se.

„To se ti jen zdá,“ odpověděl strýček Krogan, „nemáš, čím bys je poměřil. Kdybych připlul s lodí blíž, teprve bys viděl, kolikrát je větší než my.“

Tento ledovec byl první ze stovek, které jsem během sezóny uviděl. Rychle mi zevšedněly, staly se natolik součástí prostředí, že už mě málo zajímaly, ale tenkrát ten první byl zázrak a já na něm mohl nechat oči.

Později odpoledne už jich bylo vidět nejméně tucet a já se naučil rozdělovat je do dvou kategorií – na nové ledovce a na staré. Ty nové měly ostré hrany a navrchu byly ploché jako stůl. Byly to jen ohromné kvádry, které se nedávno odlouply z okraje Velké ledové bariéry, jež chrání přístupy k jižnímu pólu. Ty staré však, jak pluly jedno krátké léto za druhým poháněny větrem, už se změnily, pomalu tály a nabyly

spousty roztočivých tvarů. Některé byly rozsochaté jako věže gotických katedrál, některé měly cimbuří a věžičky jako středověké zámky, některé se podobaly pohádkovým příšerám a jiné zas dostaly tak jedinečný a nepopsatelný tvar, jaký si nikdo ani v moderním umění neumí představit. Zblízka napohled hladký povrch prozradil všechny výstupky a trhliny a pukliny i otvory, které v nich zely tak fantasticky krásně jako pohádkové jeskyně. A když některý z nich připlul blíž, třpytivá bílá hmota se zničehonic proměnila v průzračnou modř drahého klenotu.

Dalším zážitkem dne bylo navečer malé hejno plejtváků obrovských a později myšoků. Nejbližší z plejtváků se objevil nad hladinou po našem levoboku snad blíž než na čtyři lodní délky. Nejdřív jsem si všiml obrovského sloupu vody, který vystřelil vzhůru a pak rychle za sebou vystříkl ještě několikrát. Potom mi do očí padl zdánlivě nekonečný oblouk hřbetu, a když se velryba nořila znovu do vody, na zlomek vteřiny jsem spatřil i mrsknutí obrovských ocasních ploutví. Musela zajet přímo pod loď, a když zmizela, najednou jsem se celý roztrásl. Byl to podivný zážitek, silnější než obyčejné vzrušení, a dokonce ani ne nepříjemný. Kousal jsem se do dolního rtu a musel si založit ruce v podpaží a pevně je přitisknout k žebrům, aby se mi přestaly třást.

Ten den se mi vryly do paměti ještě další věci. Drobnosti jako laskavé slovo strýčka Svena Thorsena, námořnický guláš k obědu a další obyčejné věci, které dávno zapadnou, ale určité době dodávají pocit pohody, naděje, vzruchu a předtuchy, přežily dodneška a navždycky mi zůstanou.

Před soumrakem jsme vpluli do pohyblivého ledu. Byla to kašovitá hmota v posledním stadiu tání. Do našeho kursu se tu a tam připletly obrovské shluky. Loď jimi proplula nebo je hladce rozrazila a sykot, který zazníval kolem boků, patří ke vzpomínkám, které přetrvávají.

Asi kolem půl jedenácté za námi zapadlo slunce k jihu a daleko na druhé straně, na severním obzoru, zapálilo báchorečný růžový oheň. V noci se však počasí změnilo, a když přišlo svítání příštího rána, což bylo asi tak kolem třetí, obloha byla zatažená a od jihozápadu se zvedl ostřejší vítr. Při snídani už se moře znatelně dmulo, a třebaže *Orión* byl mohutná loď, pracně se prodíral vysokým vlnobitím.

Za hodinu jsme narazili na prvního vorvaně. Stál jsem na můstku vedle strýčka Krogana a viděl jsem, jak ho zabili. Podle maximální délky, obvyklé u tohoto druhu, šlo o samce. Gorskoy v *Síriu 2* ho první spatřil asi deset mil od tovární lodi. Velryba vyrazila naším směrem a člun ji pronásledoval, zcela pomalu, a obloukem uzavíral past. V okamžiku, kdy byl čas udeřit, Gorskoy stál připraven, jen vypálit. Očarovane jsem ho sledoval. Ruce se mi roztráslly a po celém těle jsem se chvěl strašlivým vzrušením a zoufale jsem se snažil zarazit to šílené kládívko, které mi tlouklo v hrdle a bránilo, abych se uvolnil.

Sto yardů od našeho pravoboku Sigurd Gorskoy usoudil, že nastal vystřelil. V kouři, který se vinul kolem člunové přídě, jsem spatřil napřed nylonového posla a potom se ozvalo duté prasknutí kanónu.

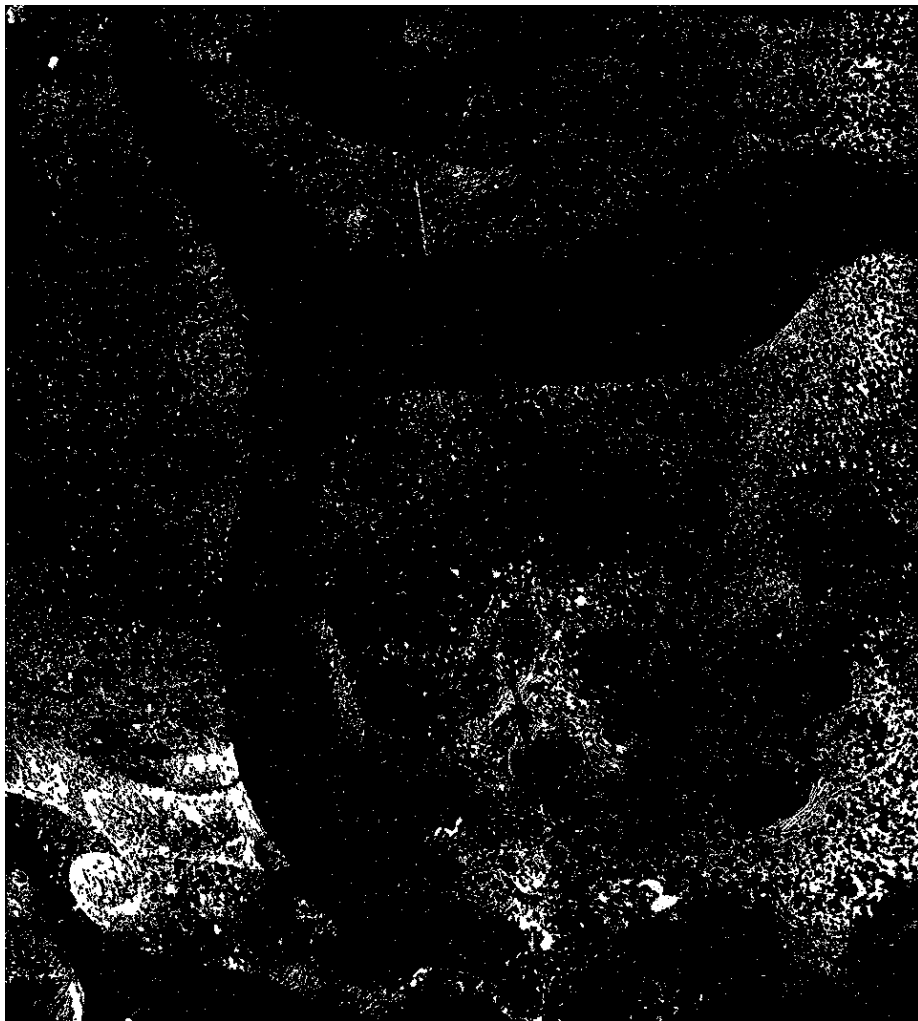
Výstřel však byl špatně odhadnut nebo chybně zacílen a harpuna dopadla v příliš tupém úhlu. Místo aby zasáhla tělo velryby, vytrhla jí na hřbetě jen velikou průrvu a odskočila. Za pár vteřin se ve vzduchu roztrhla nálož od harpuny, rudě se rozprskla a rozstříkla sprchu železných střepin. Zatímco se zraněná velryba ponořovala a za ní se na modré vodě doširoka táhla krvavá stopa, všechno jsem ze svého místa sledoval. Gorskoy už znovu nabíjel. Jako obvykle se strašlivě chechtal. Slyšel jsem ho až k nám.

Avšak přestože střelec chybil, vorvaň byl odsouzen k záhubě. Opsal ve vodě široký oblouk a vynořil se na druhé straně *Oriónu*, kde čekal *Sírius 3*, a na něm přišel na řadu Orkanger.

Když bylo po všem, trhaně jsem se nadechl, až to vypadalo jako vzlyk, a strýček Krogan se otočil a ostře si mne změřil.

„Na to si musíš zvyknout, chlapče!“ řekl drsně. „Musíš. Jestli se máš stát velrybářem.“ A pak mě nechal, abych si sám zkusil se vším poradit.

V tu chvíli jsem měl dojem, že si jaktěživo nezvyknu, ani za tisíc let. Jako by mě ten zážitek rozpoltil. Jedna část byla omráčena hrůzou a surovostí toho, co jsem viděl. Byl tady živý dýchající tvor s teplou krví, proti nám nekonečně větší.

Milióny let se vyvíjel, nežli se dokonale přizpůsobil pro přežití ve svém vlastním prostředí, je neškodný, neútočí, je naprosto bezbranný, a najednou ho někdo svévolně napadne a z živého tvora násilím udělá těžký mrak tryskající krve a rozbředlých vnitřností. Myslel jsem na to, jakou má Karl pověst co do stylu a elegance, ale já jsem za živý svět neviděl ani jedno, ani druhé v tom, co udělal. Bylo to ničení, bezcitné,

brutálně provedené, a jestliže jeho hedvábné košile a šampaňské neměly nějaký světoborný význam, pak nekonečně zbytečné.

Mám pocit, že právě měřítko celé věci mne tak zdrtilo: Jediný fakt, že člověk troškou důvtipu a prostým zmáčknutím ukazováčku na spoušti navždycky dokáže vyrazit život z tvora šestsetkrát většího, než je sám. Bylo to horší než krutý vandalismus. Bylo to vlastně příšerné rouhání, svatokrádež.

A přesto až dodneška nedokážu pochopit, proč tento nejvlastnější aspekt zabíjení vzbudil v mém druhém já daleko drsnější pocity. Možná že zabití tohoto obrovitánského tvora s tak malou námahou a vlastně žádným rizikem pro mě znamenalo důkaz o lidské převaze a nadvládě člověka. Ale možná taky, že má odezva nebyla nic víc nežli okamžité uspokojení ničivé touhy, primitivní a slepé. Nevím. Určitě však vím, že tato krutá záležitost mě vzrušila víc než cokoli v dosavadním životě. Pronásledování, zrovna jako jiný lov či štvance, mě vždycky svým napětím přitahovaly, ale tentokrát hrálo roli zabití. Třebaže jsem byl jenom divák, naplnil mě nečekaný příliv síly, proběhl mnou jako obrovská vlna, a když opadl, já zůstal otřesený a slabý, vyprahlý jako atlet, když doběhne závod.

Sešel jsem dolů, abych se podíval, jak je to se strýčkovou ranní kávou, a v chodbičce do jídelny jsem narazil na strýce Svena Thorsena. Ještě stále jsem se trásl a trochu potácel a ve skutečnosti jsem na něho padl. Starý košerák napřáhl ruku jako lopatu a opřel mě o lodní přepážku. Na chvíličku se mi jeho fanatické oči vpalovaly do tváře a určitě ve mně četl jako v otevřené knize.

„Klid, synovče!“ pravil. „Uvidíš ještě horší věci!“

Že měl pravdu! Do oběda ulovily čluny dalších devět vorvaňů, a než padl soumrak, celkový denní úlovek stoupl na třicet dva. Dávno předtím už továrna jela naplno a každých pětaticet minut přeměňovala jednu celou velrybu na její prodejné složky, to jest olej, dehydrovaný protein, krmivo pro dobytek, hnojivo a vedlejší výrobky z odpadu.

Pro čluny bylo nezbytné čas od času navštívit tovární loď a doplnit zásoby, dočerpát naftu a obstarat si nenadálé potřeby. Jako nárazníky působily po bocích *Oriónu* první čtyři zabití velryby. Ty ostatní byly postupně vytahovány na krátkém vlečném lanu na zád', aby si počkaly, až na ně přijde řada, aby se jich chopily ruce košeráků.

Všechny velryby neumírají tak snadno jako ta první, kterou ulovil Karl Orkanger. Stalo se, že jeden plejtvák obrovský dostal devět zásahů, a přesto trvalo pět hodin, nežli z něho život odešel. Není to normální, spíš výjimečné. Ale pět harpun a třicet nebo čtyřicet minut zápasu nejsou zcela neobvyklé.

Harpuna váží sto šedesát pět liber. Aby se nevysmekla, je opatřena ostny a šňůra, která ji nese, je prostrčena trámem na předním stěžni člunu, od něho k palubě a nakonec na kolo velké kladky. Stěžeň je nakloněn tak, aby napětí, když sebou velryba trhá, vydržel, a celý systém pracuje na principu udice, i když je daleko víc namáhán.

A jakmile velitel člunu jednou velrybu dostane, postupuje přesně tak, jako kdyby lovil lososy, napřed šňůru povolí, potom ji zase stáhne, ale udržuje maximální napětí tak dlouho, až je obrovské zvíře vyčerpáno a lovec už s ním může skoncovat a další harpunou je dorazit. Potom mrtvé tělo přitáhne, až se dá kolem ocasu přehodit řetěz. Nakonec jsou ocasní ploutve odseknuty a vyhodí se pryč, šňůry od harpun se zkrátí a velryba je buďto vytažena rovnou do tovární lodí, anebo ponechána na pozdější dobu. Kosticovci musejí být dokonce naplnění stlačeným vzduchem, aby plavali, ale u vorvaňů se to dělat nemusí.

Všechno na zpracovávání velryb mě vyvádělo z míry. A neušetřilo mě nic. Měl jsem před očima násilí a ničení v tak obrovském měřítku, že je nic lidského nemohlo omluvit. Zděsilo mě, otráslo a znechutilo natolik, že jsem se stáhl do tvrdé skořápky a víc už jsem necítil. Muselo to na mně být vidět a strýček Krogan se na mne obrátil.

„Nemusíš se koukat!“ vybafl. Potom mě vzal kolem ramen a pokračoval mírněji: „člověk má nekonečnou schopnost přizpůsobit se. Tak už jsme stvořeni a časem si dokážeme zvyknout na všecko. Naučíš se s tím žít. Zatím tě nikdo nenutí. Zavři oči, chlapče, než si v mozku vytvoříš clonu, kterou kdykoli spustíš!“

Ovšemže měl pravdu. Nemusel jsem se dívat, ale jestliže jsem se měl stát někdy velrybářem, nemělo teď smysl strkat hlavu do písku. Musím se přizpůsobit, a čím dřív se mi přestane zvedat žaludek, tím lépe. Takže jsem přinutil oči, aby se dívaly.

Reznická práce byla dokonale organizována, a aby se na hlavní palubě všechno urychlilo, byla loď rozdělena do dvou částí, kterým se důstojně říkalo „přípravná“ a „výrobná“. Obě spojovala zvláštní

palubní nástavba uprostřed s otvorem, kterému se někdy říkalo „pekelná brána“, a mně se zdálo, že je to trefná přezdívka. Když přišla na mrtvou rybu řada, aby ji vytáhli na zád', chytil ji u ocasu obrovský nástroj jako groteskně zkroucený pařát a šoupl ji po skluzavce do výrobní nebo na dranzírovací palubu. Dranzírování spočívá v tom, že se z velryby stahuje tuk – trán. Je to tenká či tlustá vrstva, je jí obaleno celé tělo a leží bezprostředně pod kůží. Tloušťka tránu záleží na tom, jaká velryba byla, a obvykle se pohybuje mezi sílou několika palců až k jedné stopě, i když velryby ulovené v Rossově moři měly většinou dvacetipalcovou vrstvu.

Ve výrobně čekají košeráci. Jsou vyzbrojeni zahnutými noži na dlouhých rukojetích a každý má u sebe brousek, kterým si udržuje ostří jako břitvu. Velryba k nim připutuje břichem nahoru a po celé délce se nařízne dlouhými řezy. Potom se nadzvedne kousek tuku u ocasu a napíchne se na hák nebo jehlici v laně. Hák je prostřednictvím kolejničky spojen s kladkou a ta začne zvedat. V tu chvíli začnou košeráci řezat a z obrovského těla se tuk sloupne jako slupka z banánu – v dlouhých pruzích. Jakmile se tyto pruhy očistí, dělníci se na ně vrhnou, rozsekají je na šikovné kusy a dírami v palubě je naházejí do kotlů.

Stažená velryba je teď smetanově bílá až na slizké skvrny krve a vnitřnosti a páchne jak nic jiného na světě. Hned potom ji kladka protáhne „pekelnou bránou“ na přední palubu. Tady na ni skočí řezníci. Po kotníky v proudech krve a nepopsatelné břečky doslova trhají tělo na kusy. Ze všeho nejdřív ji vykuchají, a zatímco jedna parta odděluje vnitřnosti a dává stranou játra, ostatní vytahují obrovský jazyk, stahují maso od kostí a rozřezávají holou kostru na obrovských parních pilách na menší kusy.

Přinutit se sledovat tu podívanou nebylo snadné, ale dokázal jsem to. Něco jiného však bylo ovládnout odpor. To se mi nepodařilo. Alespoň zpočátku ne. Jako všichni, i já jsem rychle přivykl, ale ten první den mi stačilo podívat se, a házel jsem kačenám, a trvalo celý týden, než se mi vrátila normální chuť k jídlu.

Počasí se mezitím zhoršilo. Většinou jihozápadní vítr najednou dosáhl skoro pětibalové síly. Jenomže s ním přišly občasné poryvy a chumelenice, při nichž vítr zesílil na vichřici, a den ze dne bylo chladněji.

Protože hlavní palubu neustále oplachovali slanou vodou, aby z ní smývali špínu a hniјící zbytky, sníh na ní okamžitě tál. Všude jinde však se vršil a koncem prvního týdne už byla celá nástavba i stěžně a plachtoví obaleno ledem.

Potkávali jsme daleko víc ledovců a zvýšil se i příliv ledové tříště. Nebyla ani v nejmenším tak křehká jako první pole, a Gorskoj toto

zjištění bohužel tvrdě zaplatil. Narazil na utajenou kru a vyvázl s člunem s dírou v boku. Měl štěstí a doplul bezpečně k *Oriónu* s přední palubou jen lehce pod vodou a přirazil s mrtvou velrybou jako nárazníkem. Teprve potom díru spravil cementovým plátem. Mohlo to dopadnout také jinak, a třebaže se Gorskoy jako vždycky div nepopakul smíchy, jiní na palubě se tolik nesmáli.

Strýček Sven Thorsen k nim patřil taky, a po pravdě řečeno, nebál se o Gorského kůži či o blaho posádky.

„Gorskoy je blázen!“ bručel ráno u snídaně. „A je načase, aby s tím přestal.“

„Ale strýčku, nebuď tak přísný!“ bránil jsem ho. „Vždyť nic nepokazil.“

„Nic nepokazil!“ košerák se ke mně prudce otočil a upřel na mě pohled. Tvář měl daleko vyzáblejší než kdy předtím, umouněnou, zmrzlou, od napětí bílou a oči jako dvě díry propálené do špinavé přikrývky. „*Sírius 2* bude možná víc jak čtyřicet hodin vyřazen. To není žádná škoda? Kolik velryb nás to bude stát? Ne jeho, ale tebe, tebe a mne, nás všechny...“ Pokračoval přednáškou o vážnosti našich záměrů a o nezbytnosti plného soustředění. Aby dosáhl úspěchu, pravil, musí být každý velrybář hotov vypnout se až k hranici fyzických a duševních sil. Život v sezóně je rozdělen na práci a spánek a velrybář spí jen proto, aby mohl o to víc a o to déle pracovat. Není tu žádný čas ani přebytečná energie na legraci nebo hry nebo jakoukoli jinou zábavu. Strýček sám dokonce až do té doby, než se budeme vracet domů, nebude číst v bibli. A je tedy na Gorském a všech dalších ve výpravě, aby přestali jančit a úplně se soustředili na lov.

Napřed jsem si myslel, že to říká jenom tak. Byl napůl blázen a já měl dojem, že mu zrovna trochu přeskočilo. Čekal jsem, kdy začne mít vidění a uslyší hlasy. Ale pak jsem rychle svůj názor změnil. Jestliže je šílený, pak jsou kromě strýčka Krogana na palubě šílení všichni, které znám. Všechny je popadlo šílenství lovu, nikdo z nich nevnímá vzbuřené moře, nebezpečný led, bodající víchř, stoupající chlad a nepohodlí, špínu a pach. Jediné, co se jich týká, je vyšší úlovek, víc tránu, oleje.

Vášeň zabíjet ovládla i Olafa Norddala. Když 7. prosince večer přirazil se *Síriem 4*, aby doplnil palivo, a dal se vytáhnout v koši na palubu, aby ohlásil nějakou poruchu v kotelně, otráslo mnou, jak se

změnil. Po lenivosti ani památky a s ní zmizel i klid. Olaf byl netrpělivý a nepokojný, dokonce i jinak mluvil. Jako většina uvážlivých mužů dával si vždycky pozor, aby hovořil a vybral vždycky pravé slovo, které přesně vystihne jeho názor či náladu. Ale teď řečnil jako ten nejnevzdělanější krobián ze zakrvácené přední paluby. Zlobně vrčel a nejmíň jedno z každých pěti slov byla nadávka nebo sprost'árna. Do posledního litru však přesně věděl, kolik se vytěžilo oleje, a do posledního penny měl spočítáno, co za to.

O půlnoci, kdy se otvírala pravá sezóna pro velké druhy velryb, čekalo na přečerpání do cisternové lodi devět tisíc tři sta sedmdesát barelů vysoce kvalitního oleje z vorvaňů.

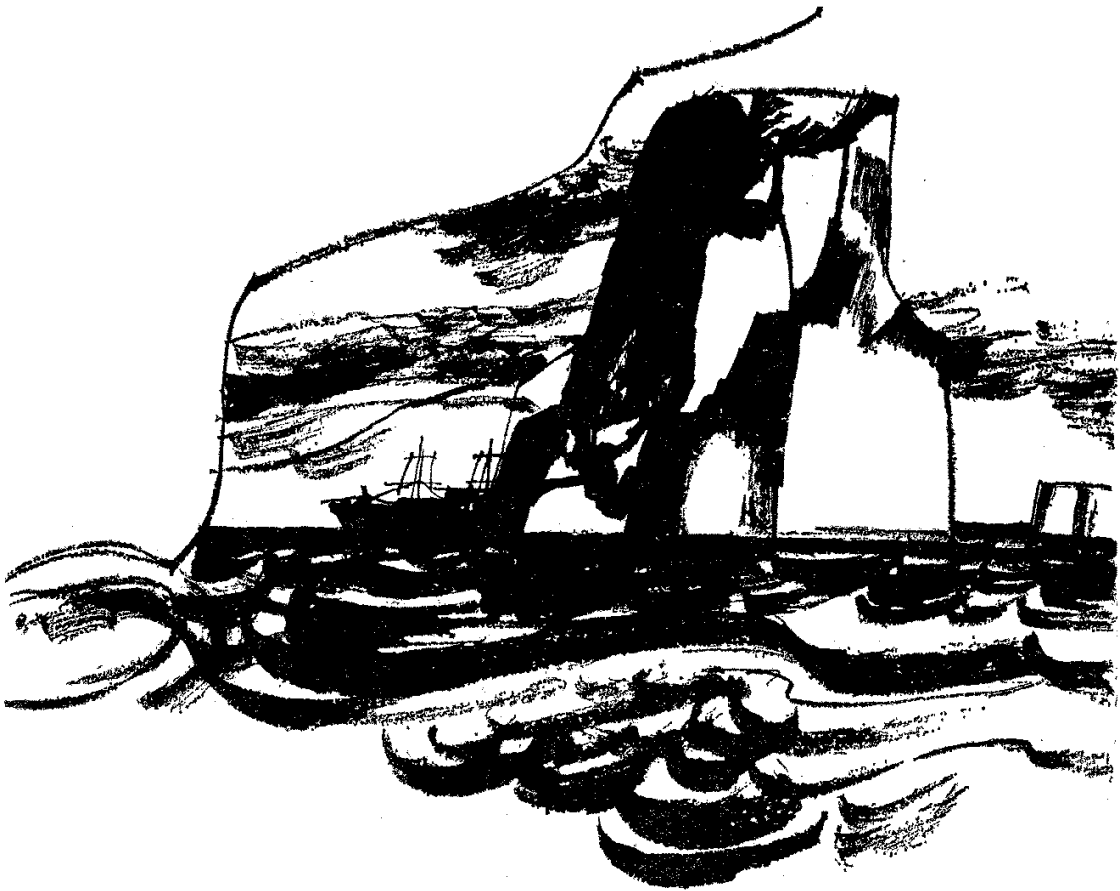
„Řekněme, že je to sto padesát tisíc liber šterlinků,“ řekl Olaf. „To je ohromný začátek, podle mě to bude rekordní sezóna.“

Zmizel tak rychle, jak se objevil, a sotva se zešeřilo, i se svým pošramoceným kotlem na *Síriu 4* odrazil a pustil se na moře, aby s rozbřeskem 8. prosince zahájil lov kosticovitých velryb.

4

Vlastní sezóna pro nás začala úplnou záplavou. Hned za svítání přirazil u boku Gorskoy a vlekl dva plejtváky obrovské a jednoho myšoka. Úplně nás to omráčilo, protože neměl čas zatím ani na jednu velrybu, i kdyby se mu připletla do rány, a to už nepočítám, že chytil a pronásledoval tři. Pak někdo prohodil, že jsme neslyšeli výstřel, a potom nám došlo, že se Gorskoy vlastně dopustil podvodu. Zastřelil velryby dva dny před zahájením a schoval si je za ledovec až do chvíle, kdy budou legální.

Kromě nich ulovili lovci ten den pětadvacet velryb, a potom se na nás počasí rozhněvalo. Ze všeho nejdřív se utiřil vítr, a jak jsme lovili směrem na východ, neustále jsme vplouvali do ranců husté mlhy, a jen jsme se z ní vynořili, už nás oslepil těžký sníh. S ohledem na plující kry nás tahle situace drásala a unavovala, čas od času jsme museli prudce měnit kurs, abychom se vyhnuli srážce s ledovcem, a v pohybu nás udržovaly jenom radar a nervy strýčka Krogana.

Bušilo do nás ostré vlnobití, zvedalo se do výšky pětadvaceti stop a všechno ztěžovalo, a čluny na něm tančily tak divoce, že jen zázrakem mohly pracovat.

9. prosince klesl úlovek na deset velryb, všechno dosti ubozí myšoci. Desátý vynesl jenom čtyři a jedenáctý dvě – ty navíc obě přivlekl Gorskoj a tak strašně páchly, že už musely být hezky dlouho mrtvé a očividně reprezentovaly zbytek jeho černých zásob za ledovcem.

Potom se najednou od jihozápadu znovu vrátil vítr a časně ráno 12. prosince dul v síle bouře. Každý člun si našel jeden ledovec a v závětrří se pod ním skryl. To se ví, že za celý den nikdo nechytil jedinou velrybu, a v poledne neměla továrna co zpracovávat.

Byla tu ohromná možnost oddychnout si, krátký okamžik, v němž bylo možné se uvolnit, doplnit zásoby a nabrat sílu. Ale nikdo se na to

tak nedíval. Naopak celá posádka se kabousila, a dokonce i dočasný pokles vše pronikajícího pachu je dráždil. Místo horlivé činnosti nastoupila náhlá letargie a oči, které hořely šílenou horečnatou touhou po smrti dalších a dalších velryb, ztratily jas a podezřele otupěly.

Každý tak jadrně a vytrvale proklínal počasí, že mě to až děsilo, a zdálo se mi, že se to nebezpečně blíží rouhání. A ve všech jídelnách na palubě celé tovární lodi posedávali zamračení chlapi, nesmyslný hněv jenjen vybuchnout, a donekonečna počítali, kolik je ta bouře stojí!

Jeden muž na palubě však toto zdržení postupu, či o co šlo, nebral tak tragicky – strýc Krogan. Po pravdě řečeno, když teď o tom přemýšlím, on byl jediný, kdo celou plavbu, při níž nám hvězdy nebyly nakloněny, zůstal nezměněn a nic neslevil ze zásad. A zatímco se druzí, dokonce Olaf Norddal a Karl Orkanger, zhoršili nebo stáhli do sebe, či jak to říct, strýčkův soustředěný klid, chladný úsudek a vše objímající pochopení, podepřené slabůstkami, o to víc vynikly a byly pro nás všechny nezbytné.

Strýček ani jednou nenadával počasí, že továrna nuceně zahálí.

„I kdyby nám počasí dovolilo lovit,“ vysvětloval mi, „stejně tu nemáme žádné velryby.“

„Ale proč?“ naléhal jsem. „Každý říká, že v téhle roční době jsou jich v těchhle vodách celé stovky.“

„V normální sezóně ano. Ale ty, co jsme chytili, jsou strašně hubené. To může znamenat, že celý pohyb na jih začal později než obvykle. Jestli to tak je, věci se spraví. A jestli se nespraví,“ – strýček odevzdaně rozpráhl velké ruce – „může to jenom znamenat, že velryb je tady málo, protože se jich loví víc, než je rozumné.“

Ten večer mě poprvé a jako blesk z čistého nebe napadlo, že je snad nemocný. Byl jsem u něho v ložnici a uklízel, strýček se připravoval do postele. Bůhví co mu vadilo na pyžamech, vždycky spal v noční košili. Byly to obrovitánské hábity s nabíranými límci a vyšívanými manžetami, pracně nadržnutými do žabiček. Jaktěživ jsem nezjistil, odkud je má. Ale měl jich fůry a všechny byly ručně šité. Dohadoval jsem se, že mu je darovala nějaká žena, které se dvořil, ale ať byla kdokoliv, z nějakého důvodu ji nikdy neodvedl k oltáři, a tak mu místo toho píchala noční košile.

Když se takhle vystrojil, vyhrabal si usmolenou starou hliněnou dýmku a sedli jsme si k poslední partičce. Karta mu nešla a já brzy

vyhrál dvě hry za sebou. To mu ani v nejmenším nevyhovovalo, takže začal zahánět smůlu tím, že na desce, kde se zaznamenávaly výsledky posunování kolíčků, vždycky ten svůj o pár dírek popostrčil. Podle toho, jak se na mě zpod huňatého obočí díval, jsem mohl dát krk, že ví, jak jsem jeho malý trik prohlédl. Ale pokračoval a já nakonec zaútočil.

„Patnáct, osm a dva páry je dohromady dvanáct bodů,“ řekl jsem, „ne patnáct!“

„Nepovídej!“ zavrčel. „Chceš mě učit počítat, chlapče?“

„Ne, samozřejmě ne. Jenom ti chci říct, že zase fixluješ.“

Změřil si mě, pak mě velkou pěstí rošťácky šťouchl do hrudníku a rozesmál se. Na chvíli zaplnil pokoj veselý řehot a pak zčistajasna jako když utne. Poděšeně jsem se na něho podíval a viděl jsem, jak strnule sedí na židli. Hlavu měl zvrácenou, obličej – alespoň kolik jsem nad plnovousem viděl – byl bez výrazu a špinavě šedý a dlaně si strýček tiskl tam, kde měl žebra.

Bolest, či co to bylo, pominula ještě dřív, než se mi rozbřesklo a stihl jsem něco udělat. Okamžitě prohlásil, že je v pořádku, a jednoznačně *mi zakázal* volat doktora.

„Žádnou paniku, chlapče!“ pravil. „To je jenom nevolnost. Zřejmě moc jím a málo cvičím. Koukej se z toho poučit.“

Omluvil se, že zase podváděl, jako obvykle do budoucna všechno nasliboval, pustil mi jednu hru a šel spát. Sebral jsem karty a uklidil je.

„Thore,“ řekl, když jsem byl na odchodu, „nikomu o tom neříkej. Slib mi to!“

„Ale proč? Nic přece nezkazím, když to řeknu doktorovi.“

„Chlapče, ty neznáš doktory!“ odsekl. „Nechci, aby se mi ten rypákatý šarlatán přebíral v žebrech. Tak koukej mlčet. Je to rozkaz.“

Jakmile to zaznělo takhle, neměl jsem velkou možnost něco podniknout, takže jsem popřál dobrou noc a ponechal strýčka osudu.

Druhý den se vítr natolik utiřil, že čluny mohly opět pracovat. Ale moře bylo pořád divoké a vlnobití příliš mocné, aby malá úzká plavidla mohla manévrovat s nějakým zvláštním pocitem bezpečí. Posádky člunů už úplně zapomněly, jaký význam má slovo pohodlí. Děsivě to s nimi zmítalo a jen trochu rozumní lidé by prohlásili, že v těchto podmínkách je nemožné pracovat, a vrátili by se zpátky za ledovec. Jenomže rozumných úvah se nám všem nedostávalo a čluny pluly dál. Na rozbouřené vodě příliš divoce poskakovaly a vodní spršky i oblaka

je neustále zalévaly, takže odshora až k čáře ponoru byly všechny potaženy ledem.

Ke všem těmto těžkostem bylo velryb pořád málo a za moc nestály. Továrna se znovu rozběhla, ale aby vůbec mohla jakžtakž pracovat, musely čluny vyplouvat dál a dál, a to zase znamenalo, že přestávky, po kterých se vracely s úlovkem k základně, se neustále protahovaly. Počasí se zlepšovalo, ale řádně se neustálilo nikdy. Jestliže se zvedl vítr, byla tu mlha a sníh a někdy obojí, a začínalo to vypadat, že cíle nedojdeme. Osmnáctého prosince, když už jsme měli za sebou deset dnů sezóny, výtěžek velrybích výrobků byl nižší než padesát procent tovární kapacity – a to v nejmenším nepomohlo zvednout mrak beznaděje, který tížil osazenstvo celé výpravy.

Dvacátého musely čluny znovu pro hustou mlhu zastavit práci a strýček Krogan využil příležitosti, aby na palubě *Oriónu* svolal poradu. Přišli velitelé všech sedmi člunů. S nimi i Bjornsen, ředitel továrny. Shromáždili se kolem velkého stolu v strýčkově kajutě a strýček si sedl na židli. Jako vždycky jsem tam byl i já, tiše jako myš jemu za zády.

Ředitel podával svoje hlášení tak truchlivým hlasem, že se Gorskoj rozchechtal a nebyl k zastavení. To Bjornsen jaksepatří urazilo, takže když se vyznal ze všech číslic, okamžitě začal ospravedlňovat svůj vlastní úsek podniku a vinu za nízký výtěžek svaloval na velitele člunů.

„Není div, že máme tak málo velryb,“ reptal. „Nebudou to dost vážně. Podívejte se na Gorského. Co si myslí, že tu podnikáme – zábavný výlet parníkem nebo co?“

„Říkáte to, jako by šlo o pohřeb nebo národní katastrofu!“ zavrčel Gorskoj a smál se dál.

Další dva velitelé se však tolik nebavili. Všichni prošli při lovu velryb krajními zkouškami fyzického nepohodlí a drsnosti. A jestliže má jejich úsilí snižovat chlap, který si jaktěživo nohu nenamočil a spí si každou noc pohodlně v posteli, pak je to příliš mnoho. Sesypali se svorně na Bjornsen a strýček musel využít vší své dovednosti v jednání s lidmi, aby je uklidnil.

Nakonec se dohodli. A na základě schůzky jsme zamířili na jih, k hranici plovoucích ledů. Snad tam najdeme klidnější moře a vůbec lepší podmínky pro čluny. Otázka byla, bude-li tam i víc velryb, ale všichni jsme drželi palce.

Sotva se porada rozešla, chytil strýčka nový záchvat bolesti. Tentokrát se snažil utajit jej, jenže já už ho sledoval a neušlo mi, že zase tak strnul a v tváři se mu zračí kamenný strach. Jako by tu zůstala právě jen ta tělesná schránka. Záchvat byl opět krátký a vzápětí se strýčkovi ulevilo. Smál se mi, že se o něj bojím, a potom docela vážně pokračoval právě o mně.

Má o mne starost, povídal. Vypadám prý trochu jako leklá mřenka a on si stále myslí, jestli neudělal chybu, když mě na tuto plavbu bral, jestli si vůbec zvyknu na všecko, co s sebou nese velrybaření, jestli se dokážu přizpůsobit tomu, co on nazýval „drsností života“. Věděl jsem, že naráží na ty úděsné scény na palubě *Oriónu* i na pach, který loď obklopuje, a z rozpaků jsem zrudl, protože posledních čtrnáct dní mi právě tohle vrtalo hlavou.

„Počítám, že chceš jet dál?“ chtěl vědět. „Nemusíš, to víš, že ne. Brzy k nám připluje *Rigel*, abychom dočerpali palivo. Potom se vrací do Monte Videa. Jestli chceš, můžeš plout s nimi. Zařídít ti odtamtud letenku domů není problém.“

Tím mě dostal načisto na skřípec. Ovšemže pobuřovat se nad krutostí velrybaření je jedna věc, ale rozvázně si vybrat tu možnost, že člověk uprostřed sezóny vzdá, bylo něco úplně jiného. Navíc, když už šlo do tuhého, nebyl jsem si svým postojem zcela jist. Pořád tu byla ještě má druhá polovina, ta temná stránka povahy, která tak ustrašeně zabíjení vítala. A potom peníze. Bylo příliš snadné přesvědčit se, že vzdát se znamená otočit se zády ke štěstí, které už mám na dosah ruky. Váhal jsem, pak jsem to zkusil s vytáčkami.

„Já myslím – myslím, že –“ začal jsem, ale strýček mě zdviženou rukou zarazil.

„Počkej!“ řekl. „Neukvapuj se, dokud nemáš jistotu. Nemusíš se rozhodnout hned. Napřed se rozmysli. Já bych jenom nechtěl, abys měl pocit, že jsi tu v pasti a že odtud do konce sezóny nemůžeš...“

Hranice plujících ledů byla na šedesátém prvním stupni jižní šířky a začali jsme lovit na východ podél nich. Počasí bylo stále ještě ošklivé, bouřlivé vichry se střídaly s hustými sněhovými vánicemi. Ale moře bylo podle předpokladu daleko klidnější, a třebaže na palubě člunů byl život pořád ještě neveselý, přece jen se dal přinejmenším podle velrybářských měřítek snést. Přesto se však štěstí o moc neobrátilo.

Velryb bylo pořád málo, továrna taktak běžela a my se připravovali na vánoce.

Kuchaři a stevardi pracovali spoustu hodin přesčas, pekli cukroví, připravovali šunky, nakládali maso a chystali všechny možné druhy dobrot, sladkých i pikantních. A na Štědrý večer jsme je začali pořádat. První chod k večeři byl ve všech jídelnách obrovský rýžový puding z kondenzovaného mléka a se spoustou hrozinek, víněnek a sultánek. V každém pudingu byla malá stříbrná soška patrona vánoce, a ten, kdo ji našel na talíři, když puding dojedl, byl v dané jídelně patron a po celý čas, dokud oslavy trvaly, udával slavnosti směr. Gorskoy, který připlul, aby si dal opravit něco na kotli, vyhrál talisman v důstojnické jídelně a nikdo nemohl úlohu splnit lépe. Každého dokázal nějak popíchnout, a vůbec to byly nejbáznivější, nejhalasnější vánoce, jaké jsem kdy zažil – s takovou spoustou dobrého jídla, dobré vůle, legrace a smíchu. A přesto, když jsem kolem půlnoci přecházel palubu, abych šel na kutě, dělníci v přípravě stále ještě rvali na kusy mrtvé velryby. Tento pohled znesvětil mír té kouzelné noci a zápach byl urážkou ušlechtilosti a lidské slušnosti.

Rigel připlul příští den ráno a strýček se mě znovu zeptal, jestli chci výpravu opustit. Sám jsem si ještě nevěděl docela rady, ale když jsem viděl jeho výraz ve chvíli, kdy se mě ptal, najednou jsem si jako bleskem uvědomil, že nechce, abych odjel. Potřeboval mě. Zdálo se to neuvěřitelné, a přestože jsem to věděl jistě, nevěděl jsem proč. Tenkrát ne. Dnes už vím, nebo si to přinejmenším myslím. Byl sám. Jako velitel *Oriónu* si musel jako součást své práce pěstovat samotářství. Musel být odloučený, vzdálený. Je to tak u námořních kapitánů zvykem. Byl ale také vůdcem celé výpravy, její inspirací, hnací silou, a toto pověření na něj kladlo fantastické břímě odpovědnosti. Každé rozhodnutí na jakoukoli nečekanou otázku čekalo na něj, a protože všichni věřili v jeho neomylnost, odtrhovalo jej to od jeho druhů a dělalo z něj poloboha. Tuto úlohu musel hrát velice přesně a jeho osamělost byla nakonec tak dokonalá jako osamělost Robinsona Crusoea nebo muže ztraceného na vrcholku hory. Jenom vedle mě se mohl uvolnit a být sám sebou, jenom se mnou nemusel být tak sešněrovaný a mohl se chovat zcela lidsky. Tentokrát jsem nezaváhal. Odpověděl jsem jasně a pevně.

„Ne!“ řekl jsem. „Děkuji, žes mi dal možnost, ale já zůstanu.“

Ani se nesnažil zakrýt, že je rád, a já věděl, že ať příštích pár měsíců přijde cokoli, já se rozhodl správně, nejenom kvůli němu, ale i kvůli sobě. A zničehonic najednou velrybaření i peníze, které vynesou, nehrály roli.

„Výborně,“ řekl, „ale budeš muset na pár dnů odtud vypadnout. Co kdyby sis vyjel na některém z člunů? Dostaneš se na chvíli z toho pachu a trochu si užiješ.“

Neměl jsem zrovna radost, že ho mám nechat samotného, ale jednou se tak rozhodl a tím to skončilo. Ani se mě nezeptal, který člun by mne měl vzít s sebou. Kdyby se byl ptal, vybral bych si *Sírius 4* a Olafa Norddala. Místo toho jsem i s vakem doskočil na úzkou palubu Orkangerova *Síria 3*. Bylo asi jedenáct večer a v třepetavém soumraku padal lehounký sněh. Vítr se na chvíli utišil, a přestože celou nástavbu malého plavidla pokrýval led, nebylo mi ani trochu zima. Karl mě bouřlivě přivítal a zdálo se, že ho upřímně těší, že mě má na palubě. Jak se dalo čekat, vybavení člunů bylo omezené a úplně jednoduché. Velitel měl pod můstkem kajutu vybavenou pohovkou a lavicí a na ní jsem si na noc ustlal ve spacím pytli. Kde a jak spal zbytek posádky, nemám ponětí. Myslím, že jim to ani moc nevadilo. Jejich úkolem bylo pronásledování velryb a na ničem jiném nezáleželo. Samozřejmě že podmínky, ve kterých žili, mě musely vyvést z míry. Mýt se znamenalo jen mařit čas, a snažili se ho tedy promarnit co nejméně. Chodili špinaví a páchli slaným potem. Když jsem příští ráno vstal, byli jsme už třicet mil na východ od továrny, a po velrybách ani vidu. Počasí nemohlo být lepší. Obloha svítila jasnou modří, vál slabý východní vítr, a třebaže bylo kolem nuly, na sluníčku bylo teplo. Moře bylo tak klidné, jak jsem je od Jižní Georgie neviděl, a nakonec bylo možné stát na palubě, a dokonce se ani ničeho nedržet. Snídání jsem jedl na můstku s Karlem.

„Mám pocit,“ prohlásil, „že mi přineseš štěstí, a než slunce zapadne, narazíme na houšťavu velryb.“

Těžko se v něm dal teď poznat elegantní Orkanger, který s námi vyplouval. Vlasy i vousy měl zknocené a nečesané, oči napuchlé spánkem, a kdoví jestli si celý týden umyl ruce. V jedné držel obrovský krajíc chleba a v druhé kus salámu, střídavě z nich hladově ukusoval a očima přitom neustále sledoval hladinu, kde se objeví tenký gejzír značící velrybu. Čas od času si z velké konvice, která stála na

poliče před námi, hlasitě lokl černé kávy. Určitě ho napadlo, na co myslím, protože znenadání si hřbetem ruky otřel ústa a zazubil se na mě.

„Takhle to s námi zamete,“ řekl a jediným výmluvným gestem shrnul do věty člun i všechno, co k němu náleželo. „Velrybaření a elegance nejdou dohromady. Viděl jsi sám dost, že už bys to mohl vědět.“

„Tak proč toho nenecháš?“ ptal jsem se.

„Je to v krvi – choroba nebo druh šílenství. Dostane tě navždycky, a i když se ti z něho bude dělat zle, nevzdáš se toho...“

První velrybu jsme uviděli teprve po desáté dopoledne, ale pak se jimi moře náhle doslova zahemžilo. Karl oznámil své postavení na *Orión* a vzápětí jsme začali stíhat a střílet. I když tu byli i plejtváci obrovští, ten den se nám podařilo chytit jedině myšoky a v poledne už jsme měli tři zastřelené a označené praporkem. Kupodivu všichni zahynuli po jednom výstřelu a já už si začal myslet, že na pověsti o stylu Karla Orkangera nakonec přece něco je. Byl tak chladný a rozvážný, v nejmenším se neukvapil, napřed si ve skupině vybral tu pravou velrybu, a třebaže se jen mihla, jak se ponořovala, jako by odhadl, kudy se pravděpodobně může pod vodou pohybovat, a když se znovu objevila na hladině, člun byl v dokonalém postavení pro osudný výstřel.

A tady mě znovu uchvátilo vzrušení z lovu a znovu mě fascinovalo zabítí. Nemohl jsem si pomoci. Jakmile první velryba byla mrtvá, už jsem chtěl stíhat další. Dokonce i čas, kdy jsme museli mrtvé tělo zabezpečit, mi vadil. A přitom je to kus práce, trvá někdy i půl hodiny. S kosticovitými velrybami je všechno daleko složitější, protože ihned po zabítí ztrácejí schopnost udržet se na vodě a musí se jim pomoci. Provádí se to tak, že do obrovského břicha se dutým oštěpem vpouští stlačený vzduch. Jakmile se oštěp vytáhne, díra po něm se ucpe a velryba může plavat do soudného dne.

V poledne jsme se vstoje najedli a hned jsme vyrazili za čtvrtou velrybou. Tehdy už se k nám připojily ostatní čluny a na severu jsme spatřili další tovární loď. Vidět byly jenom stěžně, takže jsme nezjistili, komu patří. Ale vůbec nás to nerozházelo – měli jsme šťastný lov a příliš mnoho práce, abychom si lámali hlavu.

Čtvrtou velrybu jsme museli pronásledovat dlouho a těžko umírala. Karl do ní napálil čtvrtou harpunu, a přece se stále trhala a válela v obrovském jezeře vlastní krve. Pátý výstřel všechno skončil, ale v té době už se mi zase z pohledu dělalo špatně a otočil jsem se pryč.

Odpoledne nám počasí opět nepřálo. Napřed od západu zasvištěl vítr, pěkně štiplavý, obloha se těžce zatáhla a viditelnost se prudce zhoršila. Pátou velrybu jsme dorazili na nepokojných olejnatých vlnách, a když Karl odhadl situaci, rozhodl se, že pro dnešek skončíme.

„Nemůžeme vědět, jak dlouho bude trvat, než všech pět posbíráme, a vypadá to, že nás čeká zas pěkná čina,“ řekl. „Budu šťastnější, když je budeme mít z krku.“

Měl zaznamenaná stanoviště bezvládných myšoků a při zpáteční plavbě proti větru jsme všechny našli a vzali do vleku a potom jsme se v oslepující sněhové bouři podle signálu pustili k *Oriónu*.

5

S Karlem Orkangerem na palubě *Síría 3* jsem strávil celkem dva dny a tři noci. Život byl tvrdý a pro nikoho kousek pohodlí. Ale nepáchly tam mrtvé velryby a jen to už stálo za všechno ostatní. Druhý den klesl úlovek člunu na jediného plejtváka obrovského. Byl to mohutný samec a Karl se velmi radoval, že ho dostal. Prvně jsme ho spatřili v chumelenici a honili ho a on nám unikal víc než dvě hodiny, než dostal první zásah. Ale to byl pouhý začátek. Druhý zásah projel obrovským tělem a my viděli, jak nálož vybuchuje až za ním. A samec vyrazil a táhl nás za sebou, až lodní boky prořezávaly hřebeny vln tak, že voda tryskala jako gejzír. Byla ostrá zima a vodní tříšť okamžitě mrzla, ale byl jsem tak fantasticky unesen pronásledováním, že jsem si toho ani nevšiml – a pochybuju, že by to byl dělal někdo jiný. Celé odpoledne jsme potkávali doslova koláče kašovité tříště, ale teď nás velryba zaváděla přímo k hranici plovoucích ledů a ledovce, které nás obklopovaly, byly čím dál mohutnější, kry větší a splenější. Slyšel jsem, jak rozdrčené kusy narážejí a drnčí do tenkého pancéřování lodí, a přinejmenším třikrát jsme narazili na něco tak masivního, že se loď na vteřinu zastavila a my málem popadali.

Nebezpečí bylo očividné. I já je viděl. Každou chvíli jsme mohli narazit do tak velké a pevné kry, že nám klidně mohla rozčísnout kýl, a já se srdcem v hrdle sledoval Karla a čekal, kdy dá rozkaz, abychom plejtváka nechali napospas vlnám. Pluli jsme dál a dál, led byl každou chvíli hustější a mohutnější. A rozkaz k zastavení pořád nepřicházel. Neozval se nikdy, a já zničehonic pochopil, že nemůže přijít. Karl měl vlastní představu, co si může s ledem dovolit, a pustil ji z hlavy. Teď myslel jenom na to, jak dosáhnout velrybu a připravit se ke konečnému výstřelu. Když vystřelil, obrovské zvíře bylo téměř u boku lodi a okamžitě zhaslo.

Domů nás čekala dlouhá cesta, velrybu jsme napřed táhli za ocas a potom jsme ji upoutali podélně. Karl předal velení svému zástupci a oba jsme si před řezavým větrem zalezli do můstkové nástavby. Jako vždycky, a také jak jinak, počítám, jsme mluvili o velrybách, a netrvalo dlouho, dostali jsme se k naší vlastní výpravě.

Přestože samec vypadal na to, že to bude rekordní velryba v sezóně, a Karl nad tím jásal, neskrýval jinak rozmrzelost, jak hubený byl výsledek denního lovu.

„Včera, když jsme jich pár pochytili, jsem si myslel, že se ten pytel smůly protrhl,“ řekl. „Zabili jsme pětadvacet myšoků a sedm plejtváků obrovských a začalo to vypadat trochu víc normálně. Ale dneska jsme tam, kde jsme začali, a při tomhle průměru si nevyděláme ani na slanou vodu. Pomalu je čas, aby strýček Krogan hodil do hry nějaký trumf.“

„Proč to neudělá?“ ptal jsem se. „Jednou jsi mi říkal – nebo Gorskoy –, že když on je velitelem, nemůžeme prohrát.“

„Já vím.“ Karl si mne změřil zvláštním pohledem a potom pokračoval. „Je to pravda. Ať se všem ostatním výpravám v této sezóně stane co chce, strýc Krogan může s tou naší svést divy. Určitě ví, kde jsou velryby ...“

„Myslíš v tom jeho tajném moři mezi hranicemi plovoucích ledů a Velkou ledovou bariérou?“ přerušil jsem ho. „O té mi vyprávěl. Co nám vůbec brání, abychom se tam vypravili?“

„To ti může říct jedině on. Já nevím.“

„Možná nevíš, ale jistě tušíš,“ naléhal jsem.

Karl po mně znovu střelil tím záhadným pohledem a já věděl, že přemítá, jestli už neřekl mnoho a nakolik je možné vzhledem k mým

blízkým vztahům se strýcem se na mne spolehnout. Nakonec se rozhodl, že nemá smysl víc mě balamutit, a svěřil se mi.

Podle něho jsem nebyl jediný, kdo se ptal na tajné moře. V temných koutech po celé tovární lodi i na palubách člunů se o něm šeptalo. To samo by nevadilo. Námořníci a velrybáři jsou horší drbny než báby. Té nemoci se nezbaví, ale obyčejně je neškodná. Jenomže odpovědi, které otázka na tajné moře vyvolala, měly poněkud jinou barvu. Ani jedna z nich kapitánovi nelichotila a v souhrnu znamenaly velmi vážné ohrožení morálky i soudržnosti celé výpravy.

„Nejběžnější názor je,“ pokračoval Karl, „že starý si s námi podle všeho zahrává. Že sedí na svém tajemství a neprozradí je, dokud nebude mít volnou ruku, aby všechno shrábl sám.“

„Prokristápána, Karle!“ vybuchl jsem. „Nikdo se tam přece nemůže vypravit sám a přitáhnout tisíc plejtváků holýma rukama!“

Karl souhlasil. I kdyby strýček Krogan patřil k takovým lidem – a to nepatřil –, podobné tvrzení bylo čirý nesmysl. Přeměnit jeho tajemství na hotové peníze mohla jedině dokonale organizovaná a dobře vybavená výprava, což znamenalo rozdělit se. Jestliže tedy měl v úmyslu vůbec někdy své zvláštní vědomosti využít, právě tento čas byl stejně příhodný jako každý jiný. Nikdy nebude lepší, „Nedává to smysl,“ pokračoval Karl. „Ale tyhle věci nemusí mít smysl. Prostě narušují něčí pověst a důvěru ostatních. A právě to se podle mě teď děje strýci Kroganovi. Posádka o něm začíná pochybovat, a jestli co nejdřív nenajdeme houšťavu velryb, nevím, co jiného se s tím dá dělat.“

Vypadalo to všechno dost poctivě, ale přesto jsem nedostal odpověď na otázku, z čeho strýc vychází, a když jsem se ptal dál, Karl mě ostře odbyl.

„Už jsem ti to řek. Všecko je na něm!“ křikl, ale vzápětí litoval své příkrosti a pokračoval vlídněji. „Lov velryb je choulostivé povolání,“ pravil, „a celý ten čas, kdy jsme se mu upsali, nevíme vlastně, co způsobuje. Myslím nám. Co dělá s naší odvahou a co nám vyvede tady,“ – ťukl si na čelo – „v hlavě. A když na to přijde, vlastně ani moc nevíme o tom, co dělá s velrybami. Jaké nové instinkty a ochranné prvky v chování se u nich vyvinuly. Ale všichni si o tom myslíme své a já dám krk, že strýc Krogan se na tajné moře dívá jako na posvátné

místo velryb, které je jim zasvěceno. Rušit je znamená porušit nějaký nepsaný zákon a vydat se strašlivé odplatě...“

„Jako se to stalo tatínkovi?“ nadhodil jsem.

Karl přikývl. „Možná.“

Tím jsme skončili a brzy poté jsme před sebou uviděli *Orión*. Plul pomalu a vypadal ještě méně hezky než jindy. Bílý nátěr zčernal od čmoudu při vaření velryb, boky měly rezaté skvrny a byly nepopsatelně špinavé. Pach se kolem něho držel jako oblak, a jakmile jsme do něho vpluli, přiškrtil mne, aby mne ujistil, že krátký výlet skončil. Záhadným způsobem jsem zahnal dávení a za chvíli už jsme měkce naráželi na nafouklou velrybu, která na pravoboku sloužila jako nárazník. A potom, když jsem svou cestu zakončil tak, jak jsem ji začal, v koši houpajícím se od ramene jeřábu, vytáhli mě vysoko nad člunovou palubu a přehoupli přes krev, vnitřnosti a příšernou hrůzu přípravny, až jsem seskočil na druhý můstek.

Mám dojem, že poprvé v tu chvíli jsem si uvědomil, jak jsem se trápil kvůli strýčkovi Kroganovi, a vůbec jsem se nezdržoval nějakou důstojností, rovnou jsem se za ním rozběhl. Seděl v kajutě u stolu. Nepsal, nečetl, nedělal nic, jenom upřeně zíral na stěnu před sebou. A mě napadlo, že na palubě poznal mé kroky a teď tu na mne čeká. Uvítal mě, ani se neotočil.

„Tak jsi zpátky, chlapče!“

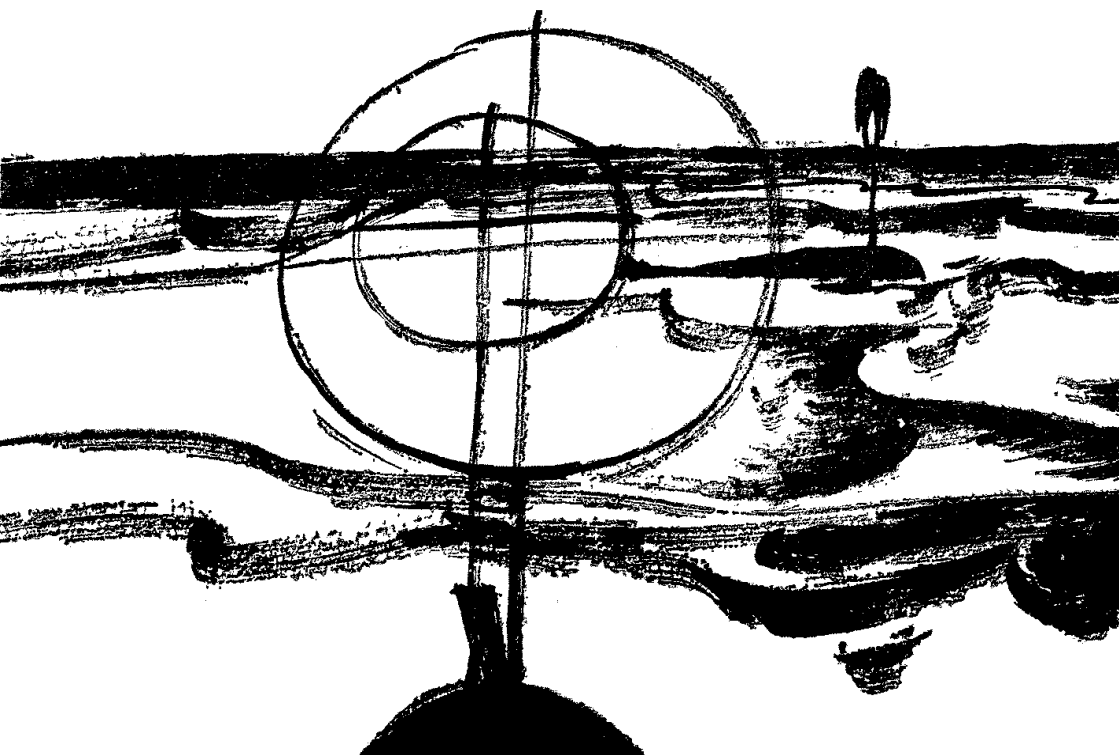
Potom, když jsem popošel blíž, otočil se na židli a já uviděl jeho tvář. Na chvíli jsem měl dojem, že jsem ho neviděl ne dva dny, ale dva roky, a nemohl jsem uvěřit, že se člověk může v tak krátké době tolik změnit. Byl hubenější, scvrklý. Ale ze všeho nejvíc vypadal nemocně, vyzáble, pod očima měl tmavé kruhy.

Chtěl jsem vědět, co se mu stalo, jestli měl zase bolesti, jestli se poradil s lékařem, jak se cítí a všechno kolem. Ale strýček se mým otázkám jenom smál a odmítl o sobě hovořit. Místo toho jsme mluvili o Orkangerovi a jeho člunu. Byl už takový – a já s ním nic nesvedl, třebaže jsem své výsady hnal až do krajnosti. Brzy jsem se slyšel, jak podávám podrobný výklad o tom, jak jsme pronásledovali a zabili obrovského samce, až jsme skončili u dámy a strýček jako obvykle fixloval. Tentokrát jsem však měl příliš velkou starost, než aby mi to vadilo, a nechal jsem ho. Myslel jsem si, že mu alespoň něčím osladím večer.

Tu noc jsem se rozhodl, že ho nějak přinutím, aby se podrobil lékařské prohlídce. Ale když jsem mu druhý den ráno přinesl snídani, vypadal o tolik líp a na tak časnou denní dobu tak sršel náladou, že jsem začal uvažovat, jestli jsem si všechno nevymyslel. Nepokoušel se skrýt, že mě postrádal, a velice mi tím zalichotil a víc než kdy jindy rozehnal chuť podnikat něco, co si nepřeje. Rozhodl jsem se, že nechám všechno v klidu, a brzy jsme vklouzli do starých kolejí.

Zkoušeli jsme zatím lovit východním směrem a prohledávali jsme oblast na padesát mil severně od hranice plovoucích ledů. V našem sousedství operovaly tři další výpravy a čas od času jsme je zahlédli, nebo aspoň jejich čluny, ale signály jsme si nikdy nevyměnili.

Překvapilo mě to, protože podělit se o informace v situaci, kdy je velryb tak málo, by jistě všem velice prospělo. V nejlepším jsme se mohli dovědět něco o pohybu buď zvířat, nebo potravy, a v nejhorším jsme si mohli ušetřit spoustu námahy, kterou už vykonal někdo jiný, a mohli jsme vlastní průzkum rozšířit a zlepšit. Řekl jsem to strýčkovi, ale ten se nad nápadem, že by dvě výpravy mohly spolupracovat, srdečně rozchechtal.

„Ty bys tomu dal, chlapče!“ řekl. „Nevěřil bych jim ani nos mezi očima. Ale aby se to nepletlo, oni mně taky ne ...“

Ani stínem nezapochoyboval, že kdyby se na *Oriónu* utrhł kыл, posbírali by nás z moře a byli by laskaví jako vlastní bratři. Ale dokud jsme nad hladinou a honíme velryby, pak kouká každý na sebe a všichni jsou pro jediného plejtváka ochotni podříznout krk mně a případně vlastní babičce.

„Velrybářství je tvrdé, zamotané řemeslo, chlapče!“ uzavřel. „A nějaké ušlechtilé pohnutky a srdce z másla v něm nemají místo.“

„A nejsme všichni tak trochu šílenci?“ ptal jsem se.

„Samozřejmě. Všichni jsme se nějak zbláznili, jinak bychom tu nebyli. A musíme být nelítostní, protože bychom nepřežili, když už nemluví o tom, že chceme vydělat.“

Pronásledovali jsme tedy velryby sami a podle vlastních představ, jenže velryby nám stále chytře uhýbaly, jen tu a tam jsme ulovili nějakou samotářku a naše nelítostnost nám byla málo platná. Za poslední dva dny byl jediný přírůstek Orkangerův plejtvák a pak už jsme měli štěstí jen na pár myšoků, vesměs tak hubených, že skoro nestáli za zpracování.

Za těchto okolností jsem nemusel tajně naslouchat, abych slyšel všechny ty řeči, na které mě Karl upozorňoval. Šířily se teď po celé lodi, a docela otevřeně. Neustálé reptání spíš jako by bylo výsledkem nějaké hluboké a nevysvětlitelné tísně než neklidu. Nejvýrazněji bylo tuto náladu vidět mezi dělníky. Z celé posádky měli nejmenší zkušenost z Antarktidy a daleko hůř než námořníci se dokázali vyrovnat s požadavky chlapské statečnosti a důvěry v sebe i své přátele. Strýčka Krogana znali jen jako legendu, vůbec ne jako člověka, a nezbytně si ho postavili na oltář. Podle nich patřilo k jeho práci, aby je zavedl tam, kde jsou velryby, zrovna tak jako jejich povinností je ty mrtvé potom vykuchat a rozčtvrtit. A protože velryby nebyly, došli dělníci k jednoduchému závěru, že velitel buď svou práci neumí, nebo na ni kašle, nebo je z osobních důvodů vodí za nos. A jak se historka o tajném moři šířila, právě ta poslední možnost se jim usadila v hlavách a bobtnala.

Všude jinde na světě by něco takového vyznělo možná zcela neškodně. Ale na palubě továrny, která se vypravila do Antarktidy lovit velryby, kde jsou nejdrsnější podmínky, pracuje se bez přestávky

a do úmoru a na lidskou povahu působí dosud neprozkoumané vlivy, byla taková pověst sudem prachu, který musel bouchnout.

K výbuchu došlo první víkend po Novém roce a odpálila jej rvačka u skladu. Musím vysvětlit, o co jde. Z lodního skladu si členové posádky mohou vzít nejenom takové nezbytnosti, jako je šatstvo, zubní pasta, žiletky, tabák a zápalky, ale i přepychové zvláštnosti jako čokoládu a cukroví, žvýkačku a zmrzlinu. „Dokud tam je. Jde vlastně o obchod smíšeným zbožím bez pultu. Nemá ani kasu. Každý si napíše, co si bere, i cenu, která je obvykle velmi mírná, a tu mu potom na konci cesty odečtou z vyplaceného podílu.“

Na *Oriónu* si mohl vzít každý, co chtěl, omezení se týkalo jedině piva a alkoholu. Námořníci dostávali dvakrát denně sklenku rumu nebo akvavitu a měli zakázáno brát si ze skladu kořalku. Mohli si ovšem vzít pivo, i když jen v sobotu večer, a povolené množství záleželo na stevardovi, který měl službu.

Právě tu sobotu večer malá skupina dělníků usoudila, že omezení je nespravedlivé a že popírá jejich základní práva, a také se rozhodla okamžitou akcí všechno napravit. Napadli stevarda, sochozem vypáčili sklad likérů a zabrali nějakého půl tuctu lahví whisky. Původně měli v úmyslu někam si je uklidit a mít je po ruce. Jenomže kde by jim kázeň vydržela, ještě před půlnocí se pěkně motali. Byli v ošklivé náladě – napůl opilí, ale plně si vědomi svého provinění, plni strachu, co bude následovat, a připraveni skočit po všem, co by mohlo ospravedlnit nebo omluvit jejich chování, takže když jedna bystrá hlava navrhl, že by mohli změřit síly s kapitánem, všichni hladce souhlasili. Pěkně mu to vytmaví a natáhnou ho na skřípec. Je nejvyšší čas, aby je přestal vodit za nos a vzal je tam, kde jsou velryby. Co si vůbec myslí, že je. Snad nějaký pánbůh...? Podobnými průpovídkami v sobě živili odvahu a mířili rovnou do kapitánovy kajuty na nižším můstku. Nevěděli, že stevard mezitím přiběhl a ohlásil vydrancování skladu, takže jejich příchod ušetřil strýci Kroganovi práci s tím, že by je sem povolal, a už jsme na ně čekali – velitel lodí, já, i když se nemusím počítat, a Sigurd Gorskoj, který se k nám čirou náhodou opět připojil, i když tentokrát s žádným malérem v kotelně, ale s provazem zamotaným do lodního šroubu.

Vůbec nedbali na pravidla a předpisy anebo zvyklosti slušného chování a bez průtahů vrazili do kajuty. Napočítal jsem jich dvacet,

ječeli jeden přes druhého, až z toho nesmyslného povyku vzteklé tlupy podivně tuhlo srdce. Strýček Krogan seděl pohodlně na židli, zvedl oči, ale jinak se nepohnul, tvář jako z kamene – nebyl v ní hněv ani strach. Dokonce ani údiv ne. Vlna rozběsněných mužů se pohnula blíž. Koutkem oka jsem pozoroval Gorského, jak se hotoví vyskočit, ale než se zvedl, vlna se zastavila, zakolísala a zůstala stát sotva metr u strýčkových nohou a rámus zničehonic utichl. Velitel se ještě pořád ani nepohnul, ani nepromluvil, jen oči mu jezdily, jako by chtěly každého muže v místnosti najednou obsáhnout a přibodnout k zemi. Měl je takhle v šachu asi minutu, a potom najednou začali přešlapovat. V tu chvíli věděl, že je dostal, a stále ještě beze slova dal Gorskému sotva znatelný signál, ten zvedl své obrovské tělo ze židle a prořal mlčení.

„Ven!“ řekl, ukázal přes jejich hlavy ke dveřím a velmi pomalu, ale s hrozivým vzezřením nesmiřitelnosti vykročil proti nim. Byl jako tank nebo buldozer a skupina chlapů měla na vybranou buď couvnout, anebo se dát rozdrtit. Vybrali si tu první možnost a hrnuli se do noci. Obrovské nohy velitele člunu jim div nešlapaly na palce. Tentokrát se Gorskoj nesmál, ale v ošklivém obličejí skřeta mu seděl vlčí úšklebek a v pomalém pravidelném postupu byla hrozba. Nikdo proti němu nepohnul ani prstem, dokonce ani nehlesl, až byli všichni muži jednou nohou za prahem. A v tu chvíli se jeden rozhodl zahrát si s ohněm. Nikdy jsem nepochopil, proč to udělal. Možná že si chtěl před ostatními uchránit alespoň zbytek reputace. A nejspíš si myslel, že mu to projde. Ať tak, či tak, jak couval, pokusil se nabrat Gorského hlavou do tváře. Až do té chvíle jsem nevěděl, co má Gorskoj v zásobě.

„Tohles neměl dělat!“ řekl tiše, potom chlapa praštil, ne pěstí, ale naplno celým levým předloktím hezky pod břicho. Rvác se složil jako zvlhlá slámka a hlava přepadla Gorskému přímo do rány, takže ho vzal pod bradu hákem tak přesně vypočítaným, že chlapa rovnou složil, až po hlavě přistál ve tmě. Gorskoj vyrazil a ve chvíli, kdy jsme vyběhli se strýcem Kroganem za ním, leželi už v odpadové stoce další dva a hekali. Zbytek se tlačil do kouta nástavby jako ovce a Gorskoj před nimi měkce našlapoval jako číhající šelma, řehtal se a nabízel chlapům, že je složí desetkrát za sebou.

„Na co čekáte, bojovníci?“ popichoval je. „Na posily?“

V tu chvíli velitel zábavu rozpustil.

„V pořádku, kapitáne Gorskoy, to stačí,“ řekl a otočil se k tlupě. „Odneste tyhle tři k doktorovi. A vy sypte na pelech a koukejte chrápat. Přesně v deset ráno si o tom s vámi promluví.“

Tenkrát jsme měli za celou plavbu nejbliž ke vzpouře. Druhý den ráno, přesně podle rozkazu, provinilci nastoupili. Plně si uvědomovali, že podle řádů, kde chybí jen trest smrti oběšením, mohou čekat nejtěžší tresty.

Strýček Krogan je nechal čekat za dveřmi, dokud lodní zvonec, neohlásil půl jedenácté – aby trochu vychladli, jak říkal –, pak je pozval na koberec a obvinil z buřičství. Dal jim pěkně do těla, ale nebyl pomstychtivý, a třebaže je pěkně zmáčkl, žádný trest jim vlastně neuložil. Ani jejich zločin nezaznamenal do lodního deníku, kde by celý čas zůstal jako černá skvrna.

Jenomže pro něho tím celá záležitost stejně neskončila. Hluboce ho trápilo, že se to vůbec stalo, a nemohl ty myšlenky vypudit z hlavy.

„Nemám to rád, chlapče!“ vrčel na mě večer, když se ztratil v noční košili jako táborník ve stanu.

„Nelámá bych si s tím hlavu,“ odpověděl jsem a pozoroval, jak sebou mrská. Tenhle hábit byl tak širokanánský, že jsem se vždycky podívoval, jak to, že se v něm neuškrtí nebo neztratí. A když se konečně ze záhybů vynořila jeho holá kotrba s věnečkem vlasů rozčuchaným jako špatně udržovaný živý plot, vždycky jsem si oddychl. „Určitě ne s touhle bandou slabomyslných rváčů.“

Tvrdě se na mě podíval a vylezl z kalhot. „Rváči, to máš pravdu. Ale třeba jsou taky vyplašení. Mají strach, něčeho se bojí, jsou mrzutí, možná zrazení. Ale nikdy neříkej, že jsou slabomyslní...“

Jestliže má tato epizoda vůbec nějaký smysl, pokračoval, a spíš nežli by to říkal mně, nahlas uvažoval, je ten smysl velice jednoduchý a jasný. Dali se zapsat do výpravy s velkými nadějemi, schválně opustili méně krušný a méně náročný způsob, jak si vydělat na živobytí, a souhlasili se vši tvrdostí a nedostatkem, přijali brutální a určitě podřadnou rasovinu na plovoucí velrybářské továrně za šanci, že si vydělají balík peněz. Tato šance spočívá v zabezpečení určitých faktorů, ale ten nejhlavnější z nich je pověst kapitána Krogana, a kapitán Krogan je teď nechává na suchu.

„Přestávají mi věřit, chlapče!“ řekl smutně. „A to se mi nelíbí.“

„Jenomže včera večer v té tlupě vážně nebylo víc než dvacet lidí,“ namítal jsem. „Dvacet z pěti set! A všichni z nejnižší kvalifikační třídy. Co potom Gorskoy a Olaf Norddal, Karl Orkanger, můj strýček Thorsen a ostatní. Ti nejsou nic?“

„Samozřejmě že hrají roli. Ale víš ty, co se jim děje v hlavách? Například Svenu Thorsenovi. Jako my všichni je mírně praštěný, ale počítám, že ani ty o něm neřekneš, že je hloupý. A víš, co si myslí?“

„Nevím, ale můžu ti to zjistit, jestli ti to pomůže.“

„Není třeba.“ Strýček Krogan se na mě podíval a já v životě nepoznal tolik smutku, kolik ho leželo v jeho očích. „Už mi to řekl. Podle jeho názoru neplním svou povinnost nejenom vůči výpravě, ale i vůči jeho zatracenému bohu. Chce velryby a je mu jedno, kde k nim přijdeme anebo jak k nim přijdeme.“

Šel jsem spát a strašlivě jsem se děsil zítřka, i když jsem neměl ponětí, jestli otevřu oči a uvidím triumf, či zkázu.

6

Zítřek přinesl rozhodnutí, které samo o sobě bylo podle mne triumfem, třebaže nakonec mělo znamenat zkázu. Den však začal celou sérií naoko malých událostí.

V šest hodin ráno se v přípravně utrhl z patek jeřáb a smekl se celé palubě jako rozjeté beranidlo. Chybělo jen málo a mohl zabít tučet námořníků; jen slepé štěstí způsobilo, že nikomu nezkřivil ani vlas. Rozryl však dranzírovací palubu, demoloval ventilátor, který mu stál v cestě, a v přepážce prorazil díru tak velkou, že se jí dala prostrčit hlava. Palubní důstojník prohlédl zlomenou hřídel a vykládal něco o únavě materiálu, ale dělníky a košeráky tím neuklidnil. Víc než hodinu se při každém kroku ustrašeně ohlíželi.

Druhý případ se stal těsně před snídaní ve strojojně. Nikdy jsem nezjistil, co se tam vlastně pokazilo, ale opět nikdo nebyl zraněn.

Znamenalo to ovšem, že skoro celé dopoledne bylo vyřazeno zařízení, které továrně dodává proud, a místo toho, aby zpracovávali velryby, košeráci chytali lelky a dělníci zatím uklízeli nějaké to svinstvo na palubách. Byla to strašně důležitá práce a dlouhou dobu ji

všichni zanedbávali, jenomže z ní nebyl očividně žádný užitek, a reptání se toho rána zvedlo hůř než kdy předtím.

V devět se ozval Olaf Norddal s hlášením, že palubní na *Síriu 4* strčil ruku do kladkostroje a že ho veze k ošetření. Asi za hodinu se vynořil z husté chumelenice, a když se snažil přirazit podél našeho boku, zaseklo se mu kormidelní kolo. V důsledku toho, namísto aby se měkce opřel o velrybu, která sloužila jako nárazník, skoro plnou rychlostí ji nabral. Velryba byla odležená, náraz trochu silnější, než mohla její tránová vrstva snést. Tělo v rozkladu puklo a na člun i na tovární loď se rozprskla sprcha shnilých vnitřností a okolní vzduch naplnila nepopsatelným pachem.

Raněný palubní vystoupil z člunu na palubu továrny obvyklým způsobem. Na levé ruce měl ranec zakrvácených obvazů a nahoře mu paži Olaf stáhl turniketem. Vypadalo to dost úděsně, ale chlapík nenaříkal. Dokonce ani když doktor všechno rozmotal a zjistil, že mu dva prsty chybí.

Továrna znovu dostala proud před obědem, a když zvon ohlásil poledne, přitáhl Gorskoy jednoho plejtváka obrovského a dva myšoky. Tím trochu práci popohnal, ale v tu chvíli se zase rozbil běžící pás, vedený po celé délce lodi pod hlavní palubou, a ještě než ho zastavili, pochroumal vlastní pohonný stroj. Továrna jela dál, ale než byl opraven běžící pás, nezbylo dělníkům než tahat těžká břemena vlastnoručně, což jim na náladě nikterak nepřidalo. Začali mručet něco o zlých silách, a když hned po obědě výbuch zpustošil laboratoř a dočasně oslepil jednoho chemika, byli s konečnou platností přesvědčeni, že máme na palubě Jonáše. A jakmile se tento nápad objevil, nebylo chvilky, aby se nedohadovali, kdo jím je.

Aby se řetěz těchto malérů nepřetrhl, dostal strýček Krogan další křeče, o nichž tak umíněně odmítal mluvit a svěřit se s nimi. Tentokrát je nemohl odbýt smíchem, protože lékař byl zrovna u nás, když ho to vzalo, a strýček ležel a košili měl vyhrnutou ještě dřív, než stačil popadnout dech. Pak už bylo pozdě odvolávat se na velitelskou pravomoc, a třebaže strýček výhruzně bručel a mručel, nezbývalo než se prohlídce podrobit.

Lékař ji vzal důkladně. Zatímco strýčka zpytoval, motal jsem se v koutku a snažil se vyčíst z jeho tváře rozsudek. Byl to jeden z těch zapšklounů, na kterých člověk nic nepozná, a musel jsem počkat, až

skončí a bude ochoten mluvit. Ale dokonce i potom ho musel strýček pošťouchnout.

„No?“ naléhal. „Něco se žaludkem, že jo. Moc dobře to znám. Moc jím a nic nedělám. Nic mi nemusíte říkat.“

„Není to žaludeční nevolnost,“ odpověděl vážně lékař. „A měl jste se na mě obrátit už dávno. Jenomže vy jste paličák, tvrdohlavý a dost starý, abyste věděl všechno líp. Nevadí, že vám to takhle říkám?“

„Ne, ne, kdepak. Já jsem jenom velitel těchhle smradlavých starých necek a od toho tady přece jsem. Aby mě každý nabral a rýpnul si do mě. Jen si poslužte!“

„Měl jste přijít dřív,“ opakoval doktor. „Hned při tom prvním záchvatu. Kdybyste byl...“

„Dobrá, dobrá!“ zavrčel strýček Krogan. „Přednášku si odpusťte, jako bych ji už slyšel. Jestliže to není od žaludku, co je to?“

Lékař mu tedy všechno řekl. Strýček Krogan, povídal, má nemocné srdce. Je to vážné, ale nemusí to být osudné. Jestli bude opatrný, bude hodně odpočívat, vyloučí veškerou fyzickou námahu a duševní napětí a popřeje mu štěstí, může tu být ještě řadu let. Ale jestli si nedá pozor, může zhasnout kteroukoli chvíli, každý den.

„Radil bych,“ shrnul lékař, „abyste se vzdal velení, a jak nejrychleji to půjde, vrátil se z Antarktidy domů. Prozatím vám dám něco na utišení bolesti.“

Když doktor odešel, strýček dlouho seděl na židli shrbený, ani se nepohnul a jen civěl do prázdna. Chtěl jsem něco říct, ale v krku jako bych měl obrovský knedlík, ať jsem se snažil sebevíc, nepodařilo se mi ho spolknout, abych dokázal promluvit. Není divu, že se nad sebou tak rmoutí, myslel jsem si: tenhle veliký medvěd, který v celém svém dlouhém životě nepoznal, co je to, být jeden den nemocný, žil tvrdě a nebezpečně, ale vždycky přísně, a tohoto obra nyní zradilo tělo, které až dodneška vydrželo všechny fantastické nápory, jež na ně uvalil. Srdce mě bolelo a div jsem se nerozbrečel.

Jenomže dobře, že jsem to neudělal, protože jsem podceňoval strýčkovu vůli a mýlil jsem se. Strýček se nekoupal v žádné sebelítostné lázni. V jeho životě nebylo na něco takového místa. Naopak se snažil situaci čelit a zvažoval její možnosti.

„Mohl by tě odvézt některý člun,“ řekl jsem, když se mi konečně vrátila řeč. „Mohl byste mě vzít s sebou, ne, kapitáne? Myslím, že

budete někoho potřebovat, aby vás doprovodil z doků na letiště v Monte Videu a staral se o vás při letu ...“

Stále ještě s pláčem na krajíčku jsem si vymýšlel dál, až se zničehonic jeho velká hlava s komickým věnečkem vlasů zvedla.

„Podle všeho se mě chceš zrovna tak zbavit jako ten rypákatý šarlatán!“ řekl a vybuchl v smích. „Prozradím ti tajemství, chlapče! Zůstanu tady až do konce sezóny. A co víc, udělám z ní terno.“

„Jenomže,“ namítl jsem, „doktor povídal...“

„Doktoři!“ Velitel celé jejich pokolení zatratil jednoduchým mávnutím tlap. „Nevědí všechno a polovička z toho, co vědí, je čtení z lógru. *Oni* nebudou rozhodovat o mém životě. Takže už na to nemysli, chlapče.“

Večer měl pohromadě všech sedm člunů a do kajuty byli svoláni na další poradu všichni velitelé, ředitel továrny, hlavní strojník a vedoucí oddělení.

Stejně jako při první schůzce, i tentokrát bylo sezení zahájeno zprávou účetního. Nikoho nepotěšila. Prvních třicet dnů sezóny vyhrazené pro lov kosticovitých velryb nám poskytlo jako výtěžek něco málo přes šedesát tisíc barelů či deset tisíc tun velrybího oleje a vedlejších výrobků, což byla zhruba polovina toho, co jsme měli k dnešnímu datu mít.

„A důvod?“ dožadoval se velitel.

„Nedostatek velryb a obecně ubohý stav těch, které zpracováváme,“ odpověděl účetní. „Jaktěživo jsem se nesetkal s tak nízkým průměrem těžby.“

„Přesně tak,“ souhlasil Bjornsen. „Jestliže nebudeme mít velryby, nemůžeme s tím nic dělat.“

„Velryby chceme všichni,“ zavrčel Gorskoy. „Ale jestli v těchhle končinách nejsou, nemůžu si je prostě vyčarovat ze vzduchu ...“

Všichni byli nabroušeni a hrozilo nebezpečí, že se schůze opět změní v hádku, jenomže strýček Krogan zasáhl a spor utál.

„Dobrá, pánové!“ pravil. „Přestaňte si nasazovat vzájemně psí hlavu a poslouchejte mě. Všichni chceme velryby a velryby budou.“ Hned potom nařídil všem velitelům, aby si doplnili palivo a drželi se poblíž, tak aby o půlnoci mohli spolu s *Oriónem* vyrazit. V tu chvíli mu někdo skočil do řeči otázkou, kam poplujeme, ale velitel dotaz odpálil. „Udám vám kurs a pro všechny případy postavení, kde se můžeme

setkat. Ale spoléhám, že se budete všichni celou dobu držet pohromadě. Tam, kam nyní plujeme, může naše přežití záležet právě na tom.“

V tu chvíli všichni v místnosti věděli, co má velitel na mysli. Jenom pronikavá změna štěstí mohla spasit výpravu od prohry a finanční pohromy a velitel se rozhodl hledat ji v tajném moři. Všichni muži se trochu napjali a já si všiml, jak se jim tváře zaostřily, divoké ochablé oči se ve chvíli, kdy zazněla zpráva, rozjasnily a zableskly, i když nahlas nikdo nejásal.

Co se týče strýčka Krogana, jaktěživo jsem ho neviděl tak uzavřeného a nepřístupného. Seděl v čele stolu bez pohnutí a čekal, až se schůze rozejde.

A jak jsem ho sledoval, v duchu jsem cítil, že v tu chvíli jedná proti vlastnímu přání. Podlehl tlaku – nejenom těm vykřikovaným požadavkům dělníků a Svena Thorsena a nevyřčeným, i když stejně zřetelným přáním loajálních velitelů, ale i daleko jemnějším, už méně pochopitelným pohnutkám, které vyvolávala jeho vlastní legendární pověst a tvrdohlavá pýcha. Byl Henrik Krogan. Lidé na něho spoléhali a on je jaktěživo neopustil. Nemá, proč by s tím začínal. Nyní.

Když jsme byli zase sami, skoro jsem čekal, že o všem začne, že svoje jednání vysvětlí a pokusí se je ospravedlnit. Ale přestože odhodil skořápku a znovu byl lidštější, o svém rozhodnutí se ani nezmínil, ani neřekl, proč k němu dospěl, a já ho příliš dobře znal, ctil a možná příliš miloval, abych se pokoušel jeho důvěru vynucovat. Rozhodnutí padlo a nebylo už možné couvnout, takže jakékoliv diskuse o všech pro a proti by byly jen dokonalým mařením času. Byl načrtnut směr a my se ho snažili držet. A ať si sám pro sebe vlastního rozhodnutí litoval, nebo mu vadilo, že se k němu dal přinutit, nakonec ho zcela nepochybně vzrušovalo a povzbuzovalo. Ještě stále v něm byl silný duch dobrodružství a už jenom myšlenka na pátrání po tajném moři lahodila jakémusi hluboce zakořeněnému nutkání, které ho popohánělo ještě před smrtí posunout vlastní hranici poznání světa o kousek dál.

To se ví, že i já byl tajným mořem očarován. Pochopil jsem, že leží uvnitř oblasti plovoucích ledů, na jih od ní, to znamená mezi spodním okrajem a Velkou ledovou bariérou. Lámal jsem si jenom hlavu, proč nikdy nezamrzá.

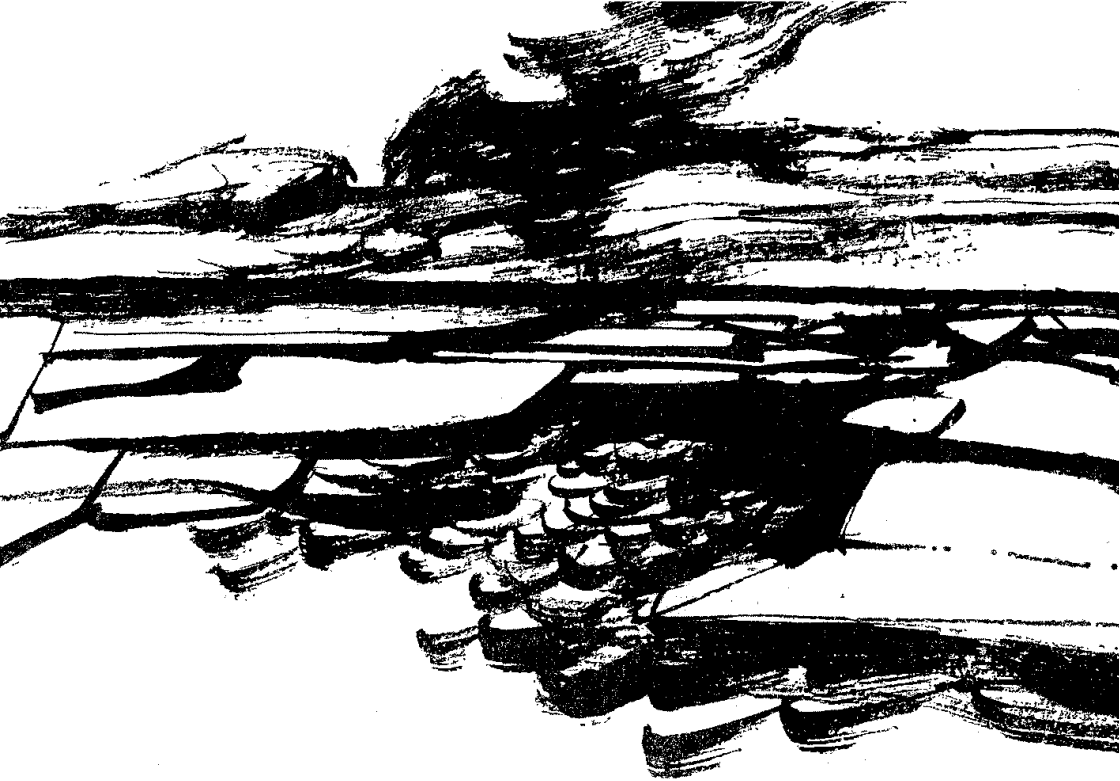
„Ale zamrzá!“ řekl strýček Krogan. „Otevřené je jenom velice krátce každé léto. Řekněme od prosince do začátku března. Ukážu ti, jak to vlastně je ...“

Sundal atlas a otevřel jej u mapy jižních polárních krajů. Uprostřed byl jižní pól, od něhož se poledníky rozbíhaly jako příčle v náboji kola. Prostor kolem pólu byl čistý, což značilo, že jej zatím nikdo neprozkoumal, a kolem této veliké prázdnoty bylo podrobně zakresleno známé anebo odhadované pobřeží antarktické pevniny se všemi zjištěnými body jako Adareův mys, jih Nového Zélandu a Grahamovy země, jih mysu Hornova. Prostory, které měly nejpodrobnější údaje založené na skutečném odpozorování, byly všechny poblíž Rossova moře, kudy se různé výpravy včetně Scottovy a Shackletonovy dostaly k pólu, a potom kolem Weddellova moře, které bylo víc než půl století ohniskem všech velrybářských výprav v Antarktidě. Další nákres, který mi strýček na mapě ukázal, byla nepravidelně přerušovaná čára, která se táhla kolem celé pevniny na 65. a 70. stupni zeměpisné šířky. Tady byla v létě hranice plovoucích ledů. Její severní hranice v zimě byla vyznačena stejnou čarou, pohybující se mezi 50. a 55. stupněm jižní šířky. Třetí čára, tečkovaná, o hodně severněji, ukazovala horní hranici, kam v zimě doplují ledovce.

„Zajímá nás jenom antarktické léto, protože to je samozřejmě sezóna na lov velryb. Takže pro nás platí ta nejjihnější čára,“ řekl strýček Krogan. Potom mi ukázal, že od Adareova mysu na východ je 40 stupňů délky mezera. Byla poměrně blízko severnímu či vnějšímu okraji Rossova moře.

„A teď,“ řekl, „se dostaneme k faktorům, které se na takovéhle mapě nenajdou, ale ví se o nich a jsou důkladně zjištěny. Žádné hádanky. Mám na mysli převažující větry a oceánské proudy.“

Nalistoval další mapu a ukázal mi, jak je jižní hemisféra rozdělena do povětrnostních pásem. Hned u rovníku je oblast bezvětří neboli pásmo klidu. Pak přijde pásmo jihovýchodních pasátů, sahající zhruba k 25° jižní šířky. Pak přijdou proměnlivé větry u obratníku Kozoroha a potom, na jih od mysu Agulhas a Hornova, pásmo západních větrů, kterým se také někdy říká „řvoucí čtyřicáté“. Tady vanou větry převážně západního směru a obvykle dosahují síly bouře.

Podle strýčka Krogana jsme zatím lovili podél okraje tohoto pásma, a čím jižněji jsme pluli od 60. rovnoběžky, tím víc jsme se dostávali do povětrnostních podmínek ovlivněných antarktickou pevninou.

„Asi se divíš, co má tohle všechno společného s mým tajným mořem,“ řekl v tuto chvíli. „Dobrá, hned se k tomu vrátíme a uvidíš. Zatím si všimneme dalšího vlivu – mořských proudů...“

Na stole se objevila třetí mapa. Zobrazovala všechny důležité světové oceánské proudy, ty teplé, jako Golfský, byly vyznačeny červeně a chladné modře. Většina proudů byla teplá, ale ten největší byl chladný. Byl to Západní proud, který už podle názvu pokrýval téměř celou plochu pásma západních větrů.

„A zase máme co dělat s okrajem tohoto proudu,“ pokračoval strýček, „a stejně jako u větru, i tady, čím dál na jih se dostaneme, tím víc je narušen a rozmělněn blízkostí pevniny. Nejvíc větrů přichází z ledového příkrovu, to znamená, že jsou jižní – někdy ovšem jihovýchodní nebo jihozápadní, jak kdy – víc než západní. A každá výspa, každý vybíhající kousek země anebo hluboce zaříznutý záliv

stejně ovlivňuje mořský proud. Vítr a proud společně vytvářejí ledové plochy tím, že tříští ženu a unášejí. Určují sílu i velikost těchto masívů a na nich závisí i místo, kde se vyskytnou. Proto jsou plovoucí ledy na některých místech užší než jinde, proto poblíž Rossova moře není zaznamenána jejich letní hranice – příliš se mění, než aby ji bylo možno přesně vyznačit –, a proto také jsou někde mezi spodním okrajem této oblasti a velkými ledovými útesy na pevnině obrovské plochy volné vody.“

Všechno se mi začalo pomalu rýsovat a strýček Krogan, který dokázal všechno, jenom ne něco odbýt, mi pro jistotu výklad zopakoval.

„A zrovna jako v Rossově moři, je to i na jiném tajném místě. Obrovský výběžek země stáčí západní proud na sever a za pomoci silných jižních bouří a občasných vánic přicházejících z oblasti věčného ledu mořský proud nedovolí tříšti, aby se spojila, a odnáší ji na sever. Teprve tam mírnější podmínky dovolí, aby se shlukla a zamrzla v plochu, která za sebou nechá na svém jižním okraji volné moře.“

Zdůraznil znovu, že mluví jenom o létě, a jakmile přijde zima, na jižních okrajích těchto ztracených moří se začne tvořit nový led a volná voda rychle zamrzne. Právě tento led, rozpraskaný a každé jaro na sever unášený proudem a popoháněný větrem, neustále obnovuje ledové pláně, a vlastně je udržuje.

Celou tu dobu továrna zpracovávala Gorského velryby a v jedenáct večer se zastavila, protože zůstal jen jeden myšok jako nárazník pro přistávající čluny. Všude se mluvilo, že už do toho jedeme, a jak se šířila šeptanda, že kapitán Krogan konečně splní, co se od něho očekává, vzrušení rostlo. O našem osudu kolovaly nejruznější a nejdivočejší pověsti. Jak některé vynikající, avšak blíže neurčené autority zaručovaly, směřovali jsme do Velrybího zálivu v Rossově moři. Podle jiných jsme zas přišli na to, že lov kosticovců je mizerný džob, a plujeme severozápadně do peruánských vod, abychom si naplnili nádrže tukem z vorvaňů.

Čluny jeden po druhém zakotvily po našem boku, aby dočerpaly pohonné hmoty, a velitelé jeden za druhým přicházeli za kapitánem do kajuty pro poslední směrnice. Jak strýček slíbil, udal každému kurs i den a čas, kdy se máme na jiném místě setkat. Kdyby z jakéhokoli

důvodu – pro špatné počasí, poruchu na strojích nebo cokoliv jiného – kterýkoli člun nemohl dorazit včas, velitel má povinnost vzdát se a zamířit do Grytvikenu.

„Nikdo nebude podnikat nic na vlastní pěst,“ řekl jim. „A především nechci mít na svědomí mrtvé hrdiny. Tohle je moje představení a od vás potřebuju jenom vyloženou spolupráci. Znamená to, že nebudete o mých rozkazech diskutovat, ať se vám zdají jakkoli šílené. Prostě je okamžitě a podle svého nejlepšího svědomí a vědomí splníte.“

Celou tu dobu mi nešel z mysli lékařův posudek o strýčkově zdraví. Nemohl být ostřejší a jasnější a to, že strýček tak povzneseně odmítl radu odhodit odpovědnost a odplout co nejdřív z Antarktidy, mi na klidu nepřidalo. Když teď dával velitelům rozkazy, uvědomil jsem si, že místo aby břímě na svých bedrech odlehčil, daleko víc si přitěžuje, a jestli mám lékaři věřit, zahazuje tím možnost uchovat se při životě. Byl jsem z bezmocnosti zoufalý, protože jsem velmi dobře věděl, že i kdybych našel odvalu a svůj strach vyslovil, strýček moje* obavy se smíchem hodí přes palubu. Potřeboval jsem spojence, který by byl schopen promluvit si se, strýčkem na stejné úrovni. Bůhvíjak jsem hloupě propásl Olafa Norddala a musel jsem se upnout ke Karlu Orkangerovi. Řekl jsem mu všeobecně, co jsem věděl od doktora, ale k mému podivu to s ním nehnulo.

„No a co?“ řekl přímo.

„Karle, prokristapána!“ zděsil jsem se. „Slyšel jsi, co ti povídám? Jestli se odtud nedostane, neví dne ani hodiny.“

„Slyšel jsem a opakuju znova – a co? Je to jeho život, Thore, a kdo jsi ty nebo já nebo i doktor, abychom mu nařizovali, co má dělat?“ Karl se na mě nevzrušeně podíval. „Koho lituješ? Doopravdy strýčka Krogana, nebo sám sebe? Víš přece, že má právo si vybrat, a jestliže zemře na moři, není to lepší nežli všechno vzdát a živořit jako bezvýznamný dedek, který si huhlá někde za pecí?“

Odmítl dokonce se strýčkem vůbec mluvit a prohlásil, že by to bylo neodpuštělné vměšování do jeho soukromých záležitostí, a když mě poučil, abych nebyl taková bábovka, podal mi svou obrovskou ruku velrybáře.

„Sbohem, Thore!“ řekl. „Až tě příště uvidím, poplujeme už domů s lodí plnou, a protože nepiješ, koupím ti místo bedny šampaňského půl tuctu hedvábných košil.“

Vy kročil, aby se vrátil na *Sírius 3*, a když nepočítám vysoký obrys, který se mihl na můstku, bylo to naposledy, kdy jsem ho viděl.

Zbytek dne jsme se strýčkem Kroganem strávili nad dámou, a jestliže se třeba jen v nejmenším strachoval o své zdraví či trápil něčím jiným, nedal to najevo. Po pravdě řečeno měl výbornou náladu, zrovna jako by vyřešil problém, který ho dlouho tížil, či jako by se zbavil nesnesitelného břemene a teď ho nic netrápilo. Choval se tak, jako by chtěl zdůraznit, že smrt je stejně náhodná jako vrh kostek, takže se nedá dělat nic víc než čekat, co padne.

Těsně před půlnocí převzal velení, a když osmkrát zazněl lodní zvon, vpluli jsme do krátké temnoty antarktické letní noci a sedm člunů jako na šňůře plulo za naší zádí.

7

Brzy se ozřejmí důvody, proč nezůstal žádný písemný záznam o kursu, který jsme tu noc nabrali, o postavení, kde jsme se měli setkat, kdybychom se při cestě neudrželi pohromadě, o místu, kde jsme vpluli mezi ledové pláně, a o kursu, kterým jsme mezi ledy proploovali. Jediná pokladnice všech těchto informací je moje paměť. Tam jsou nesmazatelně uloženy a tam mám v úmyslu je zachovat, aby se mnou zemřely. Tak doufám zajistím, alespoň pokud to bude v mých silách, že scény, kterých jsme byli svědky v strýčkově tajném moři, se nebudou opakovat, že věci, které se staly nám, se nebudou opakovat už nikomu, koho by hnala posedlá vášeň. Neudám dokonce ani přesné datum, kdy jsme vyrazili – jen tolik, že to bylo zkraje ledna. Nepovím ani, jestli jsme pluli na východ nebo západ → jen tolik, že jsme pluli podél okraje ledových plání.

Tato plavba je další věc, na kterou nikdy nezapomenu. Jestliže první den po vyplutí z Grytvikenu pro mne v jistém smyslu skončil čas nevinnosti, jak už jsem připomněl, pak tato krátká cesta byla zrovna tak koncem určitého štěstí. Pro začátek bylo všechno kouzelné. Na palubě *Oriónu* se zas jednou rachtající kladky a rámusící stroje

odmlčely, a i když se pach nedal odehnat natrvalo, chladný svěží vítr profukoval nad palubou a rychle čistil vzduch natolik, že byl k snesení. Hadice s horkou vodou splachovaly všechen zkrvavený sníh, který se nalepil na nástavby, a hnilobná kaše, které bylo na dranzírovací palubě po kotníky, stékala do odpadových odtoků. Krytí na palubě bylo tak příšerně rozryté a rozštípané, že už se nedalo dokonale vyčistit. Podlaha se dala jedině strhnout a začerněným přepážkám mohl pomoci jen nový nátěr. Přesto se vzhled lodi pronikavě zlepšil a s ním náležitě stoupl i naše sebevědomí. Jako na objednávku se zlepšilo i počasí. Celý den jasně svítilo z vysoké bezmračné oblohy slunce a moře bylo třpytivě modré a pohrávalo si s bílými hřebínky, které se kudrnatily a tříštily na závětrné straně vlnobití. Všude kolem plul led a rychle tál. Razili jsme si cestu obrovskými spoustami ledové tříště, která se v naší boční vlně měnila v kaši. A na jih od nás se ledová pláň oslepujivě prostírala až na konec pro nás viditelného světa. Nad jižním obzorem plál odlesk ledových polí tajemným chvějivým světlem, které k obloze vysílá věčný led.

Až do této chvíle všechny bez rozdílu zajímaly především velryby. Aťsi měl s nimi při svých povinnostech kdokoli jakoukoli spojitost, na nic jiného nemyslel. Ale v této krátké přestávce najednou jako bychom se jich zbavili a byli schopni znovu si všimnout i jiných věcí. Nevím, jak mi přátelé na lodi, ale já sám jsem bohatě využíval příležitosti a trávil jsem všecek volný čas ve svěžím čerstvém vzduchu na palubě a díval se. Jednou jsem spatřil ptáky. Třeba temně hnědé antarktické racky anebo buňáky plachtící ve větru či tučňáky kolébající se na nějaké větší kře. Jindy jsem viděl ledovce plující těžkopádně ledovým polem k severu, a na jednom z nich jsem dokonce dlouhým teleskopem spatřil tuleně, jak se vyhřívá na vyčnívajícím útesu. Jindy jsem vlastně nepozoroval nic nežli nekonečnou prázdnotu moře a oblohy. Vzpomínám si na ty chvíle velice jasně, i na ten zvláštní pocit klidu, který mi přinášely, jako bych se odpoutal od všeho, co mě kdy tránilo, a jako by to byla jistota, že kromě tohoto vzácného okamžiku, který žiji, nic jiného nemá smysl.

Druhý den se ve vši kráse rozprostřela jižní polární zář a strýček Krogan, který věděl o mé vášni pro přírodní kouzla, mě vytáhl z postele, abych se podíval.

Dohasínající světelné pruhy severní záře jsem viděl už několikrát u nás doma, ale potuchlé a dálkou ošizené o barvy. Tady na druhém konci světa se mi naskytl týž jev planoucí ve vší slávě. Napřed oblouk, obepínající oblohu, planoucí temnou červení a zalitý neustále se měnícími stuhami zelené, světle fialové a žluté. A potom paprsky, jako pruhy světla z obrovského světlometu vystřelující do oblouku, neustále vířící, točící se, dorůstající a blednoucí, ani na chvíli klidné anebo stále

ve svém jasu. Díval jsem se a tajil dech a pak najednou všechno zmizelo, jako když někdo otočí vypínačem, a podívaná byla tatam.

„No, chlapče!“ řekl strýček Krogan. „Stálo za to, vylézt z postele?“

„To bych řekl, kapitáne. A děkuji, že jsi mne vytáhl,“ vydechl jsem. Potom jsem se pokoušel o záři, které námořníci říkají „tanečnice“, zjistit něco bližšího. Jak jsem se divil, když mi strýček mohl říci jen o málo víc, než co už jsem věděl!

„Ani vědci na tom nejsou líp,“ vysvětloval. „O původu jevu nevědí nic určitého. Začínají však nacházet jistá potvrzení, že je tu spojitost mezi slunečními a magnetickými bouřemi.“

To mi muselo stačit a sešel jsem dolů, abych se dospal. Když jsem druhý den ráno vstal, počasí se opět zhoršilo a my se prodírali oslepující sněhovou vánicí. Pro všechny praktické účely se viditelnost rovnala nule, a přestože jsme pluli podle radaru, velitel usoudil, že je nezbytné, aby odzvonil do strojovny poloviční rychlost.

Vítr vál od jihu a přímo z ledového příkrovu, takže byl mrazivý až hrůza, ale zato bránil moři, aby se zvedalo do tak nebezpečných výšek, jakých by vlny dosáhly na otevřenější hladině. Přesto vlnobití prudce stoupalo, a i těžký kolos, jako byl *Orión*, se brzy odporně klátil, až jsme museli s úzkostí myslet na to, jak to asi dopadá s čluny. Neměli jsme strach o jejich plavbyschopnost. Měli jsme strach o posádky – jak divoký tanec musejí podstoupit.

Ze všech těchto potíží nejhorší bylo udržet malý konvoj pohromadě. Naštěstí byla výprava výjimečně dobře vybavena i prostředky spojení, takže jsme mohli udržovat kontakt s čluny rádiovým telefonem. Náš přístroj na můstku měl tlampač, z něhož se hlasy jednotlivých velitelů linuly sice dunivě a chraplavě, ale okamžitě se daly rozeznat. V tom zvuku bylo cosi podivného, co zcela iracionálně dodávalo jistotu. Všichni se ozývali tak typicky a vždycky podle své povahy – Karl přesný, Olaf Norddal mluvil líně a jako vždycky nezáčastně a Gorskoy se mohl uřehtat, i když hlásil nehodu, která se stala jeho palubnímu. Chudákem to hodilo na druhý konec kormidelny, a když přistál, zlomil si klíční kost.

Gorskoy si zřejmě myslel, že tahle událost je nejlepší vtíp sezóny, a já bych si ze srdce přál, kdybych ji mohl označit jako to nejhorší, co se nám za bouře stalo. Ale nebylo tomu tak. Ještě další nebezpečí nás čekalo, aby si vybralo svou daň.

Mám dojem, že jsme si je poprvé uvědomili brzy po ránu, když musel bocman vzít sekeru a odsekat ledový povlak ze dveří u skříně, aby mohl otevřít dveře. Upozornilo nás to, že sníh, spršky i voda, která se přes loď přelévala, na místě mrznou, a čím déle bouře trvala, tím ledový povlak každou minutu sílil.

Pro *Orión*, který byl pevný jako ostrov a měl vysoko nadsazenou plavnost, to byla vlastně všechno víc nepříjemnost než skutečné nebezpečí. U člunů však byla situace úplně jiná. Ovšemže se dobře držely na vodě. Ale jejich fantastická schopnost manévrovat a točit se v malém oblouku, která jim tak obdivuhodně vyhovovala při pronásledování velryb, byla zaplácena vyvážením kýlu a to jim za současných okolností ubíralo na stabilitě. Velitele se zmocnily obavy a nařídil mi, abych postupně zavolal všechny čluny a požádal je o hlášení, jak to u nich vypadá s námrazou. Začal jsem se *Síriem 1*.

Neměli žádné potíže. Ani na *Siriu 2* a ostatních, jedině se *Síriem 3* jsem se nemohl domluvit.

„Volej tak dlouho, dokud ti neodpoví,“ řekl strýček Krogan a já volal.

„*Orión* volá *Sírius 3*“ nasadil jsem přesný a čistě artikulovaný tón, jakým jsem se naučil mluvit při rádiovém spojení, „*Orión* volá *Sírius 3*. Ozvěte se, ozvěte se, *Sírie 3*. Přepínám.“ Zkoušel jsem to znovu a znovu a pokaždé jsem přepnul klíč na příjem a dychtivě jsem čekal, doufal, že uslyším Orkangerův hlas, ale jedině, co se ozvalo, bylo chraplání statické elektřiny a vzdálený hukot z lodní elektrárny. Tak to šlo asi patnáct minut a potom se v tlampači dunivě ozval hlas Olafa Norddala.

„*Sírius 4 Oriónu. Sírius 4 Oriónu*. Viděli jsme *Sírius 3* před pěti minutami, ale ve sněhu se mi ztratil. Byl asi míli od našeho pravoboku a zdálo se, že je v pořádku. Zavolej ho znovu, Thore. Přepínám.“

Poděkoval jsem Olafovi a pokusil se znovu. Tentokrát se k všeobecné úlevě Karlův hlas ozval okamžitě. Zřejmě měl utrženou anténu a opravovat ji ve sněhové vánici není žádná hračka. Na můj dotaz odpověděl, že námraza jim narůstá dost ošklivě a že člun už se pod její tíhou mírně naklání na levý bok. Ale všichni na palubě odsekávají led z ráhnoví i z přepážek a situaci mají v ruce. V tu chvíli mě velitel vystřídal.

„*Orión Síriu 3* ...“ protáhl. „Mluví kapitán Krogan. Teď poslouchej, Karle. Chci, abys tohle bral vážně, nesmíš situaci zlehčovat. Zakousni se do toho – myslím do ledu – a za žádných okolností nedovol, aby tě dostal. Než se počasí uklidní, zastavíme, a kdybys viděl nějaký šikovní ledovec, schovej se za něj. Já zatím chci, abys mi každých patnáct minut podával hlášení...“

Rozkaz o zastavení a povinnosti podávat hlášení zopakoval všem člunům a chystali jsme se přestát bouří. Několik hodin se nestalo nic zvláštního a velitelé člunů podávali hlášení s jednotvárnou pravidelností, která čím dál víc vypadala jako zbytečné cvičení. Nastal čas snídaně. Velitel si ji vzal na můstek a pak mě poslal dolů, abych se nasnídal já. Sněhová bouře zuřila jako dřív a já i v kapitánově jídelně slyšel, jak skučí, a cítil jsem, jak naráží na loď.

Čluny se měly ohlásit v devět hodin – když dvakrát zazvoní zvon – a já se vrátil na můstek právě ve chvíli, kdy se začaly ozývat. Slyšel jsem, jak Nilsen ze *Síria 1* hlásí všechno v pořádku, potom Gorskoy. *Sírius 3* ale znovu zmeškal pořadí, a teprve když všichni ostatní stručně pověděli své, ozval se nakonec. Karl byl rozčilený, znamenalo to, že je očividně v tísní. Bohužel hlas byl v přístroji zkreslený, že se z něho víc usoudit nedalo. Sklon lodi se mírně zvýšil, i když stáli na kotvách, jak měl nařízeno, a člun se těžce kymácí a zalévá ho spousta tříště. Podařilo se jim však už hodně námrazy odstranit a Karl počítá, že když nebude vánice trvat moc dlouho, bouří přečkají...

Vypadl z linky a víckrát jsme jeho hlas neslyšeli. Bylo jasné, co se stalo, i když jsme to nikdy nemohli tvrdit. Bouře *trvala* příliš dlouho, a nakonec je led zaskočil a natolik vyšinel těžiště člunu, že se loď převrátila, otočila možná bez výstrahy – a s celou posádkou šla ke dnu.

V první chvíli jsme odmítali uvěřit, i když jsme všichni velmi dobře věděli, že takové věci se stávají víc než často. Možná že právě takhle zahynul můj vlastní otec. Ale nechtěli jsme věřit. Ještě ne. Místo toho jsme se snažili namluvit si, že má opět porouchanou radiostanici, ale člun sám je v pořádku. Musí být. Možná že se dostal do závětrí ledovce, který znemožňuje přenos, anebo zařízení vysadilo tak, že se nedá opravit. Karl musí být v pořádku. Není možné, aby tak prostě a zničehonic zmizel – ne Karl Orkanger s jeho vášní pro dramatické momenty, s jeho zálibou předvádět se. Ale i když jsme *Sírius 3* volali dál, věděli jsme, že jen předstíráme, a nakonec už jsem to nemohl snést a zeptal jsem se strýčka Krogana přímo.

„To je konec, vidíte, kapitáne?“ řekl jsem. „Myslím s Karlem. Už se jenom balamutíme.“

„Možná!“ odpověděl kapitán. „A právě na tomhle se můžeš naučit, chlapče, co je ve skutečnosti naděje a jak se jí nemáš do poslední chvíle vzdát. Právě ona dovedla Shackletona z ostrova Elephantu až do Jižní Georgie.“

Dál už o Karlových šancích odmítl hovořit, a přestože jeho tvář jako vždycky jindy neprozrazovala žádné city, věděl jsem, že v hloubi srdce pro ztracený člun a jeho posádku truchlí.

A potom, skoro úderem poledne, zrovna tak náhle jako se zvedla, bouře ustala. Když odpoledne čtyřikrát odbil lodní zvon, obloha se vyčistila a slunce znovu jasně svítilo na laskavé a jiskřivé moře.

Dlouho předtím už velitel zorganizoval intenzivní pátrání po *Síriu 3* a jeho dvanáctičlenné posádce. Zúčastnil se ho celý konvoj a pátrání pokrylo přinejmenším dvojnásobek prostoru, kde se člun při vánici mohl pohybovat. Kapitán nechal hledat do večera, prozkoumat každičkový ledovec v sousedství, a dokonce některé čluny najížděly i mezi ledová pole. Ale po *Síriu 3* anebo jeho vraku či trosečnicích nikde ani památky. Zmizel beze stopy.

V krátkém soumraku antarktické letní noci jsme konečně zastavili pátrání a vydali se smutně za naším cílem. Ale v pohybu je čarovná moc a smutek potuchá. Tváří v tvář dychtivosti po velrybách nemohl přetrvat. Naše nedočkavost být už tam, kde jsou velryby, nám nedopřávala čas ani nám nedovolovala ohlížet se zpátky. Minulost byla pryč a její tragédie, zrovna jako jiná zklamání, se s ní propadly. Nemělo smysl přivolávat je zpátky, a přestože jsem pro Karla ve volných chvílích truchlil, už jsme o něm nemluvili, a ony chvíle rychle řídly a ztrácely ostří.

Mezitím jsme se dostali o další kus k jihu a nyní jsme přeplovali jižní polární kruh. Za ním už byly bílé noci a my jsme vpluli do ledových polí o půlnoci a na jižním obzoru nám ještě svítilo slunce.

Led byl zpočátku krásně tenký a jen málo držel pohromadě, byla v něm spousta širokých zálivů a mezi starými ledovci velké průlivy. Tyto prostory byly sice zamrzlé, ale led na nich byl mladý a křehký. Prorazit jím cestu bylo snadné a i těžké staré kry se daly buď rozrazit, nebo odtrhnout, a jak *Orión* plul, kupily se nám podél boků. Začátek naší plavby byl tedy snadný a my pluli dobrou rychlostí, razili jsme si cestu, až pod námi ledová vrstva praskala a za námi zůstávala široká volná hladina, kudy mohly plout lehčí čluny. V tomto stádiu byl celý povrch ledové pláně plochý a jen ojedinělé ledovce zvedaly své fantastické věžičky a tu a tam trčely ledové útesy. Jak jsme však pronikali hlouběji, led byl starší a silnější a jeho povrch nebyl tak jednoduší. Brzy jsme se dostáli do začarovaného světa, kde už nebylo vidět jednotlivé kry, ale rozmělněnou ledovou tříšť, zborcené sloupy a obrovskou masu ledu, nakupenou a pevné srostlou mrazem.

„Začínáme se blížit k jádru,“ řekl strýček Krogan. „Většina tohoto ledu je hodně stará. Popraskal a mnohokrát zmrzl, než se stačil rozptýlit.“

Bylo znát, že jsme hodně snížili rychlost, a já uvažoval, jak dlouho ještě budeme schopni plout a co se stane, kdybychom uvízli. Slyšel jsem příhody o lodích, které byly tak velké jako naše, ale ledové pláně je sevřely do kleští a buď je rozdrtily, nebo přemohly, a musím se přiznat, že přes všechno vzrušení a úžas se ve mně chvěl i cípek studeného strachu. Strýček jako vždycky věděl, kolik uhodilo.

„Všecko je v pořádku, chlapče,“ řekl. „Tak se netřes. V tomto ročním období taje, ne že by ho přibývalo, takže nemůžeme prohrát.“

Uvěřil jsem mu a brzy nato loď zastavila, přestože stroje běžely naplno. Strýček Krogan očividně na takovou chvíli čekal. Odzvonil do strojovny „Zastavit stroje“, předal velení na můstek palubnímu a sám se vydal přes přední palubu, aby vyšplhal na přední stěžeň a do pozorovacího koše. Já v úloze přidělenec, poskoka, či co jsem byl, jsem lezl za ním a pak se mi otevřel velkolepý pohled. Z určitého hlediska to byl vlastně jistý druh zápasu, i když daleko napínavější než jiné, a dívat se na něj znamenalo mnohem větší potěšení, než jaké může poskytnout kterýkoli stadión nebo sportovní aréna. Loď versus led. Strýček Krogan proti těmto obrovským silám, které nám zahradily cestu k jihu, postavil svůj um a znalosti a sílu a výkonnost *Oriónu*. Na první pohled se zdálo, že daleko větší šance na výhru má led. Kapitán ovšem neměl nejmenší pochyby o výsledku. Z našeho výhodného postavení vysoko nad povrchem ledové pláně studoval soupeře, jak říkal, hledal v něm možné kanály – ty pruhy mladého a poměrně tenkého ledu, který spojoval staré ledovce. Ukázal mi jich spoustu, a když odhadl slibný kurs, okamžitě začal vykřikovat rozkazy a já je musel telefonem předat na můstek.

Nejdřív dal strojům zpětný chod, aby se loď uvolnila ze sevření a získala možnost dobrého startu. Pak jsme vyrazili plnou silou vpřed. Krátkou chvílí se nedělo nic, jenom loď se otřásala prudkými záběry lodních šroubů pod záďí. Ale pak se pohnula, nabrala rychlost a vší silou se zakousla do ledu. V tuto chvílí začal odvádět svou daň promyšlený tvar přidě. Náraz loď zbrzdil, div nám nepodrazil nohy, ale nezastavil ji. Místo toho se drala vpřed a plnou váhou svých dvaadvaceti tisíc tun drtila led, až se její obrovské váze poddal a s příšerným rachotem, praskotem a řinčením povolil.

Tento manévř se opakoval znovu a znovu. Někdy jsme objevili pruh, který se dal překonat snadněji, a na chvílí se nám ulevilo. Ale

vcelku jsme o každý metr museli tvrdě zápat a já užasl nad jistotou strýčka Krogana a nad tím, jak mu námořníci slepě věří.

Pronikali jsme dál a dál a najednou už nebylo vidět nic než ledové pláň. Ať jsme se dívali kamkoli, kam oko dohlédlo, rozprostíraly se k nejvzdálenějším hranicím – pusté, třpytivě bílé, neporušené a nepoznané. Když jsem se na ně díval, zaskočil mě pocit vlastní bezvýznamnosti, připadal jsem si jako hotová nicka. A přesto jsem zároveň nikdy neměl pocit, že jsem tak důležitý a tak blízko tajemství života. Úplně nově jsem pochopil opuštěnost a poznal, že vůbec nemá co dělat s tím, jestli je člověk sám. Prožil jsem zvláštní posvátnou hrůzu, v níž nebyl žádný strach, jenom obdiv a úžas. A přestože jsem si zpočátku myslel, že ledová pláň je náš nepřítel, vzdal jsem se té myšlenky a došel k závěru, že je to vlastně klam. Věčný led je bezcitný. Nemůže ani milovat, ani nenávidět. Prostě je tady náhodou mezi námi a naším cílem, a my jej musíme zdolat.

Sven Thorsen, mamincin bratr, měl jiný názor, a já si vzpomínám, že jsme se nejednou ostře chytli. Předák košeráků zas měl za to, že cokoli je mezi ním a možností zabít velryby, čili mezi ním a vyděláváním peněz na záchranu duší, nejenomže je zatraceníhodná práce temných sil, ale dokonce samo dílo ďáblovo. Ledová pláň pro něho byla jen zamaskovaný satanáš a souboj s ním nesl strýček jako zvláštní partyzánskou válku, kterou povede třeba sólově. S biblí přitisknutou na prsa jako štít si vynášel na boku strategické postavení a střídavě štěkal kletby na nepřátelský led, střídavě vzýval loď. A když jsme se nakonec prodrali ze staré zpečené skořáčky do volnějších vod, prohlašoval, že je to právě jeho zásluha. Nechali jsme ho, ať se vytahuje.

Jižní okraj ledového pole byl skoro stejný jako ten severní – rovná zavátá pláň s mnoha pruhy mladého a poměrně tenkého ledu, který spojoval kry –, a jakmile jsme jednou vyvázli ze spárů starých polí, razili jsme si cestu už docela snadno. Čluny pluly v brázdě za námi a posádky zevrubně prohlížely harpunometry, zkoušely zařízení, tak aby ve chvíli, kdy dorazíme do strýčkova tajného moře a lov bude moci začít, nikdo neztrácel čas. Kromě kapitána nikdo ani na vteřinu nepochyboval, že tam velryby budou. Někteří dělníci si zřejmě mysleli, že velryby už se shromažďují přesně u místa, kde se vynoříme z ledového pole, a jenom čekají, aby se nám vzdaly. A spory už se

nevedly o to, na kolik velryb narazíme, ale jak rychle je dokážeme zpracovat a kolik tuku a kolik produktů budeme schopni vyrobit, než se nám na loď už nic nevejde a budeme muset zamířit domů.

Strýček Krogan si ovšem svoje vlastní úvahy nechával pro sebe. Měl jsem dojem, že je vzrušený a plný naděje, ale něco mu vážně zatěžovalo mysl a nic ho nemohlo potěšit, dokonce ani když podváděl při dámě nebo v kartách. To bylo zlé znamení. Já si však myslel, že ho trápí ztráta *Síria 3* a smrt Karla Orkangera. Tenkrát mě to ani ve snu nenapadlo, ale dnes vím, že už tenkrát měl předtuchu hrozivé sudby a přemítal, kdo bude další.

Navzdory nevysloveným předtuchám jsme do volných vod dorazili bez dalších potíží, a když si šest zbylých člunů doplnilo nádrže, okamžitě se rozprchly hledat velryby, a my na tovární lodi se zatím horečně připravovali, abychom byli hotovi úlovek převzít.

8

Podle strýčka Krogana mělo jeho tajné moře zůstat otevřené až do konce února. Celý ten čas se dalo čekat, že prudké vichry budou útočit na pomalu tající led a budou jej unášet po proudu k severu, kde teplejší podmínky jeho zkázu ještě uspíší. V tomto období bude k úniku stačit prostě zvednout kotvu a vyplout, takže můžeme pokračovat v lovu a zbytečně si nedělat starosti, kudy zmizet. Nebezpečí nám ohlásí chvíle, kdy se nový led začne formovat pod útesy bariéry a v otevřené vodě, kde budeme pracovat. Jakmile k tomu dojde, nastane čas vrátit se a od té chvíle každý den, o který bychom náš odjezd odložili, nepředstavitelně zvýší možnost, že nás led uvězní. Kdyby k tomu došlo, znamenalo by to v nejlepším případě zde přezimovat a v nejhorším přivodit zánik celé výpravy.

„Je to sázka,“ řekl kapitán, když těsně před vyplutím z ledového pole svolal k poradě velitele člunů a vedoucí oddělení, „do které se nepustím, a jakmile se objeví první náznak nového ledu, okamžitě přestaneme lovit, a ať si je loď plná po vrch nebo napůl, míříme k severu.“

„Kolik času tedy máme, pane kapitáne?“ zeptal se Bjornsen.

„Třicet dní. Když budeme mít štěstí, třicet pět.“

„Proč si teda dělat vrásky?“ zabručel Gorskoy. „Dokážeme udělat čtyři tisíce barelů denně, takže za třicet dnů máme loď našlapanou. Nevím jak vám, ale mně to bude stačit. Nejsem nenažranec.“

V této optimistické náladě se čluny rozprchly od *Oriónu* a v neznámých vodách mezi strmými útesy antarktické pevniny a v ledové tříšti odplouvající na sever začaly lovit.

Ale přestože první den vyjížděly daleko široko, v dohledu nebyla jediná velryba. Přestože jsme nebyli na *Oriónu* vyzbrojeni k lovu, dali jsme se také do pátrání a křižovali veliké plochy moře, připraveni při prvním zahlédnutí radiotelegraficky upozornit nejbližší člun. Ale první den stejně jako druhý jsme my na *Oriónu* i všichni ostatní jenom promarnili.

„Moment!“ zvolal ten večer strýček Krogan a ukazoval mi stranou od nás jemný rezatý nádech na hladině. „To je plankton, chlapče. A kde je plankton –“

„Já vím,“ skočil jsem mu do řeči, „tam jsou velryby!“

Jako vždycky měl pravdu a o půlnoci byly kolem nás. Při snídani už jsme za sebou táhli dvaatřicet plejtváků obrovských a myšoků, továrna běžela na plný chod a puch opět dosáhl takové síly, že byl k nevystání. Velryby stály za to: vykrmené planktonem, s vysokou vrstvou tránu, takže dokonce i nejdivočejší touhy Svena Thorsena nezůstaly nenaplněny. Všechny muže na palubě posedlo šílenství. S vidinou, že si rychle vydělají velké peníze, pracovali dělníci bez ustání a všichni byli ochotni potit krev, aby denní normu překročili.

Velryb tu bylo víc, než si kdokoliv z nás v nejbližnějších snech kdy představoval. Vůbec už nebylo třeba je štvát. Byly všude kolem nás a čluny si je vybíraly jednu po druhé jako býčky v ohradě na tržišti, a jako býčci byly také poráženy – chladně, bez slitování a nemilosrdně, surovou rutinou, která otupovala smysly. Opět krev zbarvila rudě sněh na přepážkách a poskvnila moře kolem nás. Opět bylo na palubách po kotníky mazlavé břechky a překlenout ji znamenalo spíš přebrodit se příšerně zaneřádným výběhem než přejít loď na moři. Bylo mi záhadou, jak košeráci, řezníci a dělníci dokázali při té práci zachovat alespoň zbytek zdravého rozumu, nemluví-li o vlastní sebeúctě. Kromě toho, že páchli, byli od hlavy až k patě obaleni vrstvou špíny, šaty na nich ztuhly napůl uschlou krví a nečistotou. Jejich život sestával z práce a spánku a nebylo v něm místa pro nic dalšího.

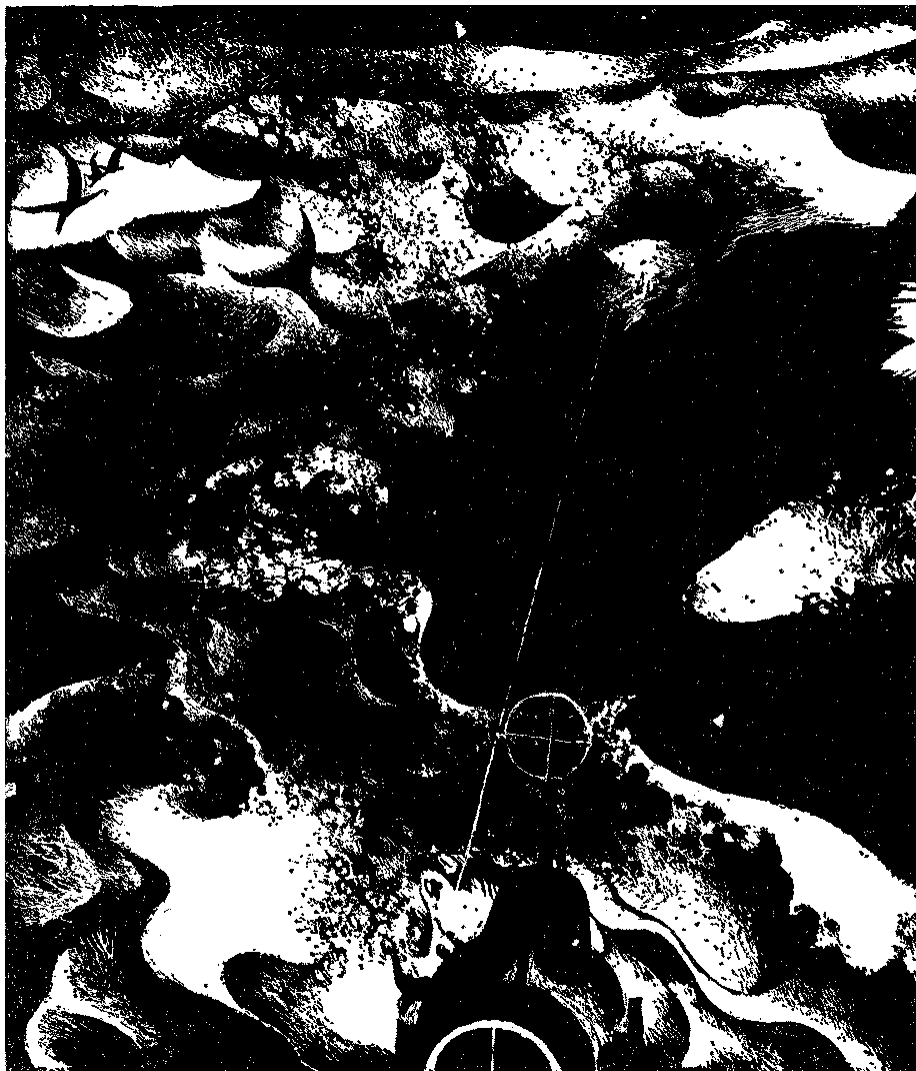
Pracovali až do úpadu, pak si zdřímli jen natolik, aby se udrželi na nohou a mohli dál pracovat. Šestnáct hodin denně nic neznamenal. Normální bylo spíš osmnáct a některým, jako strýčku Svenovi, stačilo dokonce v jednom čtyřiaadvacetihodinovém cyklu odpočinout si jenom čtyři hodiny – a do toho času se počítala i doba na jídlo.

Jak se muži bičovali k hranici lidských možností, šílenství rostlo a soustředěnost mysli a úsilí ke krutému byznysu porážení velryb se měnilo v posedlost a ve skutečnosti v absolutně jediný zájem. Obrátit se na někoho s otázkou znamenalo mařit síly i čas. Sotva byla naděje, že vás uslyší, a i kdyby slyšel, dolehla by k němu otázka z příliš velké dálky a ani by ji nezaznamenal. Každý jen zvedne hlavu, upře na vás mrtvé nevidomé oči, pokývá hlavou jako hluchý osel a bude pokračovat v práci, jako by byla jediným smyslem jeho existence.

Velmi rychle jsme zjistili, že tajné moře je špatné místo k životu. Především bylo daleko hlubší, než bychom tak blízko pevniny očekávali. Náš asdik zaznamenal až šest set sáhů. Samo o sobě nám to nevadilo. Ale protože neustále fičel jižní vítr, zvedal tu vysoké vlny. Právě toto vlnobití mělo ponejvíce zásluhu na tom, že tu hladina ne zamrzla, a až potud nám to bylo milé. Jenomže současně jak tovární loď, tak čluny se bez ustání kymácely a divoce houpaly. Když už jsme měli za sebou týden tohoto nekonečného a někdy doslova bláznivého tance, z duše jsme toužili, aby se hladina uklidnila a byla jako zrcadlo, toužili jsme chvíli postát a nedržet se či nevyvádět zrovna artistické kousky. Za tuto výsadu bychom dali všechno – totiž všechno kromě velryb.

Další trápení byl vítr. Jaktěživo nepotuchl pod sílu poloviční bouře a občas se do nás opřely poryvy tak zuřivé, že na krátký čas dosahoval víchr mohutnosti hurikánu.

„Je to docela přirozený jev,“ řekl strýček Krogan. „A není v něm žádná záhada ani zlovůle. Teplý vzduch na sever od nás stoupá, tak jak vždycky teplý vzduch stoupá, a do uvolněného prostoru se hrne studený vzduch z polárního příkrovu ...“

Bylo roztomilé tohle vědět, ale vědomost poskytovala pramalou úlevu a vítr, zrovna jako vlnobití, nám znepríjemňoval život jako neviditelná trestanecká koule, kterou bezmocně táhneme za sebou. Vlnobití i vítr ztěžovaly už tak náročnou práci a chtěly od nás víc, než se slušelo.

Dalším problémem byla mizerná viditelnost. Nezavinovala ji jenom obyčejná poctivá mlha. Pravda, té jsme si užili až nad hlavu, zrovna jako chumelenic, které přihnal vítr. Nejvíc nás však trápil opar, který stoupal z vody. Vítr se ho zmocnil a vířil jím v nízkých chuchvalcích, pruzích, závojích, clonách prudkého mrhnutí, a opar vždycky jako by se přimkl k povrchu moře, nikdy nevystoupil výš než pět stop. Velrybáři mu říkali „zmrzlá pára“ a těžko se našla chvíle, kdy by nás svou přítomností neobšťastnila.

Byly samozřejmě i dny jasné, dny, kdy nad roztrhanými mraky prosvítalo modré nebe a viděli jsme slunce. Nehrálo však a kromě míst, kde hadice s horkou vodou a parní trubky udržovaly čistý prostor pro porcování velryb, zůstávala loď pokryta ledem a námrazou.

Jako všichni ostatní členové výpravy, i já jsem vítal rozhodnutí strýčka Krogana proniknout do těchto neznámých vod za ledovým polem. Měl jsem stále ještě své výhrady a námitky, ale ty se netýkaly mého denního života, a třebaže ztráta *Síria 3* mnou hluboce otřásla, nedokázala uhasit nadšení pro celý podnik anebo utlumit narůstající vzrušení. Teď když jsme tu byli a místo už nebylo snem, ale skutečností, kterou nám nikdo nemohl vzít, znovu se mne zmocnily pochyby. V těchto místech nemají lidé co dělat. Nepatříme sem. Podmínky byly příliš drsné, příliš nemilosrdné a ve všem všudy kruté, a ať jsme jakkoliv vyrovnávali svou fyzickou nerovnováhu vybavením lodi, jen málo nám technika mohla pomoci morálně a už nic nemohla udělat pro naše vnitřní já. Začal ve mně růst pocit, že jsem vetřelec. Že tento prostor patří výlučně tvorům, kteří jsou přizpůsobeni v něm žít – tuleňům, tučňákům, buňňákům a velrybám –, a my tu nemáme co pohledávat.

Kapitánovi ani nikomu jinému jsem o tom neřekl ani slovo, a zrovna tak nikdo necekl přede mnou. Přesto jsem si byl úplně jistý, že tento pocit nemám já sám. Tu a tam se objevil na tváři některého velitele člunu, košeráka nebo dělníka, který šel kolem, příliš zřetelně, než abych si ho nevšiml – pokradmý pohled, chuť podívat se přes rameno, bázeň, která naznačovala, že překračujeme nějaký nepsaný zákon a vstupujeme do zakázaného území.

Velryb bylo habaděj už celý týden a nic nenaznačovalo, že by se to mělo změnit, když strýčka Krogana stihl nový srdeční záchvat. Tentokrát byl mnohem vážnější. Strýček omdlel a doktorovi dalo chvíli práci, než ho zas přivedl k sobě. Strýček byl umíněný a měl železnou vůli. A doktor mohl říkat cokoli, rozhodně nebyl hloupý.

„Poznám, kdy mi jde špatná karta,“ prohlásil a pokorně se nechal uložit do postele. Nevěřil jsem očím.

Počítám, že doktor věděl, co dělá, a pro strýčka bylo jistě nezbytné, aby ležel a odpočíval. Jenomže když se teď dívám zpátky, nemohu se zbavit dojmu, že mu to vůbec nepomohlo. Byl klidný, poslušný, ničeho se nedožadoval a v obličejí vypadal docela dobře. Já z něho však radost neměl. Všecko vypadalo příliš krásně, než aby to byla pravda, a mně by se bylo mnohem víc ulevilo, kdyby byl hulákal a dělal povyk. Ustlal jsem si na jeho pohovce, abych byl po ruce, kdyby v noci něco chtěl. Donutil jsem ho k slibu, že když nebude moci usnout, nezůstane vzhůru sám, ale vzbudí mne.

A právě příští den začal kolosální řetěz našich malérů. *Orión* za sebou vlekl dvacet až třicet velryb, čekajících na svou pouť po skluzavce, a plul na východ, ale tak pomalu, že rychlost stačila pouze na reagování kormidla. Počasí bylo jako vždycky: silný jižní vítr s

patříčně častými nápory v síle bouře, tu a tam chumelenice, divoké vlnobití a zmrzlý opar, který vystupoval z vody jako dým a táhl se po celé hladině až k obzoru.

Na jih od nás trčely útesy ledové bariéry jako okraj nízkého mraku a lišily se jenom tím, že vršek byl příliš nízký, a dokonce i na tu dálku vypadal na mrak příliš hutně. Všude jinde jsme mohli vidět velryby a čluny se mezi nimi proháněly, všechny tovární lodi na dohled.

Někdy kolem snídaně přitáhl *Sírius 4* dva myšoky a potom podélně zakotvil, aby dotankoval. Olaf Norddal využil příležitosti a zašel za strýčkem Kroganem na kousek řeči. Vypil s námi šálek kávy, chvíli poklábosil a mě ohromila skutečnost, že ačkoliv jsme byli uprostřed největší úrody velryb, o jaké se nejšílenějším velrybáři kdy zdálo, prvně v životě se ani jeden z nich o velrybách ani slovem nezmínil. Místo toho mluvili o domově, vzpomínali na minulé léta a dobírali si jeden druhého věcmi, které chtěli udělat a nikdy se k nim nedostali. Mluvili vesele a v hlasech jim zněl smích, ale v očích jsem oběma viděl smutek a bylo mi do breku. Když si teď vzpomínám, snadno uvěřím, že tušili blížící se zkázu a už tenkrát cítili na sobě její prst. Obyčejný rozum však namítá, že byli oba nervově vyčerpaní. Únava a neustálé porušování rovnováhy, otupení vnímavosti nejspíš zaviniily všechno, co následovalo. Po pravdě žádné jiné vysvětlení neexistuje.

Když se Olaf připravil k odchodu, vyšel jsem na palubu s ním. Chvíli jsme tam stáli a sledovali příšerný děj na přípravné palubě. Vzpomínám si, jak jsem si vedle toho vysokého a rozložitého muže připadal malý. Měl na sobě tříčtvrteční kabát lemovaný kožešinou a na hlavě ušanku, na nohou kožené námořnické holínky s hřebíky na podrážkách, aby na zledovatělých a namrzlých palubách neklouzal.

„Dej na něho pozor, Thore,“ staral se o strýčka Krogana. „Potřebuje tě. A na sebe dej taky pozor.“

„Hele,“ smál jsem se, „ty najednou mluvíš nějak ušlechtilě. Co je s tebou?“

„Nic. Jenom...“ Zmlkl a uhnul očima. Chvíli pozoroval scénu – velryby chrlící gejzíry, tvrdou neodpouštějící oblohu a vzdálené útesy ledové bariéry. Pak neklidně potřásl hlavou a dokončil větu: „Mám jenom pocit, že bychom tu neměli být.“

Chtěl jsem mu říct, že už je druhý, kdo si to myslí, ale než jsem se zmohl na slovo, lehce mě dloubl do prsou místo důvěrného na shledanou a zamířil k žebříku, aby se vrátil do člunu.

Sírius 4 se ztrácel v chumelenici a já sledoval odplutí. Byl na našem levoboku, tedy v závětrí, kde tělo staré velryby tvořilo nárazník, a nebyl problém lehce odrazit. Jediné, co musel Olaf udělat, bylo povolit úvazní lano. Tím by se uvolnily boky a kormidlo by stočilo loď doleva. Olaf vyrazil pozpátku, nechal člun jako obvykle proplout kolem naší zádi i velryb ve vleku a pak zamířil proti větru od tovární lodi pryč. Ve chvíli, kdy se otáčel, sněh zesílil a vířící poletující clona mi člun zakryla, takže jsem místo něho viděl jen nejasný stín, matný obrys.

Čekal jsem, kdy se nápor sněhu přezene, abych mohl Olafovi zamávat, ale vtom jsem spatřil, jak se k naší zádi z opačné strany blíží ve sněhu jiný stín. Zaznamenal jsem jej, ale snad dvě vteřiny mě vůbec nic nenapadlo, až teprve jsem s hrůzostrašným výkřikem pochopil. Druhý stín byl další člun a já s naprostou jistotou věděl, že Olafa neviděl, stejně tak jako Olaf neviděl jeho. Pochybuji, že než se srazili, jeden druhého vůbec spatřil. Nebylo vidět ani dost málo na to, aby se dalo cokoli poznat, natož zkusit něčemu zabránit. Sněh i mně zacláněl ve výhledu. Neměl jsem tušení, že se *něco děje*, dokud jsem nezaslechl rachot nárazu a po něm výkřiky zaskočených mužů.

Pak se sněh najednou zrovna tak rychle, jak začal padat, zase usadil, a já viděl dva čluny – Olafův *Sírius 4*, v tuto chvíli v popředí, zád' trčící vysoko do vzduchu, v nepopiratelném okamžiku, kdy jde loď kýlem vzhůru, a ten druhý, který se dal podle čísla na vysoké nástavbě na můstku určit jako Nilsenův *Sírius 1*, úplně na boku, a námořníci se chytali, kde mohli. Člun byl v podstatě uprostřed paluby rozštípený na dva kusy, a jak jsem se díval, ztrácel veškerý zbytek soudržnosti a nakonec se složil a šel ke dnu jako odkopnutá nacucaná lepenková krabice.

Všechno jako by se stalo mezi nadechnutím a výdechem, ale určitě to trvalo daleko déle a počítám, že mnou výjev tak otrásl, až se pro mne čas na chvíli zastavil. V příštím okamžiku jsem si uvědomil, že důstojník, který měl službu na našem můstku, už vyrazil na člunu a snaží se v pění paliva, které vyteklo z nádrží vraků, vyhledat zbytky trosečníků. Z dvaadvaceti mužů jsme vzali na palubu jen pět. Nebyl mezi nimi ani Olaf Norddal, ani Nilsen.

Záchranný člun okamžitě dopravil trosečníky na palubu tovární lodi, ale když jsme je snesli dolů na ošetřovnu, mokré šaty měli zmrzlé a oni sami byli ztuhlí jako prkno, čtyři zemřeli ještě dřív, než je doktor stihl rozehrát a znovu přimět k dýchání. Možná že to bylo štěstí – nevím. Ten pátý však, který byl zachráněn a očividně se mu fyzicky nic nestalo, se už z otřesu nevzpamatoval. Žil v jakémsi pomateném vzduchoprázdnu, kam se nikomu nepodařilo proniknout.

Zbylo na mne, abych to řekl strýčkovi Kroganovi, jenže jak. Schválně jsem si připomínal lékařův příkaz, abychom ho nerozčilovali, a málem jsem se přesvědčil. Ale nakonec jsem usoudil, že by to nebylo dobré. Znamenalo to podvést kapitána přesně tak, jak by mi to nikdy neodpustil. Navíc tu byla víc než možnost, že se stejně všechno dozví z nějaké ledabylé poznámky, kterou může při svých drbech utrousit třeba strýček Sven, a pak by se mohl rozčilit tak, že by ho to zabilo. Musí to vědět. Sestupoval jsem do podpalubí a v duchu si zkoušel, jak začnu.

Tuto námahu jsem si však stejně dobře mohl ušetřit. Strýček do mě vždycky viděl jako do studánky a zeptal se mě ještě dřív, než jsem nakousl první slovo.

„No tak, chlapče, co je to tentokrát. Počítám, že zas další malér,“ zavrčel, a když jsem váhal, netrpělivě pokračoval: „No tak, vysyp to ze sebe! Ať si ten šarlatán říká co chce, přijmu to klidně.“

Všechno jsem mu řekl, a přesně jak slíbil, tak také zprávu přijal. Klidně a s mlčenlivostí, která mě hluboko v nitru drásala. Dlouho seděl bez pohnutí, zíral do prázdna a nepromluvil. Ticho mezi námi stálo jako neproniknutelná přehrada a já nevěděl, jak ji rozbít. Ale zcela nečekaně ji zbořil hlubokým povzdechem strýček sám. Potom promluvil jako vždycky, úplně normálním hlasem.

„Tys to viděl, chlapče,“ řekl. „Pověz mi, jak se to stalo.“

„Přesně nevím – docela přesně ne,“ odpověděl jsem. „Všechno se zběhlo tak strašně rychle, a potom ten sníl. Z toho, co jsem viděl, mám jenom dojem, že *Sírius 4* nabořil druhý člun přímo do můstku a že ho vlastně převálcoval.“

„Proč si to myslíš?“

„No, nemohu přísahat, ale podle mě se Olaf potopil na návětrné straně za Nilsenem.“

„To odpovídá,“ zahučel strýček Krogan. „Zřejmě mu upálil kýl.“

Kladl další otázky, ověřoval si, páčil ze mne odpovědi hned na to, hned na ono. Docela klidně bych se byl bez takového výsledku obešel. Podle mě, co se stalo, stalo se, podrobnosti už nehrály roli. Jestliže jsou oba velitelé mrtvi, nerozhoduje dokonce, ani kdo z nich byl vinen.

„Mohl bys už dost dobře znát velrybáře,“ četl strýček moje myšlenky. „Jak klidně pustí představivost z řetězu a jak začnou klevetit. Nechci, aby se vyrojily nějaké divoké historky o zásahu nadpřirozených sil. Je zapotřebí, aby zcela jednoznačně vyplynulo, že to byla nehoda, očividné přepočítání, které se mohlo stát kdekoli a komukoli. Že tu není nejmenší spojitost s potopením *Síria 3* anebo mou nemocí. Bude-li kdokoli tvrdit něco jiného, přitáhnu si ho sem a na místě mu zjednám jasno.“

Celých příštích čtyřadvacet hodin jsem jaksepatří natahoval uši, ale za sebe jsem nemohl říct, že by o potopených člunech kolovaly nějaké báchorky. Ve skutečnosti se zdálo, že jsou zvláštní odrůdou tabu, a dokonce mě napadlo, že se o nich nehovoří ani v jídelnách. Přesto jsme na ně mysleli všichni. Podezření stoupl. Při práci jsme se častěji pokradmu ohlíželi a celá loď byla posedlá ovzduším vyčkávání, pocitem, že musí přijít něco dalšího, snad horšího.

Já viděl všechno docela jednoduše. Nilsena jsem znal málo, ale hned po strýčku Kroganovi mi byl Olaf Norddal ze všech nejbližší. A jeho smrt, následující tak brzy po smrti Karla Orkangera, mě otupila zármutkem – aspoň si myslím, že to byl zármutek, ta prázdnota, to hluché místo, které jsem cítil v hrudi. Nemohl jsem snést pomýšlení, že zahynuli, že už je nikdy neuvidím – urostlého Karla s přesnými a ušlechtilými pohyby, ve všem všudy tak velkorysého. A Olafa, prostého obra s něžným srdcem. Nezdálo se mi to spravedlivé a do hloubi duše mě zraňovalo vědomí, jak lehce člověk přijde o život.

Připadá mi teď podivné přiznat, že právě Gorskoy mi pomohl přes všechno se překlenout. Nepochybuji, že on jediný z celé výpravy docela poctivě viděl ve zkáze člunů obyčejnou nehodu a necítil potřebu nic si nalhávat. Proto ho ani v nejmenším nepronásledoval pověřivý strach. Říkám, že byl „jediný“, protože dnes jsem přesvědčen, že tenkrát i strýček Krogan se cítil ztracen a odsouzen k záhubě. Ať tak či tak, Gorskoy využil první příležitosti, která se naskytla, a přišel si s kapitánem pohovořit. Tentokrát se nesmál a já nikdy neviděl lidskou tvář tak tvrdou a vzpurnou. Tlusté záhyby, které mu dodávaly skřítkovský vzhled, strnuly jako kámen a oči svítily z důlků jako diamanty v modle. Viděl do mne zrovna jako strýček Krogan a položil mi stejnou otázku jako Karl.

„Nad čím brečíš?“ zeptal se a ani nečekal na odpověď. „Dokud byli na světě, žili dobrý život. Dělalí to, co chtěli dělat, a při tom zahynuli. Co bys jim přál lepšího?“

Tvrdá slova, drsně vyslovená, ale přinutila mne myslet místo vnímat citem. A když jsem sestupoval za Gorským do kapitánovy kajuty, byl jsem o něco starší a o něco moudřejší, než jak mě zastihl.

9

Byla to zvláštní zkušenost, sedět při té schůzce mezi strýčkem Kroganem a Sigurdem Gorským. Výstižnější slovo by bylo „konfrontace“, a jestli jsem někdy viděl srážku dvou názorů, pak tentokrát. Ani jeden z nich ovšem od začátku do konce neřekl, co má doopravdy na mysli. Nikdo z nich to nemusel udělat. Oba věděli a já taky.

Kapitán, mám-li začít u něho, si přestal předstírat, že všechno běží na nejlepší úrovni. Připouštěl pochybnosti, zatím ještě ne nahlas, ale v myslu ano, a já je viděl na jeho tváři. Strýček Krogan se ohlížel za vším, co se událo od jeho rozhodnutí proniknout ledové pole, a v duchu se ptal, zda rozhodl správně. Nebo možná vážil životy šestatřiceti mrtvých námořníků, měřil je s hodnotou velrybích výrobků a pokoušel se odhadnout, byla-li cena úměrná.

Gorskoy stále ještě měřil všechno v penězích. V penězích, které zatím měly podobu velryb čekajících, až je někdo zabije a přemění v hotovou měnu. Naše tajné moře na něho vůbec nepůsobilo jako noční můra, ale jako nebeský sen velrybám. Když už se tam dostal, snaží se utrhnout co nejvíc a nic a nikdo, dokonce ani strýček Krogan, a tím méně už pověřivost dělníků, ho nemůže zastavit. „Nilsena a Norddala je škoda,“ začal.

„Ano,“ odpověděl strýček Krogan s povzdechem. „Ještě jsem se s tím nesmířil. Nemohu na to ani pomyslet. Oba v nejlepších letech, a takhle zkrátka to vzít...“

„Přestaň, kapitáne!“ zaskočil ho Gorskoy. „Tohle jsou babské tlachy. Budu je taky postrádat – zvláště Olafa – zrovna jako každý jiný. Ale člověk se v tom nesmí babrat a utápět. Víš stejně dobře jako já, že nikdo, kdo chce bezpečně umřít v posteli, se nevydá na lov velryb. Rozhodli se jako my všichni a využili příležitosti. Prohráli, ale jestliže počítáme s něčím, co je po smrti, a oni si pořád můžou něco uvědomovat, pak si jistě nestěžují. A jestli už nic nevědí, není o čem se dohadovat.“

„Díváš se na to víc než krutě.“

„Možná, jenže velrybaření je taky hezky krutá práce.“

„Nepřišels na palubu, abys mi zrovna tohle vyprávěl?“ bafl kapitán. „Ne, ne tak docela.“ Gorskoy se naklonil na židli. „Podívej, kapitáne! Vězíme v tom všichni až po uši. A každý náznak změkčilosti nás do jednoho zahubí...“

Věděl stejně dobře jako strýček Krogan, že nehody obou člunů a smrt posádek si slaboši spojí se všemi malými nezdary sezóny. Spletou z nich dlouhý řetěz smůly, v kterém ti pověřiví uvidí prokletí výpravy i jejího poslání. Palubu tovární lodi už panika opanovala. Brzy se začnou ptát, kdo je další na řadě. A vzápětí se objeví požadavek, abychom skončili a zamířili domů. Strýček počítal, že třasořítkové jsou

pořád ještě v menšině a že dvě třetiny osazenstva stále pokládají možnost vydělat balík peněz v tajném moři za příliš svůdnou, aby ji propásli nebo se jí vzdali. Jenomže další vážný nezdar může poměr přehodit.

„Přišel jsem na palubu,“ uzavřel Gorskoy, „abych ti v tomhle udělal jasno.“

„A jak počítám, taky abys ze mě vymámil ujištění, že lovit budeme dál děj se co děj!“ Kapitán se nadzvedl na lůžku a upřel pohled na Gorského. „Nechceš se náhodou pokusit mě k tomu přimět?“

„Ne, ne, kdepak. Jenomže jsi nemocný a pro nás by bylo trochu drsné, kdybys byl dohnán k útěku ...“ Ještě chvíli křížili kordy a nakonec vyslovil strýček Krogan slib, že budeme pokračovat, dokud nenaplníme loď, dokud nezmizí velryby anebo nezačne na sever od bariéry zamrzat oceán – lhostejno, co přijde nejdřív. Dal Gorskému slovo, že dokud se neporadí s veliteli člunů, nepodnikne žádnou rozhodující akci.

Když Gorskoy odešel, měl jsem ho plné zuby a kapitán od jeho návštěvy už nikdy nebyl jako dřív. Dokonce i dnes to nerad připouštím, a tenkrát se mi to líbilo ještě méně, ale nedá se popřít, že z něj něco vyprchalo. Byla to ta pronikavá jasnozřivost a síla vůle, která dokázala odlišné choutky a tužby pěti set mužů ovládnout a sjednotit k jedinému cíli – lovu velryb – a k němu je vést. Strýček už nikoho nevedl. Byl starý nemocný muž, nesoucí břemeno výčitek, viny a nejistoty, a i když Gorskoy nebyl žádný uzurpátor, on byl nyní vůdčí silou.

Přestože nám zbyly jenom čtyři čluny, nebylo problém udržovat továrnu v chodu. Velryb byla pořád hojnost, ponejvíc myšoků, ale stále se mezi nimi našlo ještě sdostatek plejtváků obrovských. Táhli směrem k východu mezi ledovou tříští a novými ledovci, které se odlupovaly z okraje ledového příkrovu. Pomalým chodem jsme pluli s nimi a velitelé měli možnost plně využít času, aby si vybírali ty největší a nejlepší.

Na zakrvácených palubách *Oriónu* zatím košeráci a jejich pomocníci dál napínali své síly k nejvyšším hranicím lidských schopností. V přístřešku na snížené můstkové palubě visela pro jejich informaci a povzbuzení tabule, a každých osm hodin se na ni křídou zapisovaly dosažené výsledky. Z údajů byla sestavena tabulka: počet

zabitých velryb, v prvním sloupci plejtváci obrovští, vedle myšoci, počet, který byl zpracován, průměrný čas výkonu, barely vytěženého tuku, množství vyrobených vedlejších produktů, průměrný výtěžek a celkový počet barelů za sezónu. Důležité byly všechny sloupce, ale největší roli ze všech hrál ten poslední. Jeho konečná cifra dávala vyčerpaným a těžce zkoušeným mužům novou sílu a chuť do díla.

Jak už jsem se zmínil, o expedici se nezachovaly žádné psané záznamy, a možná, že v některých podrobnostech, zejména údajích, nebude má paměť úplně spolehlivá. Smrt Olafa Norddala a Karla Orkangera a skutečnost, že kapitán byl nejen nemocný, ale i ohrožený ve své pravomoci, na mne v té době těžce doléhaly, a možná, že už dnes nedokážu všechny události přesně usadit. Ale mám dojem, že strýčka Svena Thorsena postihla nehoda hned dva dny po Gorského návštěvě. Byl to docela jednoduchý případ a zavinil si jej strýček sám tím, že se hnal až k tomu bodu vyčerpání, kdy souhra zraku, mozku a svalů už není přesná a pružná. Buď mu zakrvácené ruce sklouzly po držadle dranzírovacího nože, nebo se zapotácel na kluzké palubě, bůhví, ale rozřízl si levou holíčku a nohu až na kost.

Odesli ho na palubu pro nemocné, třebaže protestoval, že je to jenom škrábnutí, a navěky zatracoval každého, kdo se snažil stavět mezi něj a jeho velryby. Když jsem však asi za dvě hodiny sešel dolů, byl ještě v narkóze a lékař už mu amputoval nohu pod kolenem.

„Neměl jsem na vybranou,“ prohlásil.

Potom mi pověděl o plynové gangréně a já si uvědomil, že při lovu velryb hrozí nebezpečství, o jakém se mi ani nezdálo. Gangréna je hnilobný rozklad končetiny, do které po hluboké ráně nepřichází krev z tepen. Způsobuje ji určitý druh bakterií, a plynová gangréna je ta nejnebezpečnější, protože se šíří příšernou rychlostí. Dranzírovací paluby znečištěné tunami mrtvých velryb a špinavé od krve a vnitřností v různých stupních rozkladu vytvářejí pro gangrénový bacil skvělé semeniště, a dokonce i poměrně malá rána může být vážná a mít osudný konec.

„Už je to s ním dobré?“ zeptal jsem se.

„No ...,“ lékař se očividně nechtěl shodit. Rána podle něho vypadala dobře, byly tu však vedlejší vlivy. Hned na začátku šok a potom něco, čemu říkal psychologický faktor. „Záleží to teď jenom na něm. Vypadá, že vydrží dost, jestli ti to pomůže.“

Přestože se doktor snažil neosobně, profesionálně mě povzbudit, odcházel jsem z ošetrovny se vším jiným v srdci než s pocitem pohody. Strýček Sven byl kousavý a mrzutý dědek, víc než napůl poblázněný svou náboženskou mánií. Byl to však mamčin bratr a já ho měl rád. Myslím, že jsem mu rozuměl víc než většina ostatních, a děsilo mě pomyšlení, jak bude trpět, až se probudí z narkózy a zjistí, že nemá nohu, že je na zbytek života mrzák a jaktěživo už nepojede lovit velryby. Napadlo mě dokonce, že bude Karlovi a Olafovi závidět.

Tentokrát jsem nechal doktora, aby špatné zvěsti strýčkovi Kroganovi oznámil sám, a počkal jsem, až je kapitán stráví. Je to zbabělost, ale já měl pocit, že v dané chvíli víc neunesu, a nechtěl jsem se dívat do kapitánovy tváře, až uslyší tu poslední ránu. Jenomže utéci před potížemi v životě je nevyňosný podnik. A kličky mi nepomohly. Jakmile doktor odešel, musel jsem do kajuty a trýzeň seděla strýčkovi ještě stále v očích.

„Sven Thorsen! Nikdy se s tím nevyrovná!“ pravil. A já viděl, že si teď klade sám sobě vinu za všechno, co se stalo od chvíle, kdy jsme opustili poměrně bezpečné vody Weddellova moře a zamířili do této démonické svatyně velryb. „Udělal jsem chybu, chlapče!“ pokračoval. „Podlehl jsem tlaku. Mysleli si, že když je vede Henrik Krogan, nemohou prohrát. Věřili mi a já nesnesl pomyšlení, že bych je nechal na holičkách.“

Rozhodně nebyl důsledný a očividně spíš myslel nahlas, než mluvil se mnou, takže jsem se tiše opřel a nechal ho, aby si vylil srdce bez přerušování. Začal tím, že si naprosto věřil, nepochyboval, že může výpravu vést kamkoli a přivést ji zpátky s plným stavem lidí i lodí. Zkáza *Síria 3* jím ani trochu neotřásla. Byla to nehoda, nezdar bez vedlejších vlivů, a mohla se stát kdykoli, kterémukoli jinému člunu, kdekoli jinde za jižním polárním kruhem. Navíc, přesvědčoval se, nemělo to nic společného s tím, kam jsme pluli a jak jsme měli v úmyslu se tam chovat. Teď už si tím nebyl tak jistý.

„Co když Karlův osud byla výstraha? Menší štulec, který nás měl obrátit?“ řekl zničehonic a vypálil na mě tu myšlenku tak, že žádala odpověď.

„To by znamenalo,“ opatrně jsem vybíral slova, „že tu musela zasáhnout buď nadpřirozená moc, anebo že jsou velryby na takovém

stupni organizace a vybaveny takovými fyzickými silami, které – jak víme – nemají.“

Už to dál nerozvíjel, ale otázka mne rozechvěla, protože vyplynula ze stejných úvah, jaké jsem měl na jeho doporučení hlídat mezi dělníky. Myslím, že právě tehdy jsem si začínal uvědomovat, jak vážně kapitán onemocněl.

Druhý den ráno se ztratil *Sírius 7*. Nikdo nebyl pověřen udržovat spojení s čluny. Připlouvaly a odplouvaly podle toho, jak jejich velitelé potřebovali a jak to určoval lov. A *Sírius 7* byl už čtyřiaadvacet hodin pryč, když vypukl poplach. Vlastně i tenkrát slovo poplach těžko vystihovalo situaci. U snídaně prostě někdo prohodil, že Hansen (to byl velitel) za včerejšek nepřipsal na své konto ani jednu velrybu. Ihned se začalo pátrat, ale šetření vedlo jen ke zjištění, že *Sírius 7* není nikde blízko, a všechny pokusy navázat rádiové spojení selhaly.

Tentokrát jsem se nepokoušel hrát pštrosí politiku, když jsem slyšel špatné zprávy, a vypravil jsem za strýčkem Kroganem rovnou. Abych ho co možná nejvíc ušetřil, probral jsem si otázky, které mi může položit, a připravil na ně odpovědi.

„Kdy jej bezpečně viděli naposledy?“ ptal se.

„Včera asi půl hodiny před polednem,“ odpověděl jsem. „Karlsen na *Síriu 5* táhl zrovna velikého, čerstvě zabitého myšoka a míjel člun na délku jednoho kabelu.“

„Nebyl *Sírius 7* v nějakém nebezpečí nebo nesnázích?“

„Ne. Karlsen říká, že mluvil s Hansenem hláskou troubou a všechno bylo v pořádku.“

„Kam měl namířeno?“

„Sledoval hejno plejtváků obrovských a směřoval k okraji ledového pole – podle mě nabrali v podstatě severovýchodní kurs.“

„Dobrá!“ Z kapitána jako by opadla letargie a znovu do něho vjel život. Opět se v něm probudil rozhodný velitel a já cítil, jak se jeho síla přelévá do mne. „Zavolej Gorského!“ nařídil. „A připrav se, pojeděš s ním.“

Vyděsil jsem se. „Proč já, kapitáne?“

„Protože na Gorského se nemůžu spolehnout, že bude pátrat jaksepatří. Bude dychtivý co nejdřív se vrátit k lovu a vezme to při okraji ledového pole, aby se vrátil, ohlásil, že nic nenašel, ale za sebou potáhne pár obrů.“

Vypluli jsme dopoledne. Gorskoy byl vzteklý, že pro takovou hloupost musí odsunout lov. Jeho zatvrzelost mě zarážela. Co by za nehet vlezlo se nestaral, co se stalo Hansenovi a jeho posádce. Když byli tak hloupí, že se dostali do maléru, který byl jejich pohřeb, nevidí jediný důvod, proč by měl on obětovat svou vlastní šanci vydělat si za sezónu víc než průměrný výdělek velitele člunu. To, že mě strýček Krogan poslal s ním, aby se ujistil, že svou práci odvede náležitě, pokládal za vtip sezóny. A každou chvíli na mě ukazoval prstem a smál se, div se nezakuckal. Napřed mě tohle pitvoření přivádělo do rozpaků a strašně ponižovalo. Ale rychle jsem objevil, že přesně o tohle Gorskému jde. Snažil se mi ze všech sil dokázat, že jsem zelenáč, že všechny moje vědomosti o velrybaření a Antarktidě se rovnají nule, a co si myslím nebo říkám, platí asi stejně tolik. Pak už jsem se nedal, ale zapřísáhl jsem se, že mě nesmí ani ošidit, ani dotlačit k tomu, abychom přestali s pátráním, dokud *Sírius 7* nenajdeme nebo dokud nezanikne poslední špetka naděje, že jeho posádka přežila.

Severním kursem jsme namířili k okraji ledového pole, tam jsme se otočili k východu. V tu dobu už Gorskoy vydával ze sebe pro naplnění tohoto nepříjemného úkolu vše a daleko víc se snažil spolupracovat. Ještě pořád jsem mu nedůvěřoval a nepochybuji, že on mnou pohrdal. Ale to všechno bylo někde vespod a napovrchu jsme byli výborní přátelé, kteří se upsali a sledují stejný cíl.

Den byl krásný, stále ještě zuřil jižní vítr a vzdouvalo se ostré vlnobití, ale obloha byla čistá, vysoká a jiskřivá sluneční září. Moře bylo modré, ale temné – po pravdě až do černá – a všude kolem nás se bíle třpytila spousta ledové tříště. Před sebou jsme viděli čtyři obrovské ploché ledovce. Vítr je hnal již uprostřed ledového pole k severovýchodu a vzdouval tlakové vlny, které pohybovaly ledem v prostoru několika mil.

„Slyšíš je?“ ptal se Gorskoy. „Myslím ledy.“

Zaposlouchal jsem se a původně vzdálené tlumené dunění připomínající nápor příboje na kamenité pobřeží se rozložilo do třeskotu, zvonění a hukotu roztříštěných ker, klouzajících a plujících a pohupujících se pod neúnavným náporem vody, rozdělené obrovskými kvádry ledovců. Světlo, které tato obrovská plocha ledu odrážela, bylo tak ostré, až oslepovalo, a viditelnost nám snižoval i zmrzlý opar, který vystupoval v otevřených průplavech. Vypadalo to jako přelud, na sever

od nás jako by se paprsky lámaly a obrovské ledovce jako by v nich čas od času ztrácely pevný obrys a měnily se jenom v nehmotné rozvlněné tvary nabírající v záři jinou podobu. Nepotřebovali jsme žádnou křišťálovou kouli, abychom se dověděli, co se stalo *Síriu 7*. Hansen sledoval plejtváky až sem mezi ledy a ty se za ním zavřely. Něco jiného ovšem je, co se mu stalo s vysílačkou, i když na tuto otázku zřejmě nikdy nenajdeme správnou odpověď. Naším úkolem teď bylo najít člun a nevypadalo to nijak složitě. Člun nemohl být daleko, takže stačilo pomalu plout na východ a dávat pozor, kde se objeví komín nebo pozorovací koš na stěžni. Daleko víc nežli na výpočty jsme se spolehli na intuici, jako výchozích bodů jsme použili rychlosti, času a pravděpodobnosti, podle nich jsme si vyznačili oblast pátrání a vyrazili.

Mysleli jsme, že člun můžeme sotva minout. A přesto si atmosféra tak zahrávala s viditelností nad ledem, že se nám to skoro podařilo.

„Plout dál znamená jenom zabíjet čas,“ prohlásil Gorskoy, když jsme dopluli k místu, kam nejdál podle odhadu mohl Hansen doplout. „Dám krk, že to prostě koupil jako další.“

„Ano, ale jak?“ chtěl jsem vědět.

„No to nevím.“ Gorskoy se ke mně obrátil se skřetovským úšklebkem. „Lov velryb je riskantní podnik. Mohl ho klidně nějaký pořádný kus strhnout, až mu nějaká kra utrhla kýl. Nebo mohla velryba plout pod člunem, takže ji neviděli, a překotit je. Anebo to vůbec nebyla žádná velryba, ale popraskaly mu kotle nebo něco podobného. Jedna věc je ovšem jistá. Nežůstal trčet v ledu, jak jsme si mysleli, protože to bychom ho už museli vidět.“

Chtěl, abychom pátrání zastavili a zamířili přímo k *Oriónu* s tím, že cestou sebereme pár velryb, aby cesta měla také nějaký užitek. Měl pravdu, ale já jsem se nemohl zbavit tušení a nakonec jsem ho donutil, aby náš pokus opakoval při zpáteční cestě podél ledového pole a ještě naposledy pátral v ledu.

Když jsme vyrazili zpátky, měli jsme obrovské ploché ledovce po našem pravoboku a podle mého odhadu byly tři až čtyři míle od nás, i když jsem se mohl také bohapustě mýlit. Vytrvale se od nás vzdalovaly k severu, ale byly tak obrovské, že vzdálenost mezi námi jako by se neměnila, a pokaždé když jsem přešel očima po ledu, oslnila mě bílá záře, kterou na útesech rozkřesávalo slunce.

Byla čirá náhoda, že jsem při jednom z těch pohledů zahlédl, jak se v ostrém světle třepetá dlouhý černý sloupek, a když jsem ho uviděl, byl už vlastně v úrovni naší zádě. Napřed jsem myslel, že je to nějaký kouřový signál, tak byl dlouhý a nehmotný. Ale to se mi jen zdálo v lomeném světle, a když se ovzduší na chvíli vyjasnilo, díval jsem se na komín *Síria 7*.

„To se ví, je to on,“ řekl Gorskoj, když si sloupek důkladně prohlédl dalekohledem.

„Zaplaťbůh!“ dodal jsem vroucně a s úlevou si oddychl.

„Jen počkej, Thore, ještě nejásej!“ zavrčel Gorskoj a dosud si ztracený člun prohlížel. „Hansen nejenomže zamrzl. Je to s ním zlé. Tumáš, koukni se!“ ,

Podíval jsem se, a namouduši, člun místo aby seděl mezi ledem, jako by plul nad ním. V první chvíli jsem měl dojem, že je to zas další přelud vyvolaný lomem světla. Ale pak zničehonic se člun přestal houpat a kymáčet jako předmět, který se pohybuje na vodě, a já viděl, že skutečně sedí na povrchu a led jej nepouští dolů.

Gorskoj mi to vysvětlil. Stopa obrovských ledovců tvoří v rozbitém ledovém poli víry a *Sírius 7* se zřejmě dostal mezi dva protisměrné. Kry se srazily, zmáčkly člun mezi sebou a teď jej nesou uprostřed ledové hradby. V okamžiku, až tlak povolí nebo přestane vůbec, kry se znovu rozestoupí a člun, zmáčknutý jako stará plechovka, klesne do hlubin jako kámen.

„S takovou náhodou musíš mezi ledem počítat,“ řekl Gorskoj. „A nejedna loď už na to dojela.“

„Ale co Hansen a posádka?“

„Jestli měli trochu zdravého rozumu, byli z člunu venku a stáli na kře, ještě než k nárazu došlo. Dám krk, že už nás viděli a míří k nám. Měj oči na šťopkách.“

Konečně jsme je spatřili, skupinku černých postav, postupujících k nám pomalu od zasažené lodi. Mohli to být na tu dálku docela klidně tučňáci nebo tuleni. Ale bylo jich celkem dvanáct, což byl slušný počet, a Gorskoj jim zamířil se *Síriem 2* mezi ledy vstříc.

O Sigurdu Gorském může člověk říct spoustu ostrých věcí, ale nikdo nemůže popřít, že má odvalu. Jaktěživo neměl strach, ničím se nedal zlomit a nervy měl jako ze železa. Navíc znal led víc než kdokoli jiný ve výpravě kromě strýčka Krogana a poznal, že dva obrovské víry,

kteře rozdrtily *Sírius 7*, se už rozplývají a vyrovnávají k okraji ledového pole. Otevřely se nové cesty a Gorskoy se po té nejkliďnější pustil trosečníkům naproti. Posádka vraku zas naopak kráčela k nám a brzy jsme je viděli docela jasně, jak přelézají příkré útesy a skáčí z kry na kru.

Teď už se nedá tvrdit, jak daleko do ledového pole jsme za Hansenem a jeho muži pronikli či jak dlouho nám trvalo, než jsme je vyprostili. Ale praskot a třeskot lámajícího se ledu nás nenechával ani na chvíli na pochybách, jak si zahráváme, a záchranné práce jako by se táhly celou věčnost. Přesto jsme pro změnu měli jednu štěstí, a když jsme se konečně dostali k trosečníkům tak blízko, že by k nim kamenem dohodil, stáli na kře velké jako střed fotbalového hřiště. Gorskoy přirazil se *Síriem 2* hezky podél, jako by to byla přistávací plocha, a když se námořníci vyšplhali na palubu, otočil člun na pěťníku a zamířil do volných vod. V bezpečí jsme se vrátili k *Oriónu*. Sotva jsem vystoupil z košíku na můstkovou palubu, přivítala mě novina, že v poledne zemřel strýček Sven Thorsen.

10

Mrtvého košeráka jsme pochovali ještě týž den. Zvolili jsme večer, kdy se dělníci střídají ve směně, tak aby se chod továrny co nejméně narušil. Chlapi už natolik klesli do navyklé rutiny a tak je otupila únava, že podle mého sotva pár desítek zaznamenalo, co se děje. Napřed jsem měl vztek a bylo mi to líto. Zdálo se mi, že jim chybí dostatek náležitých úcty k bratru mé matky. Ale brzy jsem si uvědomil, že tyhle věci už vlastně nehrají roli, určitě pro ně ne. Nejdůležitější bylo rychle se zbavit zahnívajících pozůstatků, než zamoření sáhne po někom dalším.

Strýček Krogan prosadil svou, že vstane z postele a sám bude řídit obřad. Pomáhal jsem mu s oblékáním. Vzal si na sebe slavnostní uniformu, a když jsem mu pomáhal do blůzy, uvědomil jsem si, o kolik se za několik posledních týdnů zhubl. Byli bychom se do ní teď vešli oba.

Vzhledem k tomu, jak málo měl truhlář času, byla rakev kupodivu dobře udělaná. Vystavili ji na snížené můstkové palubě. Ležela na

prkně, které bylo jedním koncem opřeno o zábradlí, hlava nad palubou. Rakev zakryli vlajkou. Strýček Krogan k ní vykročil vzpřímeně a s námahou držel pevný krok jako člověk, na kterého doléhá stáří, ale on je před světem skrývá.

Vítr klesl na sílu pěti balů, hustě však sněžilo a z oblohy šedé jako mokrá břidlice padal rej suchých vloček. Ještě než začal strýček číst modlitbu, ve věnečku vlasů, na pleši, na obočí i ve vousech mu seděl snůh. Pomyslel jsem si, že mu to nikterak neprospěje, a strašně se mi ulevilo, když dal konečně znamení bocmanovi a tesaři, kteří podpírali máry v hlavách, aby je zvedli, a rakev vyklouzla zpod vlajky a sjela přes palubu. Padla do vody podivuhodně měkce a okamžitě se potopila.

V tu chvíli strýček Krogan přestal předstírat. Připadal mi jako hluchý a slepý a nechal mě, abych ho odvedl zpátky do kajuty. Svlékl jsem ho a uložil do postele a byl jsem rád, když se na něho přišel podívat doktor a zbytek starostí vzal na sebe.

Později večer se strýčkovi ulevilo, a dokonce měl chuť zahrát si dámu a třikrát při pěti hrách mě ošulil. Jeho smích však zněl dutě a já věděl, že tentokrát znovu maskuje, zakrývá, jak se trápí nad polobláznivým nebožtíkem. Já sám jsem se nijak netajil, jak hluboce mnou otrásla smrt strýčka Svena, a kapitán možná víc kvůli mně než kvůli sobě, pro odpovědnost, kterou ke mně cítil, sám začal.

„Bylo to tak nejlepší, chlapče,“ zahučel smutně.

„Možná,“ odpovéděl jsem. „Jenže doktor říkal, že se uzdraví.“

„Doktoři!“ vybuchl strýček. „Co vědí o tom, co se děje lidem v mysli? Když přišel k sobě a zjistil, co mu ten nosatý šarlatán udělal, nechtěl se s tím Sven Thorsen smířit. Odhadl kartu, kterou měl v ruce, a nechtěl s ní hrát. Nepřekvapilo mě to a nemůžu říct, že bych mu to měl za zlé.“

Ať už se to dalo předpokládat, nebo ne, smrt Svena Thorsena velitele jaksepatří sklátila. Nejenže ho vyčerpala, ale zároveň jako by seschl, síla a mohutnost osobnosti vprchaly. A ať už mám pravdu, nebo se mýlím, doslova mi před očima začal ubývat. Počítám, že začátek všeho byl ve Weddellově moři, kdy bylo velryb zničehonic málo, a každý nezdar v řetězu, který následoval – ztráta *Síria 3*, kolize, která nás stála dva další čluny a jejich posádky, smrt Svena Thorsena a všechny další malé nehody mezi tím –, z něj odčerpal něco, co už se

nemohlo vrátit. Truchlil jsem za toho veselého halasného obra s hromovým hlasem, jakým býval, a zapřísáhl jsem se, že smutného starce, kterým se stal, budu ochraňovat a všechno mu usnadním.

Smrt starého košeráka ostře pociťovali všichni z výpravy. Možná že ho měli ze všech nejméně rádi, že to byl nejpouštěnější muž, pro kterého slovo přátelství nemělo žádný význam a jehož umanutost, jak bude zachraňovat duše, z něj dělala jak podivína, tak protivu. Přesto však byl velrybář s širokým rozhledem a mnoha zkušenostmi. Kolikrát se nezalekl Antarktidy a přežil to nejhorší, co může člověka potkat. A stejně jako strýček Krogan stal se určitým talismanem, byt jako amulet pro štěstí. Proti prohře a záhubě působil jako druhý obranný sled. Pro tohle všechno zranil jeho odchod i ty nejméně pověřivé a dělníky zbavil poslední špetky tvrdosti. Atmosféra místa, kde jsme byli, jeho drsnost a mlčenlivé nepřátelství vůči lidem jim vzaly kuráž. Teď byli poděšení a nepokoušeli se to tajit. Jedině chamtivost, nechť zahodit životní příležitost, dokud z celého dobrodružství nevymáčknou poslední unci, zabránily, že se jako jeden muž neobjevili před strýčkem Kroganem a nežádali, aby je odvedl zpátky tam, kde může člověk žít beze strachu.

Pokračovali jsme proto v lovu a jaktěživo nebyly velryby tak obrovské a tučné, nikdy nebylo tak snadné dostihnout je a zabít. Celkový výtěžek dosáhl fantastického průměru a den, kdy budeme muset za stavit, protože už nebude místo ve skladištních prostorech, se kvapem blížil. Příšerné počasí se trvale zhoršovalo. Zvedla se vánice s větrem o síle jedenácti balů a na čtyři dny nás donutila zastavit práci. Dokonce i *Orión* se potácel na vzdmutém moři a celý šťastní jsme čluny schovali do zátvrtí velikého ledovce, aby tam bouři přečkaly.

Od této bouře si nepamatuju na jediný opravdu hezký den. Obloha byla neustále zatažená těžkými mraky. Zmrzlý opar a časté chumelenice snižovaly viditelnost tak, že jsme jaktěživo neviděli dál než na půl míle a často sotva na pár yardů. Bez radaru bychom se byli vůbec nehnuli. Navíc nám život ztěžoval stále větší výskyt ledové tříště. Některé kry byly tak obrovské, že se loď pod jejich nárazem chvěla, a to všechno ještě zvyšovalo naše nepohodlí i obavy dělníků.

Z času, který nám vyhradil strýček Krogan, zbývalo ještě deset dnů, a moře začínalo zamrzat. Všiml jsem si toho poprvé, když se trochu utišilo. Jakmile se hladina zklidnila a vlny opadly, voda začala vypadat olejnatě a všude kolem se objevily bílé stroupky. Vypadalo to jako obrovské hejno poloprůhledných medúz, které jako by vyplouvaly na povrch a tam se spojovaly do velikých koláčů. Koláče se rychle rozrůstaly a příští vánice obroubila všechny tenoučkým bílým okrajem. Vítr a vlny zatím kola nového ledu rozehnaly ještě dřív, než se z nich stihly vytvořit kry, ale celý proces byl příliš nabíledni. Stačilo jen malinko, aby klesla teplota a na pár hodin nastal poměrný klid, a celá plocha zamrzne.

„Je čas se vrátit, chlapče!“ pravil strýček Krogan, když jsem mu řekl, co jsem viděl. „Okamžitě sem přivolej Gorského.“

Vyslal jsem výzvu na *Sírius 2*. člun právě před chvílí nechal několik myšoků na naší palubě a vyplul znovu na lov, takže Gorskoj se zřejmě dovtípil, oč kapitánovi jde. Potvrdil zprávu, ale s uposlechnutím si dal načas a s dalšími třemi myšoky a jedním plejtvákem obrovským v závěsu se ukázal teprve o půlnoci. V kapitánově kajutě byli už shromážděni vedoucí oddělení a na židli v čele stolu seděl strýček Krogan. Přes noční košili měl dlouhý přemovaný plášť a s fajfkou a plnovousem a komickým věnečkem vlasů vypadal jako něco, co zrovna uteklo z cirkusu. Přesto vzpurně pohazoval hlavou, zatímco jsme čekali, a vlastně od té doby, co jsme poprvé pronikli za ledové pole, jsem ho viděl v jeho staré podobě. Nesvěřil se mi, ale dám krk, že ho potěšilo, že moře zamrzá. Rozhodnout o tom, jestli pokračovat, nebo zůstat, bylo teď mimo jeho vůli. Alespoň se to zdálo.

„Svoláme čluny a vyplujeme s tím počtem velryb, jaký máme,“ řekl strýček Krogan. „Potom vyrazíme ledovým polem, dokud to ještě jde.“

Kolem stolu se ozvalo souhlasné mručení a očividně by se bylo rozmohlo na jednoznačné přitakání s výrazným podtónem radosti, kdyby se neozval opoziční hlas Gorského a všechno nezbořil.

„Jestli do toho já mám co mluvit, nikam nepoplujeme!“ zahřímal.

„Jak to nikam?“ dožadoval se strýček Krogan.

„Nikam zpátky. Aspoň zatím ne.“ Gorskoj se otočil k účetnímu. „Než dojdeme k rozhodnutí, řekněte nám pár číslic. Jak si teď stojíme?“

Účetní projel palcem kupu papírů a z jednoho archu začal číst. Podle jeho výpočtu nám stále ještě k doplnění lodi chybělo pětadvacet tisíc barelů, i když už bylo dávno jisté, že tato výprava bude v historii velrybářského průmyslu patřit k nejúspěšnějším.

„A kolik těch pětadvacet tisíc barelů představuje v hotovosti?“ naléhal Gorskoy.

„Asi tři až čtyři sta tisíc liber šterlinků, podle mne. To je spousta peněz!“

„Aby ne!“ Gorskoy se zvedl, jeho široká podsaditá postava se zlověstně tyčila nad stolem a velký obličej měl tvrdý a ošklivý jako chrlič na gotickém chrámu. Já jako vždycky stál za strýčkovou židlí, páté kolo u vozu, ale Gorskoy si jednoho po druhém chladně a rozvážně změřil a pak pokračoval: „Ještě šest dnů budeme lovit jako doteďka, a máme balík v kapse!“

„Byli jsme však dohodnuti, že jakmile se objeví severně od bariéry nový led, necháme toho,“ namítal kapitán. „Snad bych ti taky mohl připomenout, že rozhodují já a ostatní poslouchají.“

„Správně,“ zahučel Bjornsen z plnovousu. „A já sám nijak nesdílím Gorského postoj. Kapitán Krogan nás nenechal na holičkách ...“

„Ne!“ znovu mu Gorskoy skočil do řeči. „Nenechal, a můžu dodat, že nikdo si neváží a nemá kapitána Krogana v úctě víc než já. Je to však nemocný muž a je pochopitelné, že ani úsudek, ani nervy už nemá, jako míval, Ještě šest dnů. Nic víc nechci. Šest dnů a plnou loď...“

„A co led?“ naléhal Hansen.

„Na co myslíš, že byla tahle smradlavá továrna postavena? Na výlety po Karibském moři? Jestliže nás led uvězní, je dostatečně silná a dokáže nás vysekat...“

Gorskoy pokračoval, jako vnadidlo předhazoval plnou loď a čtyřmi sty tisíci liber šterlinků šermoval před ostatními jako s mrkví, hrál na jejich hrabivost, vysmíval se pochybnostem, snižoval obavy. Cítil jsem, že strýčkova velitelská pravomoc nad výpravou se povážlivě zachvívá, a strašně jsem toužil, aby vyskočil se svým starým vztekem a vznětlivostí. Aby mohutnou pěstí praštil do stolu a zjednal si klid a potom jediným pohledem zpod huňatého obočí odkázal Gorského do pravých mezí. Nevím, co postrádal. Možná že fyzickou sílu, ale mám

dojem, že spíš přesvědčení, víru ve vlastní úsudek. Ať tak, či onak, nechal Gorského řečnit a zdravý rozum postavila na hlavu chamtivost.

Gorskoy věděl přesně, o co jde, a ani na chvíli neuvedl v pochybnost kapitánovu autoritu. Rozhodně ne přímo. Ale pečlivě zasadil všem na schůzce do hlavy myšlenku, že když je strýček Krogan nemocný, potřebuje pomoc – kolektivní pomoc –, aby mu pomohli najít řešení. Nakonec se všechno svezlo k souhlasu, že o výsledku se bude hlasovat. A Gorskoy začal kapitána tlačit do kouta.

Bylo k zbláznění stát tam a sledovat, jak se to děje, ale nemohl jsem nic jiného dělat a v této situaci se nad slunce jasněji nic jiného dělat nedalo. Zpočátku byli zcela otevřeně a jasně pro to, abychom zůstali, jenom Karlsen, velitel *Síria 5*, a Petersen ze *Síria 6*. Hansen z potopeného *Síria 7*, první důstojník a první strojník zatím byli stejně rozhodnutí proti. Chvíli bylo na vážkách, kam se přikloní Bjornsen a účetní, ale netrvalo to dlouho. Oba byli obchodníci. A třebaže byli s lovem velryb spjati až po uši, v pravém smyslu slova nebyli velrybáři. Nebyli ani námořníci, takže nevěděli, co je to mariňácký instinkt, a když došlo k věci, jejich představy se dostaly do tlaku neúprosných faktů zisku či ztráty. Nejdřív jeden, nakonec oba prohlásili, že zůstanou, a rozhodčí hlas zůstal Gorskému.

Dodnes nemůžu Gorskému odpustit, co tenkrát o půlnoční schůzce strýčkovi Kroganovi provedl, věřím však, že nemohl jednat jinak. Hnala ho fanatická touha nahromadit peníze a pod jejím vlivem byl naprosto bezmocný zrovna jako narkoman, který potřebuje drogu, nebo pijan, kterého spaluje věčná žízeň.

Shromáždění se rozešlo s rozhodnutím, že zůstaneme dalších šest dnů. A hned tu noc velryby tajné moře opustily. Musím to tak říct, protože se neztrácely postupně, ale zmizely rázem všechny. Bylo by nesmyslné tvrdit, že mezi jejich útekem a naším rozhodnutím dál lovit byla nějaká spojitost, ale přesně tak se to stalo. Ještě včera jsme si vybírali velryby, brali z hejna ty největší a nejučtější, a dnes nebylo na sto mil od mateřské lodi památky po jediné velrybě. Ty čtyři, které přitáhl Gorskoy o půlnoci, zaměstnaly dělníky až do příštího poledne a potom továrna zahálela, zatímco čluny se rozprchly až k nejzazším hranicím okruhu a pátraly po myšocích a plejtvácích, kteří zmizeli. Neviděly ani jednoho a začali jsme pohřešovat nejenom velryby. I Weddellovi tuleni, tučňáci, dokonce i polární racci a buňňáci byli pryč.

Velmi pomalu jsme pluli na východ, a třebaže počasí zůstávalo skoro nezměněné – zatažená obloha, čerstvý nebo ostrý jižní vítr s občasnými chumelenicemi a špatnou viditelností –, počet plovoucích ker se neustále zvyšoval a viděli jsme mnoho nových ledovců. Všechny byly rovné a podle odhadu některé z nich zabíraly dokonce čtvereční míli plochy a hrany se zvedaly tak vysoko, že když *Orión* připlul blíž, úplně se vedle nich ztrácel. Moře se teď vytrvale potahovalo ledem, i když vlnobití nově narostlou vrstvu stále ještě tříštilo, a čluny proplouly dokonce snadno.

Strýček Krogan se zatím vrátil do postele. Sotva promluvil a přestal se smát. Dokonce i vášeň pro dámu a karty jako by v něm vyhasla a ležel jen jako pouhá skořápka muže, kterým býval. Oči měl nejčastěji zavřené, ale nemyslím, že hodně spal, spíš soudím, že přemítal. Možná o Gorském, ale určitě také o Karlu Orkangerovi, Olafovi a Nilsenovi, a docela jistě o strýci Svenu Thorsenovi.

„Co je mu?“ naléhal jsem na doktora. „Víte, jaký byl – tak hřmotný, plný života a veselí. Tak jistý sám sebou, že jsem měl pocit, teď si vezme celý svět na záda a ani nebude vědět, že něco nese. A teď tu leží a není v něm ani špetka elánu. Jako by naprosto ztratil zájem. A přesto je to určitě jinak, vím, že trpí...“

Lékař mě ani trochu neuklidnil. Hluše vykládal o strýčkových srdečních potížích a o tom, jak na některé lidi Antarktida tísnivě působí. „A navíc,“ uzavřel, „kapitán Krogan už není žádný mladík. Chodí po tomto světě už dosti dlouho a má něco za sebou.“

„Ale nemůžete pro něj něco udělat – dát mu něco na posílení, nějaký prášek? Jste přece doktor...“

„Přesně tak. Jsem doktor, ne kouzelník. Dal jsem mu to jediné, co mu mohlo pomoci – radu. Říkal jsem mu, aby se vrátil, a on zůstal. Teď už záleží jen na něm.“

„Totéž jste říkal o Svenu Thorsenovi,“ připomněl jsem.

„No, to byl taky jeden ze stejného pytle. Paličák a všechno ostatní, jenom ne na kolena ...“

Dokonale jsem znal umíněnost strýčka Krogana a snadno jsem pochopil, když o něm někdo řekl, že je paličák, ale ani tenkrát, ani dnes ještě nevím, co doktor mínil tím, že se neuměl kát. Jestliže kajícnost má něco společného s pocitem viny a výčitek, smutku a lítosti, pak jí byl plný. Hořce litoval, že jsme ledovým polem prorazili do ztraceného

moře. Všechny nezdary, které se nám od toho okamžiku přihodily, připisoval sobě, a vina ho ohýbala až k zemi. Doktor mohl donekonečna řečnit o stárnoucích tepnách a nedostatečně prokrvované mozkové tkáni a všem ostatním. Ale jednoduchá pravda je, že strýček Krogan umíral na kruté výčitky svědomí. Všichni mrtví z výpravy ho pronásledovali a on nevěděl, jak s takto obtíženým svědomím dál žít.

A řetěz nehod – jestli to byly nehody – rostl. Když už jsme dvanáct hodin neviděli jedinou velrybu, ale naděje na plnou loď ještě stále nepoklesla, Gorskoj narazil na mohutnou kru a očesal si lopatky lodního šroubu. Byl asi padesát mil jihovýchodně od nás, na dohled od bariéry, a klidně tam mohl zamrznout. Avšak Petersen v *Síriu 6* zachytil jeho rádiovou zprávu, probil se k němu novým ledem, hodil na palubu lano a vzal ho do vleku.

Několik páchnoucích velryb stále ještě sloužilo jako nárazníky, a jakmile *Sírius 2* přirazil na závětrné straně, strojníci si pospíšili poruchu opravit. Znamenalo to nasadit náhradní šroub a v současných podmínkách to byla pěkná fuška. Ze všeho nejdřív museli z vody vyzvednout záď člunu. Znamenalo to odlehčit kormu a zatížit člun tak, až se příď téměř ponořila. Mezitím uvnitř uvolnili koncovou hřídel a ve chvíli, kdy se na ni dal nasadit klíč, vytočili ji, vytáhli poškozené hlavy a na patřičné místo narazili náhradní šroub.

Jelikož celá práce byla mimo Gorského pole působnosti, využil času a zašel na palubu *Oriónu* jako obvykle s kapitánem si trochu poklábosit. Byl vzteklý, že zrovna když je nejvíc zapotřebí, jeho člun je vyřazen, a protože já už nevěřil ani jeho dobré vůli, ani úctě ke strýčkovi Kroganovi, zkoušel jsem ho odehnat. Kapitán však trval na tom, že ho přijme, a hezkou chvíli si docela přátelsky povídali, napřed o poruše člunu, potom o strýčkově zdraví.

„Jsem úplně v pořádku, Sigurde,“ řekl. „Namouduši jsem, a nechtěl bych, aby si se mnou někdo dělal starosti. Prostě podle všeho nemám dnes tolik síly. Všecko mě stojí moc námahy a nohy – už si je nezahřeju.“

„Je tady pěkná zima,“ odpověděl Gorskoj. „Leze až do morku kostí a ty bys potřeboval trochu parného sluníčka. Počkej, až zamíříme k severu a poplujeme hezky s plnou lodí v tropických vodách. Pak se zase vzpamatuješ a budeš pohromadě. Už to nebude dlouho trvat.“

„Ne, máš pravdu. Nebude to dlouho trvat.“ Kapitán pokýval hlavou, a když jsem ho sledoval, jak se přes rameno Gorského dívá do prázdna, napadlo mi, že už zase nevnímá. Najednou však dlouze, trhaně povzdychl a zabodl oči do velitele člunu. „Thor říkal, že zmizely. Velryby zmizely a moře zamrzá. To je znamení. Říká, že je čas, abychom také zvedli kotvy ...“

Hned potom se mu myšlenky znovu rozběhly a Gorskoy odešel. Vyprovodil jsem ho z kapitánovy kajuty a chvíli jsme stáli a povídali na zadní straně nižšího můstku. Pod námi dělníci čistili přípravnu. Uvědomoval jsem si jejich přítomnost i lomoz, který dělali – vrčení kladek a klapání jeřábů a zvedáků –, jako kulisu, myslel jsem však na strýčka Krogana a všechno ostatní mi připadalo vzdálené a bezvýznamné.

Gorskoy byl rozrušen zdravotním stavem kapitána a nepřekvapovalo mě to. Věřím, že strýčka Krogana měl rád jako nikoho jiného na světě. Nedovolil jenom, aby jakákoli oddanost nebo vašeň vstoupila mezi něho a velryby. Upnul se nyní myšlenkami k plné lodi a menší množství ho nemohlo uspokojit. Nedokázal přijmout, že velryby zmizely.

„Víš stejně dobře jako já,“ řekl, „že velryby nemohou takovou organizovanou akci provést.“

„Ne, ale třeba jsou k ní uzpůsobeny. Když hledají plankton, pud je sem přesně v pravou chvíli přivede. Proč by je týž pud nebo nějaký jiný nemohl odvést někam jinam?“

„Přesně tak se to děje,“ souhlasil Gorskoy. „Ale je vyloučeno, aby se přes noc utrhy jako splašené, že na sto mil nezůstane jediný plejtvák nebo myšok.“

Předpokládal, že se stalo něco s planktonem. Nejpravděpodobnější bylo, že se vzhledem k změně teplotě změnil směr mořského proudu a potravu pro velryby odnesl k jihu. Velryby šly za ní. „Máme ještě pět dnů,“ uzavřel. „A jakmile bude člun hotov, vyrazím na lov až k okrají ledové bariéry.“

Otočil se, že vykročí, a právě v tu chvíli jeden z jeřábníků na spodní palubě začal stahovat povolené lano. Na konci byl hák. Jeřábník o něm věděl, ale ze svého místa jej nemohl vidět. Hák zachytil za něco na palubě – možná za okraj kování, očko nebo vzpěru; nikdy jsme nezjistili, co přesně to bylo – a jeřábník povolil pojistku, aby stroj mohl

náležitě škubnout a hák uvolnit. Lano se napjalo a na vteřinu se nedělo nic, ale vzápětí se hák vytrhl a prořal vzduch směrem k sníženému můstku jako náboj z děla. Prolétl mi nad ramenem, minul mě o vlásek a Sigurda Gorského, který stál vedle mne, na místě zabil.

//

Každý z nás, kdo jsme viděli, co se Gorskému stalo – a to jsme byli vlastně všichni na palubě –, zůstal jako omráčen, doslova zkamenělý příšernou hrůzou a náhlostí. Jeřábník zastavil stroj, ale to byl reflex, jinak se nikdo nepohnul. Stáli jsme tam neschopni věřit, neschopni dát svůj otřes a zděšení najevo slovem. První, kdo protrhl mlčení, byl první důstojník, který přišel zkontrolovat, proč se na palubě najednou všechno zastavilo.

Nechal jsem na něm, ať udělá, co uzná za vhodné, a zamířil jsem do podpalubí. Žaludek se mi odporně sevřel, než jsem bledý a otřesený vstoupil do kajuty, abych strýčkovi Kroganovi sdělil, co se stalo.

Kapitán přijal zprávu lépe, než jsem se odvážil doufat, a já měl zvláštní pocit, že něco takového čekal, jako by věděl, že něco musí přijít, jenom nevěděl co, a čekal. Jako by to byl signál nebo výzva, přehodil nohy přes pelest a sedl si. Na chvilinku vypadal jako muž, který chce vyskočit z postele a porvat se s problémem. Ale víc síly mu nezbylo, a místo aby se vyřítíl na palubu, zůstal sedět, oběma rukama se pevně držel pelesti a nohy se mu klátily.

„Dobrý bože! Kolik jich ještě bude?“ dožadoval se a potom spíš pro sebe než pro mě začal počítat své mrtvé. Karl Orkanger a jeho posádka — bylo jich dvanáct – těmi to začalo. Olaf Norddal a jeho lidé bylo dalších dvanáct a se *Síriem I* dával počet třicet šest. Pak přišel Sven Thorsen a teď Gorskoj. Osmatřicet mrtvých mužů a přinejmenším čtyři z nich tak blízcí, jako by byli jeho bratři nebo synové ...

Pokoušel jsem se usnadnit mu situaci tvrzením, že všechny ty smrti způsobily nehody, že prohry nezpůsobila chyba v úsudku nebo zanedbání a že si nikdo nemůže přičítat vinu, on ze všech nejmní. Ale strýček se obviňoval dál, a když jsem viděl, jak trpí, srdce mě bolelo.

Dělníci, které z jejich tupé nečinnosti probral palubní, reagovali tím, že se ptali, co teď bude. Nebylo těžké najít odpověď. Smrt Gorského převážila ostrou hranici mezi dychtivostí po velrybách a strachem z tohoto tichého pustého světa, který k nim byl hodinu od hodiny nepřátelštější. Byli jako na trní a strach se jich držel už od

chvíle, kdy *Orión* vplul do ledových polí, ale tenkrát jejich morálku dokázaly dokonale nafouknout obrovské naděje. Teď už nezůstalo nic leda strach. Podle nich bylo tajné moře strýčka Krogana zakleté a jediné, co si přáli, bylo uniknout dřív, než prokletí stihne někoho z nich. Nakonec se rozhodli zvolit malou deputaci, aby jejich názor sdělila veliteli a požádala ho, abychom se vrátili.

Palubní představil zástupce dělníků. Byli neohrabaní, těžko se vyjadřovali, ale rozhodnutí byli neoblomně. Strýček Krogan s nimi ovšem jednal velice mírně. Ještě dřív, než padlo první slovo, věděl, proč tam jsou, a rozhovor byl krátký.

„Končím operace a bezodkladně svolávám zpátky čluny,“ řekl. „Jakmile si doplní nádrže na cestu, vyrazíme.“

Vyslanci vděčně souhlasili a dali se na odchod. Zavřel jsem za nimi dveře, a když jsem se otočil, viděl jsem, že strýček Krogan stojí a natahuje si kalhoty.

„No tak, chlapče!“ vybafl. „Nestůj a nekoukej – pomoz mi. Všecky jsem vás do toho dostal, tak vás z toho taky vytáhnou. *Musím*, protože nikdo jiný to nedokáže.“

V této náladě nemělo smysl se strýčkem Kroganem se hádat, aťsi byl jak chtěl nemocný a ať sotva stál na nohou. Jeho vůle byla silnější než slabost a opět byl velitelem, jasnozřivý a ostrý jako předtím, a ve chvíli, kdy se oblékal, všechny přípravy na opuštění tohoto místa hrůzy už byly v chodu. Zatímco zbylé čluny doplňovaly nádrže, tesař připravoval rakev na pozůstatky Gorského a jeho pohřeb byl náš poslední čin v těchto místech. Když jsem sledoval obřad vedený strýčkem Kroganem, napadla mě šílená myšlenka, že Gorskoj to všechno vidí a může se smíchy potřhat.

Velitel už dal palubnímu můstku potřebné rozkazy a ve chvíli, kdy rakev sklouzla do vody, vyrazili jsme na cestu a pomalu jsme se přidržovali 180 stupňů, až jsme ustálili směr a nabrali rychlost k západu.

V době, kdy jsme se strýčkem přišli na můstek, pluli jsme už přímo s třemi čluny v závěsu.

Pobuřující pach mrtvých ryb nás pronásledoval, a abychom se ho zbavili, začali jsme strhávat dranzírovací palubu. Vytržená prkna, nasáklá krví a špínou a pořezaná od nožů, házeli dělníci přes palubu a prkna za námi mnoho mil poskakovala na hladině a značila naši stopu.

Přesto pach neslábl, a i když jsme palubu omývali hadicemi horkou vodou, k žádnému kloudnému výsledku to nevedlo.

„Jaktěživo to z ní už nikdo nedostane,“ řekl strýček Krogan, „ale časem ti přestanou páchnout ruce a vlasy. Chce to jenom pořádně se drhnout, chlapče!“

Neutíkali jsme, naše cesta byla spořádaný ústup, a na palubě člunů i tovární lodi nevládla žádná panika. A přesto jsme pluli se svěšenými rameny a ohlíželi jsme se s úzkostí. Slunce se neukázalo a ten první den už se po půlnoci asi na třicet minut snesla tma. Byl to začátek antarktické noci a od té chvíle se den ze dne prudce prodlužovala. Zároveň začala klesat teplota a podél našeho kursu sílil nový led. Zatím nás nevystavoval žádným potížím, ale museli jsme se jím s rachotem prodírat a nekonečný třeskot, skřípání a hučení tříštěného ledu, který odplouval podél lodních boků, napínal nervy k prasknutí, často sněžilo, a že jsme dokázali minout nespočet ledovců protínajících náš kurs směrem k severu, za to jsme děkovali radaru. Nikde ve vodě, ani na ledu, ani ve vzduchu jsme neviděli jediného živého tvora. Tajné moře bylo opuštěné, my byli poslední, kdo viděli jeho osiřelost, nežli je zima nadobro uzavře.

Strýček Krogan v sobě vyburcoval nezkrrotnou vůli, a přestože s fyzickými silami zdaleka nestačil, byl tvrdohlavý, zarytý a hluchý ke všem radám a prosbám. Všechny naše snahy, abychom ho donutili jít do podpalubí, selhaly, třebaže palubní měl jak vědomosti, tak schopnosti převzít velení. Se strýčkem jsme nehnuli, a kdykoli se k němu snažil přiblížit doktor, dokázal ho strýček jen urážet. Nakonec nám nezbylo než čekat, kdy se dostaví nevyhnutelný záchvat. Stále jsem se o něho strachoval a občas se mi dokonce podařilo nahlédnout za jeho štít. Napadlo mi, čím se asi trápí, a jak jsem mohl, snažil jsem se mu pomoci. Nejhorší byl nedostatek síly a bolest v nohou.

„Kolena už mi neslouží, chlapče,“ povzdychl si mezi čtyřma očima, „ty mám jako kus ledu. Už je vůbec necítím.“

Vymyslel jsem cosi jako pohovku, kde si mohl o polštáře opřít záda, ale přitom dobře viděl kupředu a mohl sledovat kompas. Prospělo to, jenomže pro nohy jsem nemohl udělat víc nežli štípnout z laboratoře pětigalonovou kamennou kádinku. Nalil jsem do ní horkou vodu, zabalil do deky a podstrčil mu ji pod nohy.

Počítám, že pro všechny ty starosti kolem strýčka Krogana si jen nejasně vybavím, jak dlouho jsme pluli k západu. Vím však, že pro dělníky to bylo příliš dlouho. Začali znovu reptat a napětí na palubě začínalo být skoro k nesnesení. Je vůbec velitel schopen na tuhle práci? Neměl by to sbalit a nechat velení palubnímu? Ví vůbec, co dělá, anebo už jsme doopravdy v pasti? Proč vůbec neotočíme k severu a neprokoušeme se rovnou ledovým polem?

V jistém slova smyslu jsme byli v pasti a ta se za námi vytrvale zavírala. Na jih ležela pod příkrovem věčného ledu jižní polární pevnina a od jejích břehů zamrzalo moře. A na sever mezi námi a bezpečím jižního Atlantiku byl starý, za nespočet zim navrstvený led, pole neznámé rozlohy a síly. Uprostřed bylo tajné moře strýčka Krogana, my je brázdili a moře zamrzalo. Čluny dvakrát zůstaly uvězněny v ledu, my jsme se museli dvakrát vrátit, abychom je vysvobodili, a není tedy divu, že za těchto okolností dělníci reptali.

Avšak třebaže byl strýček Krogan nemocný, uvažoval jasně a věděl přesně, co dělá. Věděl, že ledové pole se může k severu táhnout až na dvě stě mil. Že bude plné ledovců, zvedajících nevypočitatelné vlnobití. A že i tak veliká a mocná loď jako *Orión* by mezi nimi mohla uváznout, překotit se, anebo by ji mohly ledy rozdrtit.

„Udržujte západní kurs,“ řekl, „dokud nedorazíme ke skupině tří kuželovitých vrcholů, které připomínají vyhaslé sopky. Objeví se na levoboku a ten, kdo je uvidí první, má u mne krabici doutníků.“

Pluli jsme dál a doutníky nakonec nikdo nedostal, protože v malé prodlevě mezi dvěma chumelenicemi objevil vrcholy sám kapitán. Místo na našem pravoboku byly už o čtyři body za námi a já si vzpomínám, jak mne roztrásla představa, že jsme je o vlásek propásli.

Drželi jsme se na západ, dokud tři vrcholy nebyly na naší úrovni, a potom kapitán žádal o jejich přesnou polohu. Palubní ji změřil.

„Dvě stě osmnáct stupňů, pane,“ volal od kompasnice.

„Správně! Přesně tak to má být.“ Strýček Krogan si zamnul ruce. „A teď stočte loď doprava, aby vrcholy byly v jedné čáře se zádí.“ Počkal, až byl manévr dokončen, a potom houkl znova. „Jaký máme směr teď?“

„Přesně třicet osm stupňů, pane!“ přišla odpověď.

„Správně! To je náš kurs. Proud se odtud žene k severu jako náhon a my si na něj sedneme. Plnou parou vpřed, a ať se děje co děje, žeňte ji.“

Nový kurs nás vedl přímo do ledového pole, a když jsme se asi hodinu bez nesnází proplétali mezi krami jen volně spojenými mladým ledem, dostali jsme se do toho pravého. Kam oko dohlédlo, všude se táhla pláň. Tu a tam jiskřivou bělost porušily stíny nakupenin a všude, jednotlivě i ve skupinách, se majestátně tyčily vysoké ledovce, spějící k vlastnímu zániku v teplých vodách na sever odtud.

Nesmírnost toho pohledu mi naháněla posvátnou hrůzu, připadal jsem si ztracený a děsila mě pustota. Ani lomoz, s kterým jsme si razili cestu – vrzání, skřípání, hukot, dunění, zvonění a třeskot –, nepomáhaly. Strýček Krogan se však nebál.

„Jen počkej!“ řekl. „A koukej se na led!“

Díval jsem se. Díval jsem se šest dlouhých děsivých hodin, a pak jsem najednou viděl, jak se před námi láme a dává do pohybu,

rozestupuje a krouží podél lodních boků a uvolňuje nám cestu. Zanedlouho jsme pluli plnou parou průlivy stále širšími, ty se každou minutu rozevíraly víc, až už kolem nás nebylo žádné ledové pole, jen velké plovoucí kry a majestátní ledovce. Byli jsme volní, z pasti venku, a třebaže nikdo nejásal, cítil jsem, jak celou lodí proběhla vlna úlevy a vděku.

Avšak přestože jsme zázračně unikli ledu, čekala nás ještě dlouhá plavba a počasí nemohlo být horší. Fičel jihozápadní vítr, a kam padl sníh, tam zamrzal, takže posádky na *Oriónu* i na člunech musely celou dobu odsekávat led, který narůstal všude na vyvýšeném povrchu. Viditelnost jsme měřili na metry a neustále nás pronásledoval strach, kdy ztratíme čluny. Dvakrát se to stalo a našli jsme je jenom pomocí radaru a radiostanice. Když se však ztratily potřetí, původně Gorského člun *Sírius 2* se sice ozval po radiotelefonu, ale zničehonic se odmlčel a víc jsme jej neviděli.

Mohli jsme jenom hádat, jaký měl osud, ale určitě se buď převrátil na vysokém moři a ztroskotal, nebo posádka nezvládla led a člun se potopil jako *Sírius 3* Karla Orkangera.

Tato poslední ztráta nás zdrtila a pro strýčka Krogana znamenala vlastně konec plavby. Jako by se pod tou ranou zhroutil a už se nevzpamatoval. Pevně věřím, že mu zlomila srdce. Od té chvíle už mu vůbec na ničem nezáleželo a pro mne byla hračka přemluvit ho, aby předal velení lodi palubnímu a sám odešel do kajuty. Pečoval jsem tam o něho, jak jsem mohl, ale viděl jsem, jak z něj život uniká. Všechno, co se stalo, přičítal sobě.

„Neměl jsem tam plout, chlapče!“ řekl. „Měl jsem vědět, že z toho nevzejde nic dobrého ... Můžu jenom doufat, že už jsme svou cenu zaplatili a že vy ostatní bezpečně dorazíte do přístavu...“

Mučilo mě sledovat, jak si vyčítá a trápí se, tím spíš, že jsem mu ničím nemohl pomoci. Nakonec přišlo jako úleva, když padl do chorobného spánku, toho spánku, z něhož se podle doktora už nikdy neprobudí.

Palubní měl mezitím štěstí, že se příkrov mraků protrhl a na chvíli zasvítilo slunce. Byl to jen okamžik a obzor se rýsoval nejasně, ale palubní přesto dokázal zpřesnit naše postavení, a když jsme strávili celý den – nekonečných čtyřadvacet hodin – pod ochranou ledovce, nabrali jsme kurs na Grytviken v Jižní Georgii.

K ostrovu, který byl výchozím bodem naší nešťastné výpravy a označí její konec, jsme neměli víc jak šest set mil, ale počasí nás nutilo o každý metr bojovat. Vítr dul od jihozápadu k severozápadu a zase zpátky, ale nikdy nepolevil a moře se vzdouvalo tak vysoko, že dokonce *Orión* vypadal na vlnách jako malá kocábka. Život na palubách člunů musel být nepřestajné utrpení a lodi jen zázrakem pluly dál. Čím víc jsme pluli k severu, tím rychleji se dlužily noci. Byly černé, nezasvítila jediná hvězda, pustota děsila. Nic se nezlepšilo. Pluli jsme stále rychlostí sotva vyšší než čtyři uzle. A když strýček Krogan zemřel, stále nám k cíli zbývalo dvě stě mil.

Odešel přesně tak, jak doktor říkal, v hlubokém spánku, a jeho smrt ve mně rozjitřila osiřelost a prázdnotu, kterou nic nezaplní. Nežli tesář vyrobil rakev, nechali jsme ho v kajutě. Chtěli jsme ho pohřbít na pevnině v Jižní Georgii. Místo vybereme na kopci obráceném k jihu, odkud jsou vidět ledovce plující k severu a kry putující od jižního polárního kruhu. Ale nemělo se to stát, protože naše poslední splátka, o níž velitel mluvil, ještě stále čekala na úhradu. Byli jsme k ní vyzváni ještě tu noc. Anebo se mi to dnes zdá. Víím, že jsem v ten čas myslíval na Gorského a slyšel ho smát se. Posledních pár týdnů jsem zažil příliš mnoho napětí. Ale to byl jen průvodní zjev. Ve skutečnosti došlo k výbuchu v kotelně. Výbuch usmrtil všechny, kdo tam byli, vyřadil z provozu elektrárnu a zpusťošil celý vnitřek lodi.

Pravou příčinu neštěstí tenkrát nikdo neznal a ani úřední šetření později nic neobjasnilo. Byla to sice nehoda, ale nikterak výjimečná. Podobné věci se mnohokrát staly a podle všeho ještě stanou. Nikdo nemohl tvrdit, že tu zasáhly nadpřirozené síly nebo velryby. Ani v závěťtí kanceláře se takový nápad nezrodil. V Antarktidě, kde ve tmě neustále skučela zlovlná bouře a moře se příšerně zvedalo, bylo ovšem všechno jiné. Začarovaná výprava už byla zdecimována a velitel ležel na lůžku mrtev. Z lodi se stala bezmocná kocábka a bezpečí bylo dvě stě dalekých divokých mil od nás. Lodí projela pověřčivá vlna strachu a myslím, že nás všechny dostala. Dlouho jsme vzdorovali panice, ale teď už nás posedla, a když k neštěstí došlo, rozhodnutí opustit loď neslo všechny její prvky.

Napřed však o neštěstí. Moře se vysoko dmulo a vlny šly od severozápadu. Když se to stalo, mířili jsme do nich předí. Loď se příkře zvedala, ale vzhledem k dlouhému rozchodu vln se pohybovala

poměrně pomalu, a dokonce v majestátním rytmu. V okamžiku, kdy došlo k výbuchu, šplhala se právě přes hřeben vlny a se stejnoměrným rozložením sil najížděla do další. Oba konce trupu trčely ve vzduchu a veškerou váhu nesl středový úsek. V tuto chvíli je každá loď vystavena maximálnímu podélnému napětí, a jelikož k výbuchu došlo právě v této chvíli, zpusťošil strojové vybavení nejvyšší možnou mírou. V tu chvíli to nikdo nevěděl, ale když *Orión* klouzal z hřebenu, musel být přelomen v půli.

Já byl v tu chvíli ve velitelské kajutě, přebíral jsem strýčkovy doklady a balil jeho věci. Otřes byl tak prudký, že zaclooumal celou loď a podrazil mi nohy. Nejspíš jsem při pádu narazil hlavou o zásuvku nebo něco jiného, protože když jsem vstal, byl jsem dočista omráčený, a třebaže jsem zřejmě zapojil telefonní desku, vůbec o tom nevím. Ale pípala na mě a z toho, co jsem slyšel a co jsem viděl na vlastní oči a co nakonec přineslo šetření, mohu sestavit naprosto jasný obraz dalších událostí, i když nemůžu přísahat, že šly ve stejném sledu.

Jakmile palubní určil místo výbuchu a zjistil, že je zničen zdroj elektřiny, okamžitě vyslal volání o pomoc, udal naše postavení a uvedl i dosud zjištěný stav lodi. Signály ihned zachytila a přijala pobřežní stanice v Jižní Georgii. Zachytila je i záchranná loď britského námořnictva, která se pohybovala dvacet mil od nás, a okamžitě zaměřila naším směrem.

V tu chvíli už bylo jasné, že situace na zadní palubě, kde byla ubytována většina dělníků, se může každou chvíli vymknout z ruky, a palubní se tam ihned vydal, aby se na vlastní oči podíval, co se děje a dá-li se vůbec něco udělat. Jelikož stroje stály a zůstávat na můstku nemělo smysl, brzy za palubním odešel i druhý důstojník a kormidelník. Na mě zapomněli, zůstal jsem na palubě sám.

Orión se zatím otočil po větru a po proudu. Loď se nemohoucně kymácela a stále ještě bezmocně jako šílenec zdolávala hřebeny vln i krátery. Na dalším hřebenu se začala lámat. Slyšel jsem, jak v divokém jekotu bouře skřípá trhající se kov, a když jsem vyšel z nižší můstkové paluby, obě půle už se od sebe odkláněly. Palubní světla ještě svítila, ale než jsem si stačil uvědomit, co se vlastně děje, vedení, které zásobovalo přední palubu lodi, se přetrhlo a mne zalila tma. Na zádi však ještě světla svítila.

Druhá část lodi plula v jejich záři a já viděl, jak se muži zuřivě šplhají na člunovou palubu a k závětrné straně, jak se oba čluny snaží přirazit co nejbliž. Viděl jsem i velrybí tuk, který nás stál tolik krve, potu a trýzně, jak se z rozbitých nádrží rozlévá po hladině a na něm plavou urvané pláty lodního trupu.

Obě půle lodi se nyní nebezpečně nakláněly, zád' nalevo, před' napravo. Začínaly se potápět. V tu chvíli už rozlitý olej začal konat své dílo v moři. Nedokázal sice ovlivnit výšku vln, ale uhladil je. Mám pocit, že právě to přivedlo palubního k rozhodnutí opustit loď, a já – i když jsem nevěděl, že na mne dosud nevzpomněli – je všechny sledoval.

Všechno probíhalo přesně podle předpisu a jako podle knihy. Byly uvolněny čluny, spuštěny k zábradlí, vybaveny zásobami. Pak nastoupili trosečníci, čluny byly spuštěny na hladinu a odstrčeny kus dál a tam se houpaly v čarovném kruhu světla. Šest záchranných člunů bylo plně obsazeno a potom se přiblížil *Sírius 4* a *Sírius 6* a vyzvedly zbytek posádky. Obě půle lodi teď rozdělovala asi stometrová mezera a já čekal, kdy některý člun připluje pro mne. Čekal jsem v největším klidu a s největší odvahou, na jakou jsem se zmožil, ale nevzpomněli si na mě a já náhle poznal, že *Sírius 4* a *Sírius 6*, přeplněné lidmi a každý s třemi plně obsazenými záchrannými čluny ve vleku, odplouvají pryč. Začal jsem volat, ale bylo příliš pozdě. Mířily do tmy a já je už nikdy nespátřil.

Za pár vteřin dynamo vypovědělo a světla na potápějící se zádi vaku zhasla. Nemohl jsem být v děsivější či beznadějnější situaci, a přesto, jestli si dobře vzpomínám, jsem se nebál. Vzdal jsem se naděje, a snad proto jsem překročil hranici strachu. Už jsem cítil, jak se mi paluba pod nohama prudce naklání, a nějaké tušení mi řeklo, že moje polovička ztroskotané lodi se dlouho neudrží. Dokud se držela rovně, nehrozilo nebezpečí, že se potopí, ale jakmile se nakloní, může se stát všechno, a právě ten okamžik se blížil.

Zbývala mi jediná možnost, a já jí využil. Zmínil jsem se už o bohatém a přepychovém vybavení *Oriónu*. Záchranné zařízení nezůstalo pozadu. Patřilo k němu i pár nafukovacích záchranných prámů. Byly to zkušební kousky. Vyrobeny ze silného pogumovaného materiálu skládaly se z kulaté plovoucí trubky, nad níž se v oblouku zvedala další a k té byl připevněn velmi pevný nepromokavý stan.

Podle návrhu měl prám unést osm mužů a nafukoval se automaticky z ocelové láhve s kysličníkem uhličitým, která byla vestavěna do kostry. V prámech byly svítilny, pádla, byla v nich voda, potraviny a další nezbytnosti, na špičce stanu blikalo světýlko, a jakmile se prám dostal na vodu, automaticky začala malá baterie vysílat rádiový signál.

Na snížené můstkové palubě *Oriónu* byly prámy dva. Zabaleny v ochranných obalech visely po obou stranách paluby. Vybral jsem si ten na pravé straně. Se vším vybavením by s ním měli co dělat dva chlapi. Ale protože byla paluba příkře nakloněná, houpal se skoro nad vodou a mně stačilo uvolnit pár svorek a shodit jej z věšáku. Jakmile dopadl prám na vodu, škulbl jsem za lanko. Tím se otevřela plynová láhev a prám se rychle nafukoval a dral z obalu. V několika vteřinách začalo blikat světlo a já věděl, že prám na mne ve tmě čeká.

Zdržovat se tu dál nemělo vyhlídky, jestli jsem nějaké měl, pak na prámu. Zbývalo však nebezpečně se naklonit, když jsem se chtěl odrazit. V slepé hrůze jsem skočil, ale sotva jsem dopadl do vody, vzpamatoval jsem se a po několika tempech jsem se dotkl spásné cely. Nevím, kdo prám navrhoval, ale myslel na všechno. Kolem dokola bylo dokonce záchranné lano a krátký žebříček, po kterém se dalo vylézt nahoru. Vyšplhal jsem se po něm a otvorem kulatým jako rukáv jsem se protáhl do stanu, a jakmile jsem byl uvnitř, vítr na mě nemohl, nemohla na mne voda. Nebylo už také třeba s ničím se rvát. Spíš než fyzické napětí a námaha mě zlomilo duševní vyčerpání. Zhroutil jsem se a propadl do černé prázdnoty bezvědomí.

Záchranná loď, přivolaná malinkou vysílačkou, mne tam hned po úsvitu našla ještě stále v hlubokém spánku. Tehdy už obě části vraku zmizely, překotily se a šly ke dnu a zbyla jen nedohledná olejnatá skvrna vyteklá z rozbitých nádrží. Záchranná loď až do večera pročesávala celý prostor, jestli někde neuvidí záchranné čluny i *Sírius 4* a *Sírius 6*, ale nikde po nich nebylo ani památky.

Za čtyřicet hodin mě vysadili v Grytvikenu – a já byl jediný, kdo přežil.

KNIHY ODVAHY A DOBRODRUŽSTVÍ

Řídí Eva Dolejšová

Svazek 125

Richard Armstrong

ZAKLETÉ MOŘE

Ilustroval Zdeněk Brdlík. Přeloženo z anglického originálu *The Secret Sea*, vydaného nakladatelstvím J. M. Dent & Sons Ltd, Londýn 1966. Vydal jako svou 4160. publikaci Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, v Praze roku 1972. Odpovědná redaktorka Jarmila Rosíková. Výtvarný redaktor Jan Žbánek. Technický redaktor Karel Krch.

Z nové sazby písmem Baskerville, s 21 ilustracemi v textu vytiskl Tisk, knižní výroba, n. p., Brno, závod 2. 7,74 AA (text 6,28, ilustrace 1,46), 7,79 VA. Náklad 40 000 výtisků. 1. vydání. Brožovaný výtisk 14,70 Kčs.

13-833-72 14/54 Vázaný výtisk 19,- Kčs